

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Subjektivní vnímání procesu osamostatňování se od primární rodiny u jedinců ve fázi vynořující se dospělosti

Bc. Anna Hlaváčková

Diplomová práce

Studijní obor: Psychologie, prezenční forma studia

vedoucí práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Praha 2019

Prague college of psychosocial studies

**Emerging adults' subjective perception of the
separation from the parents**

Bc. Anna Hlaváčková

The Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Praha 2019

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne:

podpis diplomanta:

Anotace

Tématem diplomové práce je subjektivní vnímání procesu osamostatňování se od primární rodiny v období vynořující se dospělosti. Autorka v teoretické části pojednává o přechodu mezi obdobím adolescence a mladou dospělostí, zabývá se hlavními charakteristickými rysy pro tato období. Přechodové období mezi adolescencí a mladou dospělostí je nazýváno vynořující se dospělost. Podle některých autorů by mělo být považováno za nové vývojové období, důležité pro vstup do skutečné dospělosti.

V rámci výzkumné části autorka využívá kvalitativního přístupu a věnuje se subjektivnímu vnímání dospělosti včetně jejích charakteristických rysů, které zahrnují i proces osamostatňování se od primární rodiny u jedinců ve věku 24-28 let, kteří již pracují, ale zároveň dosud žijí se svými rodiči.

Klíčová slova:

Adolescence, vynořující se dospělost, dospělost, zralost, osamostatňování se, finanční nezávislost, pracující mladí lidé, rodina.

Abstract

This thesis examines the emerging adults' subjective perception of the process of separation from the parents. The theoretical part is dedicated to the characteristic of transition between the periods of adolescence and early adulthood. Emerging adulthood is described as a phase of life in between the adolescence and early adulthood. Based on some experts' opinion, the emerging adulthood should be taken as a new evolutionary phase, important to the full-fledged adulthood.

The practical part is based on the qualitative research methods to examine the subjective perception of adulthood including its characteristic, which is also the process of separation from parents, people aged 24-28, who are working and simultaneously are still living with their parents.

Keywords:

Adolescence, Emerging adulthood, Adulthood, Maturity, Separation from parents, Financial independence, Working young people, Family

Obsah

Úvod.....	9
1 Přechod mezi adolescencí a nastupující dospělostí	10
1.1 Vývojové teorie ve vztahu k přechodu z období adolescence do mladé dospělosti	13
1.1.1 Eriksonova teorie	13
1.1.2 Teorie J. Marcii	14
1.1.3 Havighurstova teorie	16
1.1.4 Levinsonova teorie	18
1.1.5 Bronfenbrennerova teorie	19
1.2 Aspekty vývoje v období přechodu do dospělosti	21
1.2.1 Kognitivní vývoj	21
1.2.2 Emocionální vývoj	21
1.2.3 Vývoj chování	22
1.3 Přechod do dospělosti v sociálním kontextu.....	23
1.3.1 Přechody mezi rolemi	23
1.3.2 Autonomie.....	24
1.4 Zralost jako atribut dospělosti.....	25
2 Vynořující se dospělost.....	27
2.1 Teorie vynořující se dospělosti	27
2.1.1 Období prozkoumávání identity.....	27
2.1.2 Období nestability	28
2.1.3 Zaměření na sebe.....	28
2.1.4 Pocit mezi.....	29
2.1.5 Příležitosti, možnosti.....	29

2.2 Vynořující se dospělost, jako samostatné období	30
2.3 Přechod mezi vynořující se dospělostí a dospělostí.....	30
2.4 Demografické vymezení vynořující se dospělosti	32
2.5 Subjektivní vymezení vynořující se dospělosti.....	34
2.6 Vynořující se dospělost v kontextu prozkoumávání vlastní identity	36
2.7 Kritika konceptu vynořující se dospělosti.....	37
3 Rodina a vynořující se dospělost	38
3.1 Rodina a adolescence	39
3.1.1 Konflikt v rodině v kontextu adolescence a vynořující se dospělosti.....	39
3.2 Rodiče	40
3.3 Sourozenci.....	40
3.4 Rozvedené a neúplné rodiny	41
3.5 Osamostatnění se ve smyslu odstěhování se.....	42
3.6 Bydlení s rodiči v dospělosti.....	43
3.7 Návrat k rodičům.....	43
4 Výzkum.....	45
4.1 Cíl výzkumu	45
4.1.1 Výzkumné otázky.....	45
4.2 Zkoumaný soubor	45
4.2.1 Výběr a charakteristika souboru.....	45
4.3 Metody sběru dat.....	47
4.3.1 Příprava a průběh rozhovorů.....	48
4.3.2 Etika výzkumu	49
4.4 Zpracování dat.....	49
4.5 Analýza dat.....	51
4.6 Výsledky výzkumu	53

4.6.1 Vnímání dospělosti	53
4.6.2 Vnímání zodpovědnosti	58
4.6.3 Vnímání svobody	60
4.6.4 Finanční nezávislost.....	63
4.6.5 Současné bydlení.....	65
4.6.6 Vztahy s rodiči	69
4.6.7 Tradice rodiny v kontextu osamostatňování se.....	70
4.6.8 Vnímání procesu osamostatňování se	71
4.6.9 Očekávané změny do budoucna.....	74
4.7 Shrnutí výsledků	78
4.8 Diskuse.....	79
Závěr	80
Literatura.....	81
Seznam příloh:	85

ÚVOD

Tématem této diplomové práce je přechodové období mezi adolescencí a mladou dospělostí. Tento přechod je provázen jistými okolnostmi, které nemusejí být pro daného jedince jednoduché. Konkrétně jde o proces osamostatňování spojený s odchodem od primární rodiny, dále s nabytím finanční nezávislosti, se zodpovědností za sebe sama a s dalšími aspekty určujícími dospělost.

V první kapitole se věnuji přechodu mezi adolescencí a nastupující dospělostí. Zmiňuji některé vývojové teorie, které popisují adolescenci a mladou dospělost. Uvádím také souvislost s dalšími aspekty, jako je zralost či dospělost v sociálním kontextu.

Ve druhé kapitole se věnuji poměrně nové vývojové teorii J. J. Arnetta, který popsal a pojmenoval přechod mezi adolescencí a mladou dospělostí jako období vynořující se dospělosti. Klíčovým prvkem pro toto období je určitá nejistota a ambivalence z pocitu vlastní dospělosti.

Třetí kapitolu jsem zaměřila na rodinu, a to v kontextu jedince v období vynořující se dospělosti. Toto období přináší řadu změn, které souvisejí s oblastí vztahů v rodině, odchodem jedince od rodiny, získání potřebné nezávislosti.

V empirické části se zaměřuji na subjektivní vnímání dospělosti, osamostatňování se a další rysy dospělosti u jedinců pracovně způsobilých, avšak zároveň žijících ve společné domácnosti se svými rodiči. Nejprve představuji cíl výzkumu, zkoumaný soubor, metodu sběru dat a jejich zpracování. Pro zpracování výsledků výzkumu jsem použila metodu tematické analýzy. Mým cílem je zjistit, jak jedinci vnímají období nastávající dospělosti v souvislosti s osamostatněním.

1 PŘECHOD MEZI ADOLESCENCÍ A NASTUPUJÍCÍ DOSPĚLOSTÍ

Kdy se jedinec stává dospělým, je na první pohled poměrně jasné. Dospělý je přece ten, kdo dosáhl věku osmnácti let. Již patnáctiletý člověk se stává trestně a právně odpovědným, přestože do jeho osmnácti let je na něj nahlíženo ve smyslu zákona jen jako na mladistvého a jeho trestné jednání je označováno za provinění. Od osmnácti let je člověk zletilý, stává se osobou, která má uzákoněna všechna práva a povinnosti. Při dosažení plnoletosti člověk může sám uzavírat smlouvy, může podnikat nebo například volit, tedy by již měl být dostatečně zodpovědný, vyzrálý a připravený nést následky svého jednání. Je svobodný, může si v podstatě dělat, co se mu zlíbí a rodiče mu již do života nemohou nijak zasahovat. Může se nechat zaměstnat, takže mu nic nebrání stát se finančně nezávislým. Může uzavřít hypotéku a pořídit si vlastní bydlení.

Finanční nezávislost, svoboda, samostatnost, vlastní rodina. To všechno lze považovat za atributy dospělého člověka. Avšak je zletilost a dospělost totéž? Pro dosažení pocitu dospělosti budou pravděpodobně některé změny přicházející se zletilostí podstatné, avšak zletilý člověk se jen na jejich základě ještě zdaleka nemusí cítit dospělým.

V období časně dospělosti může mít člověk pocit, že ještě dospělý plně není. Jako hlavní charakteristika pro dosažení dospělosti se udává osobní zralost (Langmeier & Krejčířová, 2006). Tím můžeme mít na mysli například přijetí plné zodpovědnosti za sebe sama, finanční nezávislost, uzavření manželství, rodičovství, výchovu potomků. Kdy je tedy člověk dospělým? Arnett (2004) uvádí, že doba, během které dnešní mladý člověk dojde k dospělosti, je delší. Tento trend je sledován na změně životního stylu u mladých dospívajících v USA a dalších zemích. V posledních padesáti letech zde byly objeveny změny, které souvisejí s rostoucím věkem při uzavírání sňatku, narození prvního dítěte, prodlužující se dobou studia a tím i pozdějším kariérním postupem. V České republice jsou tyto změny zaznamenány také. Podle Chaloupkové (2008) jsou zde od 90. let 20. století pozorovány změny související se zvyšováním věku při narození prvního dítěte a s tím i pokles porodnosti. To doprovází rozrůstající se formy netradičních stylů soukromého a rodinného života, zvyšující se počet dětí narozených do nemanželského vztahu a zvyšující se bezdětnost. Například v roce 1993 byl průměrný věk ženy při porodu prvního potomka 22,6 let, v roce 2006 se tento průměrný věk zvýšil na téměř 27 let. Autorka dále uvádí, že při srovnání České republiky s dalšími zeměmi západní Evropy je pravděpodobné, že tendence zvyšujícího se věku při narození prvního

dítěte bude stále pokračovat. Český statistický úřad udává, že průměrný věk matky prvorodičky v roce 2016 byl 28,2 let (Český statistický úřad, 2018).

Podle těchto informací tedy můžeme vidět, že významné mezníky, které označují dospělost, se posouvají k vyššímu věku, a tak lze předpokládat, že se oddaluje pocit dospělosti jako takový.

Dalším možným mezníkem, který značí dospělost, je ukončení studia. Mladý člověk uzavírá střední školu maturitní zkouškou, která je označována za „zkoušku dospělosti“. Poté se člověk zpravidla rozhoduje, zda započne další studium na vysoké škole, odcestuje do zahraničí tzv. „na zkušenou“, nebo nastoupí do zaměstnání. V posledních letech je stále běžnějším jevem prodlužování doby ukončení studia, jehož důsledkem je oddálení nástupu do běžného zaměstnání. S tím často souvisí i závislost na finanční podpoře ze strany rodičů. Velké množství studentů při studiu zároveň i pracuje nebo si přivydělává, v mnoha případech je to ale přechodné pracovní místo, které není cíleno na životní kariéru, jeho smyslem je spíše si přivydělat než se stát finančně nezávislým. S ukončením studií souvisí další zásadní životní mezník, a tím je nástup do zaměstnání. S tím je spojena změna životního stylu, kdy jsou studentská léta vystřídána každodenními pracovními povinnostmi.

Dalším důležitým ukazatelem dospělosti je odstěhování se od rodičů, ať už samostatně, nebo do sdíleného bydlení s partnerem či dalšími lidmi (spolubydlení). Běžně se setkáváme s tím, že v průběhu studií se mladí jedinci stěhují především proto, aby si zkrátili dobu k dojíždění do místa, kde sídlí jejich škola. Ať už dojíždějí na studentské koleje anebo do spolubydlení, jsou však často pořád alespoň částečně ekonomicky závislí na svých rodičích.

Macek (1999) uvádí ve spojitosti s přechodem do dospělosti významné tranzitní body, které vymezují sociální role a status českých adolescentů:

- 15 let – získání občanského průkazu jako první oficiální symbol dospělosti, ukončení povinné školní docházky.
- 18 let – právní zletilost, nabytí všech uzákoněných práv a povinností.
- 19 let – ukončení středoškolského studia, nastupující významný mezník v profesionální orientaci.
- 21 let – člověk může být volen do zastupitelských orgánů občanské samosprávy.

- 23-25 let – ukončení vysokoškolského studia je vnímáno jako definitivní konec adolescentního moratoria.

V další kapitole se tomuto výčtu budu věnovat blíže.

Mnoho autorů ohraničuje období dospívání a dospělosti různě. Macek (1999) rozděluje adolescenci na tři stupně: časnou, střední a pozdní adolescenci. Pozdní adolescenci přiřadil k věku 17-20 let a k tomu dodává, že může trvat i mnohem déle. Dále Macek (1999) píše, že při seminářích, které pořádal pro univerzitní studenty ve věku 19-24 let opětovně zjišťoval, že se studenti během vysokoškolského života cítí být více adolescenty než dospělými. A přišel s novou etapou, kdy se mladí lidé při období nastupující dospělosti cítí být „někde mezi“ adolescenty a dospělými.

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že časná dospělost nastupuje zhruba od 20 let a končí ve 25-30 letech. Tento věk je přechodným obdobím mezi adolescencí a úplnou dospělostí. Dospělost nastává naplněním tří kritérií, kterými jsou věk, splnění daných vývojových úkolů, jako například přijetí plné zodpovědnosti za své činy a svá rozhodnutí, identifikace s rolí dospělého, nezávislost na rodičích a dosažení určité míry osobní zralosti.

Vágnerová (2007) řadí mladou dospělost mezi 20. až 40. rok života, což je velmi široký věkový interval. Autorka uvádí, že přijetí role dospělého u dvacetiletých lidí nemusí být zrovna přitažlivé. Uvědomují si, že dospělost kromě větší svobody a rozmanitějších možností přináší i nevýhody, omezení, závazky, požadavky a zodpovědnost, a proto jejich postoj bývá často ambivalentní. „Dilema rané dospělosti spočívá v rozporu potřeby svobody a nezávislosti a potřebou zkusit nové role, které sice přinášejí prestiž a nové podněty, ale zároveň představují zátěž. Proti vedeným pochybám, zvažujícím nevýhody vázanosti a omezení, působí zvědavost, touha po nových zážitcích a zkušenostech“ (Vágnerová 2007, s. 14).

Do období mladé dospělosti Vágnerová (2007) uvádí několik významných mezníků, které toto období provázejí. Je to stabilnější profese, uzavření manželství a narození prvního dítěte. U většiny lidí k tomu dojde do 30-35 let.

1.1 Vývojové teorie ve vztahu k přechodu z období adolescence do mladé dospělosti

V této kapitole se zmiňuji o významných vývojových teoriích kvůli lepšímu porozumění v pojetí adolescence a mladé dospělosti.

1.1.1 Eriksonova teorie

Jedním z autorů, který zkoumal ve své vývojové teorii období adolescence a zasloužil se o velký vliv na pozdější teoretické koncepce v této oblasti, je E. H. Erikson. Jeho psychologická teorie zabývající se, mimo jiné, i obdobím adolescence, je snad nejnámější a nejzásadnější. Jeho pojetí pramení v psychoanalýze, ovšem kromě biologických faktorů přikládá na stejnou váhu i faktory psychosociální a kulturní.

Pro období adolescence Erikson vymezil páté stádium z celkem osmi stádií. Pro toto stádium definoval vývojový úkol, který vyjádřil jako vytvoření identity vlastního já, jinak také „identita versus zmatení rolí“. Toto období je pro mladého člověka etapou pro hledání své identity a čelí tak střetnutí s ohrožujícími pocity nejistoty o své vlastní roli ve společnosti. V tomto procesu jedinec využívá svých dosažených zkušeností z předchozích období, svou zkušenost se sebou samým musí sjednotit do jednoho celku, který mu dává smysl (ego-identita). Člověk se nachází v bodě, kdy je důležité, aby své dosavadní zkušenosti a schopnosti propojil s přítomnými zkušenostmi, a zároveň byl schopen nahlížet na věci nové, týkající se jeho budoucnosti, jako jsou například budoucí povolání, životní filosofie, víra, osamostatnění se apod. Když tento proces neproběhne zdárně, vniká „zmatek“, neboli difúzní identita, kterou lze popsat jako nepřítomnost nebo aktivní odmítání vymezení sebe sama jako individuálního jedince subjektu odlišného od ostatních. Difúzní či rozptýlená identita se následně může projevit v dalším stadiu mladší dospělosti, ve kterém je vytvoření intimity vývojovým úkolem (Erikson, 1999).

V Eriksonově vývojové teorii se setkáváme tedy s obdobím, vymezeným pro mladou dospělost, které je charakterizováno jako „intimita versus izolace“. Zde je hlavním úkolem mladého dospělého jedince to, aby byl ochoten nechat splynout svou identitu s identitou ostatních, lépe řečeno s identitou druhého člověka. V této chvíli by mladý člověk měl překonat obavu ze ztráty svého já, a tím by měl být připraven na intimitu, tedy být připraven vydat se blízkému citovému vztahu, který vyžaduje významné oběti a kompromisy. Protikladem intimity je pojem izolace, čímž se rozumí tendence vyhýbat se

všem stykům, které by mohly vést k intimitě. Nicméně jedinec může prožívat i takové partnerské vztahy, které se rovnají izolaci ve dvou a která brání v úspěšném vývoji vztahu v dalším období (Erikson, 1999).

Vyřešením konfliktu intimity a izolace vzniká ctnost láska, taková vzájemnost, která slibuje vyřešit protichůdné síly těchto rozporů (Erikson, 1999, s. 69).

Teorie E. H. Eriksona a jeho rozdělení života jedince celkem do osmi etap může sloužit pro lepší pochopení zdravého vývoje člověka. Každá etapa je důkladně psychologicky popsána a jasně vymezená. Avšak empirické výzkumy, které byly k této teorii provedeny, ve skutečnosti spíše nepotvrzují přesně oddělená stádia. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 244) uvádějí, že „i když nemůžeme vidět ve vývoji jen souvislý kvantitativní růst, nelze přehlížet ani skutečnost, že se jednotlivé kvalitativně odlišné fáze ve vývoji nedostavují najednou a bez přípravy, nezprostředkovaně, ani ve všech oblastech osobnosti současně. Ve skutečnosti musíme problém kontinuity či diskontinuity ve vývoji chápat v podobném smyslu jako zdánlivý protiklad vnitřních a vnějších podmínek v determinaci vývoje.“ Je zde tedy důležitá složka spojitosti se zkušeností.

1.1.2 Teorie J. Marcii

Na teorii ego-identity E. H. Eriksona navázal psycholog J. Marcia, který přišel s dalšími poznatky. Důležitými pojmy v jeho práci jsou krize a závazek.

Pojem krize zde znamená období adolescenta, ve kterém se rozhoduje o významných životních oblastech, co se týče současnosti i budoucnosti, jeho názorů, vztahů, profesního zaměření atd. Je to proces aktivního hledání a objevování. Pojem závazek zobrazuje určitou investici a zároveň odpovědnost ve významných životních oblastech jedince, přijímání určitých cílů a následně programů.

Podle Marcii existují čtyři potencionální stavy identity, které jsou poskládány z následujících kombinací: přítomnosti či nepřítomnosti krize a přítomnosti či nepřítomnosti závazku. Tabulka, kterou níže uvádím, názorně představuje tyto kombinace, které jsou základem stavů identity v jeho pojetí.

Tabulka 1. Kritéria typů identity J. Marcii (upraveno podle Macka, 1999, s. 25)

Aktuální pozice	Aktivní hledání	Náhradní uzavřená identita	Difúzní, rozptýlená identita	Nezávazná identita
Krize	Přítomná	Chybí	Může či nemusí být přítomná	Přítomná
Závazek	Přítomný	Přítomný	Chybí	Chybí nebo je vágní

Difúzní (rozptýlená) identita je stav, ve kterém jedinec neprožívá krizi, ani závazek. Jeho názory a přesvědčení se opírají o názory druhých, je snadno ovlivnitelný, má potřebu se s ostatními srovnávat, jeho sebehodnocení stojí na úsudku druhých, nemá aktivní potřebu sebedefinování. Tento stav identity bychom mohli přirovnat k Eriksonovu pojmu „zmatení rolí“.

Náhradní identita nebo předčasně uzavřená identita představuje stav, kdy člověk přijímá závazek, aniž by prožíval krizi. Postoje, přesvědčení či normy nekriticky přebírá od druhých (rodičů, učitelů, blízkých přátel), ale neztotožňuje se s nimi z hlediska vlastní zkušenosti.

Nezávazná identita (moratorium) charakterizuje stav jedince, kdy jedinec prožívá krizi, ale nepřijímá s tím spojené závazky. Krizi prožívá s pocity úzkosti a nejistoty. Můžeme to chápat jako přípravu na zásadní změnu, nebo její oddálení. Může to být období experimentování, zkoušení nových zájmů či rolí.

U Eriksona se setkáváme s pojmem psychosociální moratorium, který ho při utváření identity popisuje podobně. „Období sexuálního a kognitivního zrání s dosud schvalovaným odkladem definitivních závazků. Zajišťuje relativně volný prostor pro experimentování s rolemi včetně sexuálních rolí, vše je významné pro adaptivní sebeobnovu společnosti“ (Erikson, 1999, s. 73).

Status získání nebo dosažení identity (v tabulce „aktivní hledání“) lze charakterizovat jako spojení prožitku krize hledání s pocitem pochybnosti při řešení problému a přijetí jeho závazku. Je přítomna jak krize, tak i závazek. Jedinec tedy sám prošel krizí hledání a na základě vlastní zkušenosti akceptuje závazky s tím spojené. Minulost, přítomnost a budoucnost spojuje ve smysluplný celek, zažívá kontinuitu a sebeakceptaci, upevňuje své já a nakonec je schopen sexuální intimity (Marcia, 1980).

Podle empirických výsledků se nedá předpokládat, že by jedinec měl projít všemi čtyřmi typy identity tak, jak jsou vyjmenovány výše za sebou, nýbrž aby moratorium (nezávazná identita) předcházelo statusu dosažení identity. Difúzní identita, náhradní identita a moratorium jsou běžnou etapou v adolescentním věku. A také se mladý dospívající může nacházet v jednotlivých sférách života ve stejnou dobu ve více stádiích. Tím je myšleno, že například v oblasti profese se jedinec může nacházet ve stádiu moratoria, ale zároveň v oblasti intimních vztahů zůstává prozatím v difúzním stádiu. Nicméně nežádoucím výsledkem je, pokud tento vývoj není zakončen stavem dosažení identity, že do dospělosti ostatní stavy přerůstají. Dosažení identity (identity achievement) je tedy konečnou fází pro období adolescence. Tato fáze je spojena s prohlubováním sebereflexe, vytvořením vlastních hodnot a vlastní potřebou smysluplné spojitosti mezi minulostí, přítomností a budoucností. Podstatným faktorem u E. H. Eriksona i J. Marcii je důraz na význam stádia moratoria, který je důležitý pro splnění vývojového úkolu (Macek, 1999).

1.1.3 Havighurstova teorie

R. J. Havighurst (1989) pracuje také s konceptem vývojového úkolu při vývoji jedince, ale kromě individuálních potřeb a očekávání bere v potaz také potřeby a očekávání společnosti, ve které jedinec žije. Život jedince rozdělil do šesti vývojových období, každé období pak obsahuje několik vývojových úkolů, které jsou pro dané období charakteristické. Zdařilé zvládnutí úkolu směřuje ke spokojenosti a úspěchu a také je předpokladem pro zvládnutí dalšího vývojového úkolu v dalším vývojovém období. Úkoly jsou biologického, psychologického a kulturního rozsahu. Z vývojového pojetí jsou některé úkoly kontinuální, začínají už v dětství a jedinec je dokončí v období adolescence, např. abstraktní myšlení. Ovšem další úkoly jsou specifické právě pro období adolescence, a tím je např. změna vztahů k dospělým. Každý z úkolů má svůj

vhodný čas, ve kterém má být úkol splněn, pokud je období daného úkolu promeškáno (teachable moment), úkol je pak složitější splnit.

Výčet vývojových úkolů v období adolescence podle R. J. Havighursta (1987):

- Přijetí vlastního těla, fyzických změn, včetně pohlavní zralosti a pohlavní role.
- Kognitivní komplexita, flexibilita a abstraktní myšlení – schopnost aplikovat intelektový potenciál v běžné každodenní zkušenosti.
- Uplatnění emocionálního a kognitivního potenciálu ve vrstevnických vztazích, schopnost a dovednost vytvářet a udržovat vztahy s vrstevníky obojího pohlaví.
- Změna vztahů k dospělým (rodičům, dalším autoritám) – autonomie, popř. vzájemný respekt a kooperace nahrazuje emocionální závislost.
- Získání představy o ekonomické nezávislosti a směřování k určitým jistotám, které s ní souvisejí – k volbě povolání, k získání náhradní profesní kvalifikace, k ujasnění představ o budoucí profesi.
- Získání zkušeností v erotickém vztahu, příprava pro partnerský a rodinný život.
- Rozvoj intelektu, emocionality a interpersonálních dovedností zaměřených ke komunitě a společnosti – tj. získání kompetence pro sociálně zodpovědné chování.

Dále autor uvádí vývojové úkoly pro časnou dospělost, ohraničenou věkem 18-35 let (Lemme, 2002). Zdárné zvládnutí těchto úkolů vede ke vstupu do časně dospělosti. Jsou jimi:

- Výběr životního partnera.
- Naučení se soužití ve svazku s partnerem.
- Založení rodiny.
- Výchova dětí.
- Vedení domácnosti.
- Započetí kariéry.
- Plnění občanské zodpovědnosti.
- Nalezení vhodné sociální skupiny.

V teorii R. J. Havighursta jsou popsány vývojové úkoly pro adolescenci i pro období časně dospělosti. Úkoly pro období adolescence je jakási příprava pro dosažení vývojových úkolů časně dospělosti. Zatímco je výčet úkolů pro adolescenci směřován na kognitivní, emocionální a sociální hledisko, úkoly pro časnou dospělost jsou situovány na změnu sociální role.

1.1.4 Levinsonova teorie

Daniel J. Levinson, psycholog, jehož nejznámějším dílem je studie s názvem „The Seasons of a Man's Life“. Teorie vychází z analýzy vyprávění mužů, kteří hovoří o svých životních příbězích. Rozhovory s muži jsou doplněny řadou dalších informačních zdrojů, jako například rozhovory s blízkými, pracovní prostředí a další. Levinson, na základě svých poznatků, rozdělil život do několika vývojových období (developmental areas), přičemž každé trvá zhruba dvacet pět let. Každé z fází má své dané pořadí, avšak se do určité míry vzájemně překrývají. Když jedno období končí, v průběhu toho začíná období další. Každé z období má svůj určitý biopsychosociální charakter. Mezi jednotlivými fázemi jsou klíčové přechody (cross-area transmission), které jsou zásadní pro okamžik, kdy je ukončováno jedno období a prostupuje počátek následujícího období (Lemme, 2002).

Levinson tedy rozlišuje čtyři životní období:

1. Dětství a adolescence.
2. Časná dospělost.
3. Střední dospělost.
4. Pozdní dospělost.

Před každým z těchto období přichází přechodová etapa (období), která je v podstatě přípravou na období následující (Lemme, 2002).

Levinson přiřazuje časnou dospělost (Early Adulthood) k věku 22 až 40 let. Období časně dospělosti předchází přechodové období, které je umístěno mezi 17. a 22. rok života. Levinson ho nazývá Early Adult Transition. Je to fáze přechodu z adolescence do dospělosti. Na konci tohoto přechodového období by měl být mladý člověk připraven vstoupit do časně dospělosti (Egan & Cowan, 1980; Lemme 2002).

Toto období, podle Levinsona (cituji podle Egan & Cowan, 1980), definuje šest podstatných charakteristik:

1. Mladý dospívající se zabývá otázkami ohledně své identity, měl by si uvědomovat své postavení ve společnosti, měl by sjednotit své nabyté zkušenosti s vidinou budoucnosti.
2. Mladý jedinec uzpůsobuje nebo ukončuje osobní vztahy s důležitými lidmi či místy (rodina, přátelé, škola).

3. Kladení si otázek ohledně sebe sama, své identity, budoucnosti – („questioning“).
4. Nové způsoby uvažování, prozkoumávání a zkoušení nových možností.
5. Přijetí nových závazků vede k vytváření si dalších strategií chování do budoucnosti.
6. Závěrem je období, kdy mladý člověk přijímá nové závazky, postupně přichází k předělu období k dospělosti, dospělé identitě.

1.1.5 Bronfenbrennerova teorie

Psycholog Urie Bronfenbrenner se zaměřil na vývoj jedince z pohledu spojení sociálních a biologických interakcí. V jeho teorii se tedy nesetkáme s jednotlivými časovými stádii v průběhu lidského života, jako u již zmíněných psychologů. Jeho teorie ekologických systémů je postavena na základě teorie životního prostoru psychologa K. Lewina. Systém rozdělil na mikrosystém, mezosystém, exosystém a makrosystém (Lemme, 2002).

Mikrosystém zahrnuje jisté osoby, se kterými člověk běžně komunikuje, je s nimi v kontaktu. Primárním mikrosystémem je povětšinou rodina, sekundárním pak spolužáci, přátelé, kolegové apod. Mikrosystémy se vzájemně překrývají, mění se, přibývají. Jedinec vstupuje v různých rolích do různých mikrosystémů. V období adolescence a mladé dospělosti bývá mikrosystém velmi proměnlivý, člověk přichází do nových vztahů ve spojitosti s novým prostředím, zejména pracovním nebo studijním, zároveň také z některých vztahů odchází.

Mezosystém je složen ze vztahů mezi různými mikrosystémy. Jedním z důležitých prvků je množství mikrosystémů, dalším je kvalita vztahu mezi nimi. Macek (1999, s. 33) uvádí, že „analýza vztahů mezi mikrosystémem a mezosystémem může napovědět mnohé o tom, zda průběh adolescence zakládá problémy a rizika. Například, je-li mezosystém chudý, to znamená, že zahrnuje malé množství mikrosystémů, a je-li navíc nejdůležitější mikrosystém (rodina) izolován od ostatních, riziko problémů se výrazně zvyšuje.“

Autor hovoří také o „ekologickém přechodu“, což znamená, že dosavadní mikrosystémy nahrazují nové. Muuss (1989) uvádí konkrétní příklad, kterým je přechod ze základní školy na střední školu. „Takový přechod by měl znamenat kompletní rekonstrukci vztahů

v mezosystému. Jestliže k takové komplexní změně nedojde a mezosystém se nedostane do nové harmonie, adolescence se stává problematickou“ (citují podle Macka, 1999, s. 33).

Exosystémy komponují formální a neformální sociální struktury, na kterých se člověk aktivně nepodílí, avšak ty ho stejně ovlivňují. Může se jednat například o pracovní prostředí rodičů či partnera, školy apod. Postupem věku má člověk větší možnost se na exosystému aktivně účastnit, nebo na něj mít větší vliv. Pokud do exosystému přímo vstoupí, stává se z něj mezosystém.

Makrosystém se zase skládá z jednotlivých exosystémů, obsahuje názory, přesvědčení, tradice, ideologii různých kultur, etnických skupin. V období adolescence může mít výrazný vliv na vývoj mladého člověka (Macek, 1999).

Tato teorie poskytuje pohled na vývoj člověka tvořeného ze vzájemného působení sociální a biologické složky. To, jak se člověk vyvíjí, může být ovlivněno hlavně sociálním prostředím.

Podle zmíněných teorií vyplývá, že existují pravděpodobně vývojové úkoly pro různé životní etapy, které jsou definované jak vývojem biologickým, tak i vývojem sociálním a kulturním (role). Ovšem tato období se překrývají a rozhodně je nelze chápat tak, že na sebe navazují lineárně bez toho, aby se nějakým způsobem překrývaly. Někteří autoři hovoří o přechodových obdobích, například teorie Levinsona, kde se setkáváme s přechodovými etapami mezi jednotlivým obdobím. Stádia jsou překvapivě dost dlouhá, ale zároveň se překrývají. A přechodové období je přípravným časem pro období navazující. Také autor Macek se zmiňuje o potřebě definování nového období, jak jsem uvedla výše.

Eriksonova teorie nabízí osm stadií v průběhu celého života, které na sebe plynule navazují a ve kterých je jedincovým úkolem řešit přesně určené psychosociální krize.

V teorii Marcii se setkáme s návazností na teorii Eriksona. Zařadil do vývoje člověka pojmy „krize“ a „závazek“, v jejichž rámci se jedinec dostává do čtyř stavů identity.

V Havighurstově teorii se setkáváme s vývojovými úkoly, které musí člověk vyřešit, aby se dostal do dalšího období. V období časně dospělosti jedinec řeší úkoly definované jako přijetí nových sociálních rolí, zatímco v období adolescence řeší emocionální, kognitivní a sociální aspekty svého života.

1.2 Aspekty vývoje v období přechodu do dospělosti

1.2.1 Kognitivní vývoj

J. Piaget ve své teorii kognitivního vývoje uvádí, že okolo 11 až 12 let dítě začíná uplatňovat formální operace a v průběhu dospívání se v této oblasti zdokonaluje. Na konci tohoto období by mladý jedinec měl mít schopnost reflexivního myšlení na základě hypoteticko-deduktivního usuzování. V období dospělosti je tedy kognitivní vývoj dokončen (Piaget, 1999).

Podle Arnetta a Taberové (1994) je kognitivní vývoj v období přechodu do dospělosti rozdílný

od období adolescence hlavně v tom, že adolescenti nepraktikují řešení problémů či získávání informací o různých možnostech řešení ve svém každodenním životě, a právě v období mladé dospělosti již jedinec své získané zkušenosti aplikuje v roli dospělého. Rozvoj myšlení v období mladé dospělosti ovlivňuje právě zkušenost, osvojení si základních způsobů uvažování a rozvíjení dalšími získanými zkušenostmi v dalších situacích. Pro období mladé dospělosti je charakteristická fáze postformálního myšlení, což znamená, že jedinec „bere v úvahu různé aspekty problému, jeho mnohoznačnost i celkový kontext“ (Vágnerová, 2007, s. 19).

Dospělý člověk je schopen kompromisu, uvědomuje si, že jeho názor nemusí být konečný a bere v potaz také hledisko druhých. V tomto období člověk dokončuje základní bilancování o svých schopnostech, které vyplývají z dosažených zkušeností, na základě toho si člověk ověřuje své kompetence. S tímto smýšlením a uvědoměním většinou pokračuje do pozdní dospělosti (Vágnerová, 2007).

1.2.2 Emocionální vývoj

Lze říci, že v období adolescence je emoční život jedince kolísavý, je to období nových možností a, pokud se týče například citových vztahů, dosud nepoznaných situací. V průběhu období mladé dospělosti se emoční prožívání stabilizuje, člověk je vyrovnanější, i když jsou citové prožitky mladých lidí velmi silného rázu. Vágnerová (2007, s. 23) uvádí, že „u mladých dospělých obvykle převažuje pozitivní emoční ladění, i když je mezi nimi dost lidí, kteří mají větší sklon k anhedonii¹ či dokonce k depresím.

¹ Neschopnost potěšení, skleslost

Díky větší dráždivosti a snadnému navození emocí přetrvává relativně vysoká pohotovost k negativním emočním prožitkům, ale je menší, než byla v adolescenci“. Právě při zvládání problémů s osamostatňováním se tyto emoční výkyvy mohou často vyskytovat.

V období dospívání si člověk buduje pevné přátelské vztahy, učí se s druhými si porozumět a vycházet s nimi, prožívá první milostné vztahy, ke kterým neodmyslitelně patří i trápení a zklamání, ale i tím jedinec získává nové zkušenosti, učí se s těmito starostmi pracovat a buduje si tak cestu k trvalejším závazkům, které do budoucího životního období patří. V průběhu přechodu do dospělosti se emocionalita upevňuje, člověk by se měl stávat více autonomním, emocionálně nezávislým na svých rodičích (Arnett & Taber, 1994).

1.2.3 Vývoj chování

Dospělý člověk je do značné míry schopný své chování regulovat více než adolescent. Jak jsem již psala výše, adolescence je obdobím velmi kolísavým, co se emocí týče a s tím souvisejí i změny v chování.

Macek (1999) píše, že období adolescence je velice choulostivé k rizikovému a problémovému chování. Jedná se nejen o rizikové chování směrem k sobě samotnému, ale také i směrem ke společnosti. Mezi takové chování autor řadí „predelikventní chování a páchaní trestné činnosti, agrese, násilí, šikana, týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin), užívání drog (včetně alkoholu a kouření), sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství), poruchy příjmu potravy, sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy“ (Macek, 1999, s. 97). S příčinou k takovému chování souvisí mnoho faktorů kulturní, historické, ekonomické, sociální, politické nebo psychologické povahy. Ovšem nejdůležitějším a nejsilnějším faktorem je rodina. „S projevy rizikového a problémového chování souvisí dlouhodobě převládající rodinné klima, názory, přesvědčení a postoje obou rodičů, případně jejich náboženská orientace“ (Macek, 1999, s. 98). V tomto období se adolescent také potýká s rostoucím vlivem vrstevníků a vlivem médií.

Adolescent má potřebu získávat nové zkušenosti v podobě zkoušení hranic, co ještě smí a co už ne. V dospělosti už člověk většinou zná následky, nebo je alespoň tuší. Dospělý by měl být schopen větší sebekontroly a zodpovědnosti.

1.3 Přejchod do dospělosti v sociálním kontextu

1.3.1 Přejchody mezi rolemi

V některých kulturách jsou přechody do dospělosti doprovázeny různými rituály nebo iniciačními obřady. Tak je tedy jasně definováno, že je mladý jedinec považován za dospělého. Tyto rituální přechody do dospělosti nesou význam společenské změny statusu jedince a také význam výchovný a sebevýchovný. Přijetím nového postavení si jedinec obvykle upevní sebehodnocení a sebeúctu, zodpovědnost a přijímá závazky plynoucí z nové role. V naší kultuře je přechod do dospělosti podle Macka (1999) definován dosti nejasně. Přesto autor vytyčil několik důležitých bodů, které přechod do dospělosti v rámci sociální role utvářejí. Jsou to mezníky, které utváření poslušnost událostí, které stojí na cestě mezi dospíváním a dospělostí.

- 15 let – dosažením tohoto věku jedinec získává občanský průkaz a má již zodpovědnost před zákonem. Adolescent ukončuje základní školu, zde tedy končí i povinná školní docházka. V tomto bodě se mladý člověk rozhoduje o svém budoucím povolání a studiu střední školy. Od 15 let je také adolescentům umožněno pracovat se souhlasem rodiče či zákonného zástupce. Tento věk je také spojován s potencionální možností sexuálního styku, kdy dovršením 15 let už není zákonem zakázán.
- 18 let – mladý člověk se z právního hlediska stává zletilým, je způsobilý k právním úkonům, přebírá všechna uzákoněná práva a povinnosti. Mnoho adolescentů využívá možnosti získání řidičského průkazu. Od 18 let je možné například uzavření sňatku, právo volit nebo být zaměstnán bez jakýchkoli omezení.
- 19 let – přichází obzvláště významný mezník, a tím je ukončení střední školy maturitní zkouškou, takzvanou „zkouškou dospělosti“. Následuje rozhodování o budoucím profesním životě, tedy nástupu do zaměstnání nebo pokračování ve studiu vysoké školy. Ještě do roku 2004 nastupovali muži, kteří ve studiu dále nepokračovali, povinnou vojenskou službu, což bylo určitým rituálem přechodu do dospělosti nejen pro ně, ale i pro jejich rodiče.
- 21 let – člověk získává možnost být zvolen do zastupitelských orgánů (obecní zastupitelstvo, parlament), získává možnost se takto angažovat v politické sféře.

- 23-25 let – pro studenty vysokých škol je to období, kdy své studium ukončují a nastává pro ně start profesní kariéry.

Dospělost s sebou přináší řadu změn, na kterou se jedinci v době adolescence postupně připravují, jsou to nové situace a s tím spojené i nové role. Po ukončení studia se člověk potřebuje zařadit do pracovního procesu, vydělat si finanční prostředky, které poslouží k tomu, aby se mohl osamostatnit a nebyl finančně závislý na rodičích, další změnou je uzavírání manželství, rodičovství.

1.3.2 *Autonomie*

Autonomie je jednou z velice důležitých součástí v životě mladého jedince. Postupně totiž jedinec přebírá zodpovědnost za své počiny a bere svůj život do vlastních rukou. V období přechodu do dospělosti, kdy člověk hledá svou identitu, chce se osamostatnit, rád by za sebe rozhodoval sám, byl svobodný a nezávislý. Dosažení autonomie zahrnuje nárůst autoregulace vlastních emocí a vlastního chování, samostatnost v rozhodování, získávání větších práv, přijetí odpovědnosti v oblasti dané společnosti (Mareš & Mareš, 2014).

Pokud je jedinec schopen odpovědět kladně na následující otázky, dosahuje autonomie (Egan & Cowan, 1980, s. 33).

- Jsem schopen žít každý den tak, aniž bych stále potřeboval souhlas a ujištění od druhých?
- Zvládám zcela sám každodenní činnosti a problémy bez neustálého vyhledávání pomoci od druhých?
- Když něco chci nebo potřebuji, tak dělám to, co je potřeba, aniž bych očekával, že se to vyřeší samo nebo to za mě udělá někdo jiný?
- Dokážu požádat někoho jiného o pomoc, aniž bych byl v budoucnu na této pomoci závislý?
- Jsem si vědom toho, že své potřeby a přání zvažuji v souladu s potřebami a přáními druhých a společnosti jako celku?
- Připouštím si potřebu vzájemné závislosti²?

Autonomie je spojena s vymezením sebe sama vůči druhým. Zimmer-Gembeck a Collins (2003, s. 178) popisují autonomii jako uvolnění se z rodinného pouta, odolnost

² Interdependence

vůči tlaku rodičů a vrstevníků, rozlišení rozdílu mezi svým „já“ a druhými, sebeovládání, seberegulace, orientace na druhé, vybudování si nezávislé identity v době podpory rodičů.

Na autonomii jedince má velký vliv také jeho okolí, rodiče, učitelé, zkrátka autority, se kterými člověk přichází do styku. Úkolem těchto autorit by mělo být, aby umožnili mladému jedinci stát se soběstačným a nezávislým.

1.4 Zralost jako atribut dospělosti

Jedním z kritérií dospělosti je dosažení osobní zralosti. Co to ale znamená, že je člověk zralý? Langmeier a Krejčířová (2006) popisují zralost, jako přijetí plné osobní a občanské odpovědnosti, postupné ekonomické nezávislosti, plné rozvinutí osobních zájmů, vytvoření legalizovaného vztahu k životnímu partnerovi, převzetí očekávaných výchovných úkolů pro své děti, přizpůsobení se stárnoucím rodičům. Například psycholog A. Maslow vidí zralost v seberealizaci, tím je myšleno rozvinutí a uskutečnění všech nejlepších osobních potencií (Langmeier & Krejčířová, 2006).

Dále Langmeier a Krejčířová (2006, s. 169) uvádějí tento výčet výroků charakteristiky vlastností zralého jedince, které jsou v souladu s myšlenkou Englishe a Pearsona:

1. Má být schopen vykonat přiměřené množství práce každý den, aniž by byl nadměrně unaven, a má pociťovat, že je jeho práce užitečná.
2. Má být schopen udržovat dlouhotrvající přátelství k několika bližším přátelům.
3. Má mít dobrou sebedůvěru – nemá tedy být stále týrán pocitu viny nebo trpět nerozhodností.
4. Má jednat s každým člověkem s náležitými ohledy a bez předsudků.
5. Má být schopen běžného sexuálního styku bez pocitů viny a bez zábran a má přitom umět dávat a přijímat lásku a něhu.
6. Má zvyšovat svůj zájem o blaho lidí ve stále širším okruhu – tedy o blaho vlastní, blaho rodiny, přátel, obce, národa i obecné blaho lidstva.
7. Má mít zájem na zlepšování svých životních podmínek, aniž by tak činil na úkor druhých členů společnosti.
8. Má být schopen změnit práci ve hru, v odpočinek, v četbu, v radost z přírody, poezie, hudby a umění.
9. Má se umět oprostit od nežádoucího napětí, když vykonává své denní povinnosti a když se vyrovnává s překážkami.

10. Má být spolehlivý, otevřeně myslí, ochoten usilovat o zlepšování sebe sama a o dosažení moudrosti.

11. Má mít zájem o předávání svých těžce získaných vědomostí mladším.

Autoři k tomuto seznamu dodávají, že nikdo nikdy nesplňuje všechny uvedené body, je to spíše ideální náhled, ke kterému by se člověk měl do jisté míry přiblížit. Doplňují, že hlavním znakem zralosti pravděpodobně je:

- Překonání rozporu dětství a dospívání.
- Nezávislost na rodičích, ale zachování kladného vztahu k nim.
- Nalezení hlubokého a trvalého vztahu k životnímu partnerovi.
- Zachování přátelských vztahů a také schopnost je navazovat dále.
- Plné rozvinutí a vyrovnanost práce a dalších činností spadajících do volného času.
- Oproštění se od nepřátelství vůči sobě a druhým.
- Stabilní sebehodnocení (ani příliš nízké, ani příliš vysoké).
- Autenticita.

Zralost také můžeme rozdělit na oblast biologickou, psychickou a sociální:

- Biologická zralost: sexuální zralost, schopnost reprodukce, fyzický růst už nepokračuje.
- Psychická zralost: přijetí dospělé identity, autenticita, ustálené hodnoty, morální hodnoty, přijetí zodpovědnosti za sebe sama, sebeovládání, emocionální stabilita, nezávislost, samostatnost, schopnost intimního a trvalého partnerského vztahu, změna vztahů s rodiči.
- Sociální zralost: právní zletilost, přijetí občanské zodpovědnosti, finanční nezávislost na rodičích, dokončení vzdělání, odstěhování se od rodičů, svatba a rodičovství (Egan & Cowan, 1980).

Musíme ale myslet také na to, že každý člověk je jiný, nikdo se svým vývojem neřídí podle nějakého seznamu. Každému něco trvá déle než jinému a naopak. Přece jen se setkáváme s tím, že každý se může cítit dospělý a zralý v jinou dobu ve svém životě. Není to tedy jen převzetí dané role, protože je to od společnosti očekáváno, je to něco, s čím musí být člověk ztotožněn.

2 VYNOŘUJÍCÍ SE DOSPĚLOST

V první kapitole této práce jsem se věnovala teoriím, které naznačují prolínající se hranici mezi adolescencí a dospělostí. Proto jsem se rozhodla dále se zabývat teorií vynořující se dospělosti J. J. Arnetta, který se zaměřil na zmíněný mezistupeň mezi adolescencí a dospělostí a přišel s novým včleněným vývojovým stupněm „vynořující se dospělosti“.

Pojem „vynořující se dospělost“ má původ v anglickém překladu sousloví Emerging Adulthood.

2.1 Teorie vynořující se dospělosti

Arnett (2000a) zasadil toto období mezi 18. a 25. rok života jedince. Podle Arnetta (2000a) období vynořující se dospělosti není adolescencí, ani mladou dospělostí, toto období se od obou liší teoreticky i empiricky. Začátek období vynořující se dospělosti je ohraničen v čase, kdy si jedinec začíná uvědomovat, že stojí na hranici přechodu do dospělosti. A tato etapa končí ve chvíli, kdy se jedinec již pokládá za dospělého v oblasti jednání, chování, v oblasti kognitivní a emocionální. Věkové ohraničení tohoto období je v tomto případě velmi nestálé, jelikož je ovlivněné sociálními faktory, jako je například uzavření manželství, narození dítěte, dosažení vzdělání apod. Období vynořující se dospělosti je specifické právě v tom, že na jeho vzniku se podílejí sociokulturní jevy, ale jejich význam závisí hlavně na specifickém prožívání samotného jedince. Arnett (2004) toto prožívání popisuje a rozděluje do pěti charakteristických znaků:

- Prozkoumávání identity (identity explorations).
- Nestabilita (age of instability).
- Zaměření na sebe (self-focus).
- Pocit mezi (feeling in between).
- Příležitosti, možnosti (possibilities).

2.1.1 Období prozkoumávání identity

Pro období vynořující se dospělosti je podle Arnetta (2004) nejhlavnějším znakem to, že mladý jedinec prozkoumává možnosti života v různých oblastech, především v blízkých

vztazích, v pracovním prostředí apod. Svým zkoumáním a zkoušením sebe sama si jedinec ukotvuje svou identitu, poznává se, kým je a co od života chce.

Mnohdy už jedinec nežije se svými rodiči, je na nich více nezávislý, ale na druhou stranu ještě ani nežije se stálým partnerem ve společné domácnosti. Mladý člověk tak má možnost poznávat, co a jak mu vyhovuje a nevyhovuje, co se například způsobu bydlení, blízkých vztahů nebo profese týče.

Zároveň zde člověku vyvstávají otázky ohledně hodnot a víry, životní filosofie. Má možnosti zkoušet různé životní styly, náboženské směry, než si najde to, co je pro něj to nejpřirozenější a v čem je nejspokojenější.

Arnett sám poukazuje na určitou podobnost tohoto znaku, rysu, s teorií E. H. Eriksona, konkrétně se stádiem utváření identity a moratoria, které je zasazeno do období adolescence. Dokonce i sám E. Erikson hovořil o prodloužené adolescenci (prolonged adolescence), která je význačná pro experimentování s různými rolemi.

2.1.2 Období nestability

Arnett (2004) uvádí, že zkoumání identity je velmi úzce spjata s nestabilitou. Nových životních možností je tolik, že období vynořující se dospělosti je poměrně nestabilní. Mladý člověk, přestože může již mít určitou představu o svém životním plánu, je pobízen k jeho přehodnocování, a to právě díky prozkoumávání nových možností v různých oblastech života. Nachází něco nového a to mu pomáhá si lépe ujasnit, co od života chce. Nestabilita však u mnoha mladých jedinců způsobuje pocity úzkosti, zklamání, nejistoty, neúspěchu. To je způsobeno právě tím, jak revidují a přehodnocují své představy o životní cestě.

Nestabilita v období vynořující se dospělosti se projevuje také velmi častými změnami bydliště, ať už je to způsobeno mnoha důvody, jako je například studium, změna partnera nebo profesní záležitost. Společným faktorem je změna a určitá nestabilita.

2.1.3 Zaměření na sebe

Arnett (2004) tvrdí, že v žádném jiném období, než je období vynořující se dospělosti, není člověk změřenější sám na sebe. Není to ale myšleno negativně, nýbrž jako následek životní cesty v tomto období. Do této chvíle jedinec žil u svých rodičů, kteří za něho nesli zodpovědnost, dodržoval určitá pravidla, která se týkala společné

domácnosti s rodiči a sourozenci. Mnoho mladých jedinců se od rodičů odstěhuje, vznikají nové povinnosti a závazky, a tak se zaměřují více na sebe samotné, snaží se pochopit, jací jsou a co v životě hledají, být soběstační, připravují se na dospělý život.

2.1.4 Pocit mezi

Ani dospělý, ani adolescent. Vynořující se dospělost se zásadně liší od adolescence tím, že je jedinec mnohem svobodnější, nemá nad sebou takovou rodičovskou kontrolu, na stranu druhou ještě skutečně neprošel stádiem mladé dospělosti, se kterou se váží určité přechodové faktory spojované s dospělostí jako statusem, což může být například rodičovství, nebo uzavření manželství (Arnett, 2004).

Provedené výzkumy (Arnett, 2000a, 2001, 2004) ukazují, že většina mladých jedinců ve věku 18-25 let sama sebe neřadí do skupiny adolescentů, ale ani do skupiny dospělých. Sami sebe vidí někde mezi těmito skupinami. Arnett (2004b, s. 15) uvádí hlavní kritéria, které jedinci v období vynořující se dospělosti považují za stav „opravdové“ dospělosti, a tím jsou:

1. Přijetí zodpovědnosti za sebe sama.
2. Nezávislost v rozhodování.
3. Finanční nezávislost.

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že subjektivně mladí dospělí pokládají za známku dosažení dospělosti hlavně převzetí plné zodpovědnosti za svůj život, možnosti samostatného rozhodování, kromě toho také rodičovství a získání finanční nezávislosti. Dále autoři dodávají, že o brzké dosažení těchto mezníků se většinou mladí lidé tolik nesnaží.

Tato kritéria nemohou být dosažena najednou, mladí jedinci jich dosahují pomalu a postupně, stejně tak jako získávají pocit dospělosti.

2.1.5 Příležitosti, možnosti

Období vynořující se dospělosti je etapou řady nových možností, nadějí, velkých očekávání. Provedené výzkumy ukazují, že mladí jedinci si představují svou budoucnost optimisticky, očekávají, že jejich život bude po finanční stránce, kariéřním úspěchu či z hlediska vztahů tak dobrý nebo i lepší, než ho měli jejich rodiče. Nehledí na to, jaké

nepříjemnosti či problémy je s velkou pravděpodobností v životě potkají. Jejich životní plán si představují jako ideální, lepší, než jaký ho měli doposud (Arnett, 2004).

Jelikož do této chvíle se jejich život do jisté míry odvíjel podle primární rodiny, teď se stávají v podstatě nezávislími a mají pocit, že se mohou vydat novým směrem. A tato doba je tou pravou. V životě takových období již pravděpodobně tolik nebude.

2.2 Vynořující se dospělost, jako samostatné období

Proč vynořující se dospělost nemůžeme zařadit do pozdní adolescence nebo mladé dospělosti? Proč by vynořující se dospělost měla být samostatným obdobím? Arnett (2004) uvádí, že období vynořující se dospělosti se kvalitativně liší od pozdní adolescence a mladé dospělosti do takové míry, že by se nemělo nazývat stejně. Jedním z hlavních důvodů, proč toto období neoznačovat za adolescenci je ten, že většina lidí v tomto věkovém rozmezí se za adolescenty nepovažuje. Adolescent ve většině případů žije se svými rodiči, studuje na střední škole, většinou ještě nedosáhl plnoletosti, přizpůsobuje se své rodině a rodičům, kteří jsou za něj odpovědní.

Na druhou stranu označení mladé dospělosti je podle Arnetta stav zahrnující již dosaženou dospělost. S tou je spojeno ukončení vzdělávání, nástup do zaměstnání, naprostá finanční nezávislost, uzavření manželství, rodičovství. Většina mladých lidí některé z těchto prvků splňuje, ale velkým množstvím případů ne všechny. A důležitým faktorem také je, že se většina mladých lidí v tomto věku za plně dospělé nepovažuje a necítí se tak.

2.3 Přejít mezi vynořující se dospělostí a dospělostí

Teorie vynořující se dospělosti je zasazena do období 18-25 let. Sám autor ale doplňuje, že začátek a také i konec této hranice může být velmi flexibilní. Aby se mohl jedinec řadit do tohoto období, je potřeba oddělit jak období adolescence, tak i období plné dospělosti. Důležitým faktorem k tomuto odlišení je vlastně subjektivní prožívání v tomto období, zda má člověk pocit, že dospělosti již plně dosáhnul nebo mu k tomu ještě něco chybí. Arnett (2004b) uvádí po předchozích výzkumech pro status dospělého tato kritéria: stát se soběstačným, naučit se být samostatným a stát se nezávislým. Dalšími významnými kritérii pro dosažení plné dospělosti vychází z výzkumu prováděného v několika různých skupinách amerických mladých lidí, při němž použil dotazník o 40

položkách a jeho participanti ve věku 18-23 let označovali položky „ano“ nebo „ne“ podle toho, jak si myslí, že by mělo být daného tvrzení dosaženo předtím, než je člověk prohlášen za dospělého. Z výsledků tohoto výzkumu vyšlo, že byla nejčastěji označována tři hlavní kritéria:

- „Přijmout zodpovědnost za své činy“ (92 %).
- „Rozhodovat se o názorech a hodnotách nezávisle na rodičích nebo dalších vlivech“ (80 %).
- „Vybudovat si rovnocenný vztah s rodiči“ (72 %).

V dalším výzkumu byl použit dotazník o 38 položkách, ve kterém byla uvedena určitá tvrzení, a jedinec měl za úkol odpovědět, zda si myslí, že daného tvrzení musí být dosaženo, aby se jedinec mohl považovat za dospělého. Vybraná kritéria a jejich výsledky uvádím v tabulce níže. Dále se participanti podrobili strukturovanému rozhovoru. Data byla získána od 140 jedinců ve věku 21-28 let.

Tabulka 2. Kritéria dospělosti (podle Arnetta, 1998, s. 303)

Nezbytné pro dospělost	% označující „ano“
Přijmout zodpovědnost za následky svých činů	94
Rozhodovat se o názorech a hodnotách nezávisle na rodičích nebo dalších vlivech	78
Finanční nezávislost na rodičích	73
Schopný vést domácnost (muž)	72
Vybudovat si rovnocenný vztah s rodiči	69
Schopna vést chod domácnosti (žena)	67
Vyvarovat se páchaní drobných trestních činů, jako jsou krádeže v obchodech, vandalismus	66
Užívat antikoncepci v případě sexu, kdy nehodlám počít dítě	65
Nežít s rodiči	60
Vyvarovat se řízení v opilosti	55
Schopen udržet rodinu ve fyzickém bezpečí (muž)	52
Naučit se mít vždy dobrou kontrolu nad svými emocemi	50
Schopný finančně podporovat rodinu	50
Schopna péče o děti (žena)	50
Schopen péče o děti (muž)	50
Schopna udržet rodinu ve fyzickém bezpečí	47
Schopna finančně podporovat rodinu (žena)	42
Vyvarovat se užívání nelegálních drog	41
Dosáhnout 18 let	39

Učinit celoživotní závazek vůči druhým	36
Řídit vozidlo bezpečně a nepřekračovat rychlostní limit	32
Dosáhnout 21 let	31
Vyvarovat se opilosti	30
Schopen zplodit dítě (muž)	30
Schopna zplodit dítě (žena)	29
Nemít více než jednoho sexuálního partnera	29
Získat řidičský průkaz	24
Vybrat si dlouhodobou kariéru	21
Nebýt příliš hluboce emočně vázaný k rodičům	19
Vyvarovat se rouhání a vulgarity	18
Uzavřít sňatek	17
Být zaměstnaný na plný úvazek	17
Koupit si dům	17
Zavázat se k dlouhodobému partnerskému vztahu	16
Mít minimálně jedno dítě	14
Dorůst do plné výšky	13
Dokončit vzdělání	10
Mít sexuální styk	9

Z tabulky vyplývá, že nejdůležitější kritéria pro pocit dosažení dospělosti jsou zodpovědnost za své činy, rozhodování se nezávisle na ostatních nebo jiných vlivech a finanční nezávislost. Všechny tyto znaky udávající dospělost jdou ruku v ruce se zbavením se závislosti na rodičích, s osamostatňováním se. Ovšem člověk také může mít subjektivní pocit toho, že je plně dospělý, a přitom může žít ve společné domácnosti s rodiči.

2.4 Demografické vymezení vynořující se dospělosti

Většina zjištění, které uvedu v této kapitole, vznikla jako závěry z výzkumů prováděných na americké populaci. Vycházím z předpokladu, že českou společnost lze považovat za společnost vyspělou, podobnou té americké. I když třeba trendy sledované na americké společnosti se u nás projeví až s odstupem několika let.

Významná demografická charakteristika pro období vynořující se dospělosti se nachází velmi těžko. Pro mladé lidi žijící v industriálních společnostech je typické, že dochází k oddalování sňatků a zakládání vlastních rodin. Příčinou tohoto jevu je pravděpodobně to, že v těchto společnostech mají mladí lidé často nepřeborné množství možností, jak si vybrat směr, kterým se bude jejich život dále ubírat. Vynořující se dospělost je nejspíš

jediné období života jedince, ve kterém není nic demograficky normativní (Wallace, 1997).

Během adolescence až do věku osmnácti let lze pozorovat jasné demografické faktory, které pouze minimálně variiují. Přes 95 % amerických adolescentů ve věku 12-17 let žije doma alespoň s jedním z rodičů, přes 98 % je nesezdaných, méně než 10 % z nich má vlastní děti a přes 95 % navštěvuje školu (Arnett, 2000). Však v období od osmnácti do dvaceti pěti let, tedy v období přechodu od adolescence k dospělosti, lze demografický status mladého člověka jen stěží předvídat pouze na základě samotného věku. Demografická rozdílnost v období vynořující se dospělosti je důsledkem potřeby experimentovat a zkoumat, jakým směrem by se člověk mohl ve svém životě dále vydat. To je poměrně logické, protože po ukončení střední školy, která na začátek tohoto tranzitního období spadá, se otevírá spousta možností a občas nemusí být snadné si vybrat a ani tato volba se nemusí později ukázat jako ta pravá. Toto přelomové období není dáno pouze vnějšími faktory, ale samozřejmě souvisí i s přirozeným vývojem, hledáním vlastní identity, vlastní role ve společnosti.

Většina mladých Američanů opouští domov ve věku 18-19 let. Jejich směřování se však různí. Přibližně třetina jde na univerzitu, kde stráví několik dalších let v poměrné závislosti na ostatních – na kolejích, případně ve spolubydlení. Je to pro ně období tzv. semiautonomie (Goldscheider & Goldscheider, 1994), kdy přijímají některé povinnosti spojené s nezávislým životem, ale ostatní povinnosti nechávají na rodičích, univerzitách, případně na dalších dospělých. Přibližně 40 % mladých Američanů se odstěhuje v tomto věku od rodičů ne na univerzitu, ale aby začali žít nezávisle a nastoupili do práce na plný úvazek. Přibližně třetina z nich si toto může dovolit pouze proto, že začínají žít se svým sexuálním partnerem. Zbylí žijí stále u rodičů, přestože navštěvují univerzitu, chodí do práce, případně kombinují školu a práci. 10 % mužů a 30 % žen zůstává bydlet u rodičů až do své svatby (Goldscheider & Goldscheider, 1994).

Vzhledem k výše zmíněnému lze právě tuto rozmanitost považovat za charakteristiku období vynořující se dospělosti. Co se týče změn v bydlení mladého člověka, dochází k maximu v jejich četnosti právě v období vynořující se dospělosti. Arnett (2000) uvádí, že k vrcholu jejich četnosti dochází právě v období kolem dvacátého roku života. Až 40 % těchto lidí se přitom alespoň jednou vrátí ke svým rodičům a bydlí znovu doma.

Frekvence změn v bydlení odráží potřebu experimentovat a zkoumat svou životní dráhu, což je pro období vynořující se dospělosti charakteristické.

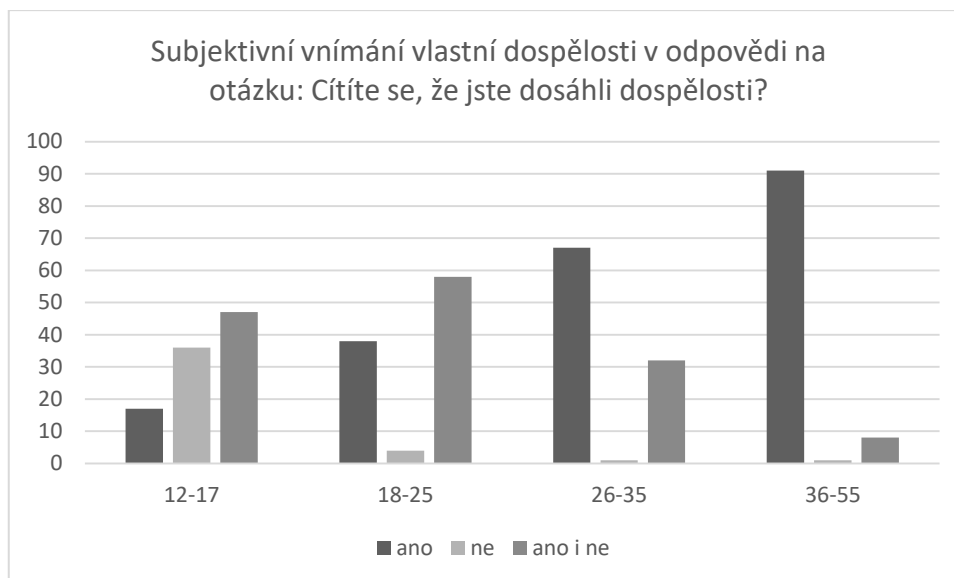
Významné rozdíly u jedinců v období vynořující se dospělosti lze pozorovat také v oblasti studia. Až 60 % Američanů absolvuje rok po ukončení střední školy alespoň jeden rok návazného studia. Však pouze 32 % mladých Američanů ve věku 25-29 let ukončilo čtyři či více let studia (Arnett, 2000). Pro většinu těchto lidí má studium na vysoké škole nelineární průběh, často kombinují studium se zaměstnáním a nezřídka dochází k přerušení studia. Zde musíme brát v potaz jiný systém vzdělávání, kdy americký systém neumožňuje (respektive umožňuje, ale pouze ve výjimečných případech) neplacenou formu studia. V České republice je v tomto směru situace odlišná, neboť je zde dostupná možnost poměrně snadno dosažitelného nezaplatného vysokoškolského vzdělání. Ovšem také v evropských zemích je zaznamenán trend prodloužení doby studia (Chisholm & Hurrelmann, 1995).

Období vynořující se dospělosti je charakterizováno vysokou mírou demografické diverzity a nestability, která souvisí s potřebou experimentovat a zkoumat své další životní směřování. V období kolem 30. roku života se vlivem získaných zkušeností tyto změny stabilizují.

2.5 Subjektivní vymezení vynořující se dospělosti

Jedinci v období vynořující se dospělosti nevnímají sami sebe jako zcela dospělé, ale zároveň se již nepovažují za adolescenty. Níže uvedený graf (Arnett, 2000) ukazuje výsledky, kdy byla vzorku (N = 519) Američanů položena jednoduchá otázka: „Cítíte se, že jste dosáhli dospělosti?“ Měli možnost odpovědět ano, ne, ano i ne. Výsledky jsou vyjádřeny v procentuálním zastoupení jednotlivých odpovědí v definovaných kategoriích.

Graf 1. Subjektivní vnímání vlastností dospělosti (podle Arnetta, 2000)

Přestože participanti konfrontovali svou odpověď s vlastní představou o tom, co to znamená být dospělým, a my netušíme, jestli odpovídali na to samé, již z odpovědi na takto jednoduchou otázku na poměrně malém vzorku nespecifických subjektů lze vytušit, že většina respondentů ve věku od 18-25 let nemá vlastní pojmenování pro období, ve kterém se nacházejí, ovšem adolescence to už nejspíš není a dospělost ještě také ne. Nehledě na to, že jak jsem naznačila v předchozí kapitole, věk sám o sobě není zrovna ideálním vodítkem pro vymezování období vynořující se dospělosti.

Kdy se tedy mladí lidé začínají cítit jako dospělí a co se musí v jejich životě stát, aby došlo k této změně? Možná je pro mladé lidi obtížné se cítit dospělým právě proto, že ještě nedosáhli stabilního vlastního bydlení, nedokončili školu, neusadili se a nezačali budovat kariéru.

Výzkumy však ukazují, že tyto demografické změny mají minimální vliv na to, jestli se jedinec cítí být dospělým. Tyto demografické změny se ve většině výzkumů umísťují pravidelně na spodních patrech důležitosti. Nejvíce záleží na subjektivně vnímaných kvalitách vlastní osobnosti (Arnett, 1998; Greene, Wheatley & Aldava, 1992; Scheer, Unger & Brown, 1994). Zejména se jedná o přijetí zodpovědnosti sám za sebe a konání vlastních, nezávislých rozhodnutí. Poslední významnou charakteristikou je vlastní finanční nezávislost (Arnett, 1998). Z těchto studií souhrnně plyne, že dospělý člověk je ten, kdo je samostatný. Samostatnost souvisí se svobodou vlastního rozhodnutí a zároveň přijetím odpovědnosti za tato rozhodnutí. Finanční nezávislost umožňuje

ve většině případů svobodu vlastního rozhodnutí, respektive finanční závislost tuto svobodu v mnoha situacích běžného života omezuje.

2.6 Vynořující se dospělost v kontextu prozkoumávání vlastní identity

Hlavní charakteristikou vynořující se dospělosti je to, že se jedná o období života, které nabízí nejvíce příležitostí k prozkoumávání identity v oblastech lásky, práce a světonázoru. Je pravdou, že prozkoumávání identity se řadí spíše do období adolescence (např. dříve zmíněná Eriksonova vývojová teorie), ovšem i sám Erikson (1999) uvádí, že industriální společnosti umožňují jedincům prodloužení období adolescence, a tedy i prozkoumávání vlastní identity.

Co se týče lásky, tak američtí adolescenti se začínají párovat okolo 12. až 14. roku života. Ovšem tyto vztahy mají většinou krátké trvání (týdny až měsíce) a jedná se spíše o získávání prvních zkušeností než o budování kvalitního vztahu. Později, v období vynořující se dospělosti, nabývají tyto vztahy vážnějšího charakteru. Hraje zde významnou roli prozkoumávání emoční a fyzické intimity. Partnerské vztahy vydrží již daleko déle a s mnohem větší pravděpodobností zahrnují i sexuální styk partnerů. Již zde nehrají roli aktuální sympatie, ale jedinec začíná uvažovat nad tím, s kým by si dovedl představit, že prožije život (Michael et al., 1995).

Co se týče pracovních příležitostí, pro období adolescence jsou typické brigády, kdy hlavní motivací je vydělat si nějaké peníze, ale přitom mít stále dostatek času na další aktivity. Tyto brigády zpravidla nesouvisí s budoucím povoláním jedince, přestože jsou takovéto zkušenosti jistě důležité. V období vynořující se dospělosti začínají být vykonávána zaměstnání více profilovaná směrem k budoucímu povolání (Arnett, 2000). Z období brigád se jedinec přesouvá do období pracovních stáží. V souvislosti s těmito zkušenostmi dochází zároveň k prozkoumávání vlastní identity. Co mě baví? V čem jsem dobrý? Podobně jako ve věcech lásky se zde dostáváme z fáze, kdy je důležitý aktuální přívůdek, do fáze, kdy jsme schopni obětovat aktuální zisk ve prospěch budoucího rozvoje.

Co se týče prozkoumávání vlastní identity v oblasti světonázoru, lze považovat za významnou práci Williama Perryho (1970/1999), který poukázal na to, že mladí lidé v období vynořující se dospělosti přicházejí do tohoto období se světonázorem, který

se formoval během dětství a adolescence, ale je konfrontován ve zcela novém prostředí, které sebou přináší nové pohledy – vysoká škola, případně zaměstnání. V tomto období dochází ke zpochybňování vlastního světonázoru a často k jeho úpravě. Převážná většina výzkumů, které se zabývají změnou světonázoru v období vynořující se dospělosti, zkoumají změnu světonázoru u vysokoškolských studentů a obsahují tvrzení o tom, že vyšší dosažené vzdělání úzce koreluje s potřebou prozkoumávat a přezkoumávat vlastní světonázor. Ovšem mladí dospělí, kteří nestudovali na vysoké škole, zpochybňováním vlastního světonázoru procházejí také (Arnett, 2000). Podobně také výzkumy, které se zabývají vynořující se dospělosti ve vztahu k náboženskému přesvědčení, nezávisle na stupni vzdělání ukazují, že je pro fázi vynořující se dospělosti typické, že jedinci nacházející se v této vývojové etapě často přehodnocují otázku vlastní víry, náboženství. Dochází k formování vlastního nezávislého názoru a přesvědčení (Arnett, 1997).

Přestože je prozkoumávání vlastní identity ve výsledku často přínosné a může s ním být spojeno spousta počátečních nesnází a negativních zkušeností. Láska může ústít ve zklamání, můžeme zažívat nepříjemná odmítnutí. S prvními pracovními zkušenostmi přichází možná ztráta iluzí, dostávají se první pracovní neúspěchy. Prozkoumávání vlastního světonázoru může vést ke zpochybnění jistot, které jsme si přinášeli z dětství, a na jejich místě může vzniknout po jistou dobu neuspokojivé prázdno. Je to bezesporu náročné období, kdy však na konci těchto dynamických změn vzniká samostatnější a ucelenější „já“.

2.7 Kritika konceptu vynořující se dospělosti

M. Shanahan a K. Longest (2009) považují koncept vynořující se dospělosti za jedno z „velkých vyprávění“ a je jako takový nesprávný, protože z hlediska průběhu přechodu do dospělosti zanedbává osobní zkušenost jedince a snaží se o homogenizaci jedinců nacházejících se ve fázi vynořující se dospělosti. Mimo Arnettovu vynořující se dospělost existují i jiné koncepty, které se zaměřují na podobné období, Arnettova teorie se však dočkala největší popularity. Například J. E. Côté (2000) přišel s vlastním konceptem nové životní fáze, která odpovídá vynořující se dospělosti a nazval ji „youthhood“ – fáze, v jejímž průběhu dochází za přispění vlastní aktivity jedince k přechodu do psychologické dospělosti. Podle Setterstena (2003) není vynořující se

dospělost postavena na dostatečném množství empirických důkazů a věkové normy, na nichž má být jedinec v období vynořující se dospělosti dočasně nezávislý, v jakékoli smysluplné formě neexistují. Shanahan a Longest (2009) zpochybňují měřitelnost charakteristik vynořující se dospělosti. Například charakteristiku „experimentování se sociálními rolami“ vyvrací tím, že dle nich existuje velké množství empirických důkazů o tom, že mnoho adolescentů a lidí v období vynořující se dospělosti se sociálními rolami neexperimentuje. Překážky existují ze strany sociálních poměrů, z nichž daný jedinec pochází. Např. jedinec z chudé rodiny bude mít daleko méně příležitostí k experimentování a k prozkoumávání různých sociálních rolí. Podobně tak bude pravděpodobně u jedince, který pochází z etnické menšiny. Další kritizovanou charakteristikou Arnettova konceptu je „absence závazků k soukromým vztahům a organizacím“. Dle Shanahana a Longesta (2009) vznikají pevné vazby a závazky v souvislosti se studiem i ve vztahu k prvním zaměstnáním. Autoři rovněž poukazují na to, že koncept vynořující se dospělosti nepracuje s prognózami do budoucna. Separuje životní období bez vazeb na sociální kontext, interpersonální vazby, čas a prostor, čímž odvádí pozornost od znevýhodněné části populace.

Problém s konceptem vynořující se dospělosti není podle mého názoru v síle jeho konstrukce, to lze vždy rozvíjet a dopracovat. Tušíme, a toto je součástí i již dříve zmíněných vývojových teorií, že mezi adolescencí a dospělostí existuje něco jako přechodová fáze. Také demografické ukazatele naznačují, že nejen takové meziobdobí existuje, ale že se v posledních desetiletích toto přechodové období prodlužuje. Otázkou je, jak uchopit jeho popis a jestli lze tento koncept zobecnit. Lze popisovat společné charakteristiky pro jedince procházejícími tímto přechodem, ovšem je třeba brát v potaz nutný sociální a kulturní kontext, který do značné míry vytváří podmínky a formuje samotný průběh přechodové fáze mezi adolescencí a dospělostí.

3 RODINA A VYNOŘUJÍCÍ SE DOSPĚLOST

V této kapitole se budu věnovat vlivu rodiny v kontextu jedince v období adolescence a vynořující se dospělosti. Jelikož průběh vývoje jedince spojený se změnami se netýká jen jeho samotného, ale i rodiny, ve které vyrůstá.

3.1 Rodina a adolescence

V průběhu období adolescence a mladé dospělosti, kdy u dospívajícího jedince probíhá velká řada změn, je součástí jeho života samozřejmě i rodina jako celek. Adolescent se potýká se změnami souvisejícími s dospíváním a jeho rodiče se vyrovnávají s dospíváním dítěte, s jeho postupným odpoutáváním se od nich, samostatností, a také s přicházejícími změnami v jejich vlastním životě, například stárnutím.

Arnett (2004a, 2004b) uvádí, že nejpodstatnějšími osobami v průběhu adolescence jsou právě rodiče. Zrovna oni mají zásadní vliv na dosažení autonomie, nezávislosti a mnoho dalších oblastí v průběhu dospívání.

Neodmyslitelnou a běžnou součástí rodinného prostředí jsou i konflikty mezi členy rodiny, jejichž příčinou jsou změny spojené s přechodem adolescenta do dospělosti.

3.1.1 Konflikt v rodině v kontextu adolescence a vynořující se dospělosti

Teorie, které pramení v psychoanalýze, především teorie S. Freuda jsou založeny hlavně na biologických faktorech při vývoji adolescence, především tedy na pohlavním dozrávání a sexualitě, podtrhují jistou dramatičnost a konfliktnost, citovou rozkolísanost a negativní emoční ladění vůči dospělým a především vůči rodičům. Tyto projevy jsou chápány jako nezbytné pro rozvoj silné a zralé dospělé osobnosti (Macek, 1999).

V 60. a 70. letech se objevily studie, které poukázaly na to, že v Evropě a na severoamerickém kontinentě dospívající procházejí obdobím adolescence bez větších psychických obtíží. Macek (1999, s. 19) uvádí, že „průběh dospívání je velmi závislý na specifických a kulturních společenských podmínkách, tj. na hodnotách, tradicích a normách konkrétní společnosti, konkrétní komunity a na stylu rodinného života“. Většina dnešních adolescentů udává, že si s rodiči rozumí více, než se s nimi dostává do konfliktu. A ti, kteří udávají, že spory s rodiči v období adolescence mají, často je zažívali už v dětství (Macek, 1999).

Konflikty se objevují v průběhu celého životního vývoje a v období dospívání jsou často vážnější. Příčinou těchto konfliktů může být hlavně to, že mladý člověk už není tolik vázán na normy a hodnoty svých rodičů. Starší generace má sklony setrvávat na dřívějších hodnotách, které se pro ně staly jakýmsi platným měřítkem a vyžadují je i po dnešní generaci, ta se ale potřebuje řídit svými zkušenostmi (Langmeier

& Krejčířová, 2006). V pozdní adolescenci, a především v období vynořující se dospělosti, konflikty obvykle ustávají a postupně zanikají (Arnett, 2004a).

3.2 Rodiče

V průběhu období vynořující se dospělosti se pozvolna mění vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi. Mladí dospělí začínají na své rodiče pohlížet více jako na osobnosti, které mají jak různorodé kvality, tak ale i chyby stejně, jako je mají oni sami. Dosud mohl být jejich pohled na rodiče zidealizovaný, nebo naopak příliš kritický. Do té doby jejich hodnoty či názory zavrhovali, jejich způsob života odmítali. V průběhu tohoto období ale zjišťují, kolik toho se svými rodiči mají společného a jak se jim podobají (Arnett, 2004a, 2004b).

Vztah rodičů směrem k dětem se také postupně mění. Rodiče vnímají své děti jako samostatnější a do jisté míry se vytrácí vychovatelské postavení. Můžeme takovou změnu popsat jako přibližování se téměř stejnému postavení u rodiče i u dítěte (Arnett, 2004a, 2004b).

V mnoha případech se ale také stává, že rodiče u svých dětí nepřijmou jejich samostatnost, jejich dospělost a jakousi svou vlastní „nepotřebnost“. Mladí dospělí zase nechtějí přijímat některé povinnosti související se zodpovědností a s dospělostí. To pak zapříčiňuje možný pocit, jak z pohledu rodičů, tak z pohledu dětí, že mladí dospělí nejsou dospělí.

3.3 Sourozenci

V průběhu dospívání mohou mít sourozenecké vztahy velký vliv na mladého člověka. „Nejsou-li sourozenci příliš věkově vzdálení, jsou pro dospívající důležitými osobami minimálně ze dvou hledisek. Jsou příslušníci stejné generace, manifestují podobné potřeby, postoje a zájmy, reprezentují stejnou adolescentní kulturu. Vedle toho se však také aktivně podílejí na rodinné socializaci, ovlivňují sourozence přímo i zprostředkovaně přes svůj vliv v různých rodinných konstelacích“ (Macek, 1999, s. 70).

Lemme (2002) specifikuje sourozenecké vztahy v průběhu života čtyřmi rozdíly:

- Biologická spřízněnost – narodili se stejným rodičům, vazbu si nevybrali oni sami.
- Sourozenecký vztah je eventuálně nejdelším příbuzenským vztahem po dobu života.
- Společné sdílení rodinné historie (hodnoty, postoje apod.).
- Vyrovnanost, myšleno jako stejné postavení v rodině a společnosti.

Stewart, Beilfuss a Verbrugg (1995) uvádí výčet sourozeneckých vztahů, které můžou být různorodé povahy:

- Opatrující vztah – jeden ze sourozenců do jisté míry zastupuje roli rodiče.
- Kamarádský vztah – bez vážnějších konfliktů, vztah je na bázi přátelství.
- Konfliktní vztah – velké množství hádek a konfliktů.
- Soupeřivý vztah – soutěživý vztah, sourozenci se předhánějí, rivalita.
- Příležitostný vztah – sourozenci mají mezi sebou spíše chladný vztah (citují podle Arnetta, 2004a).

S odchodem mladého dospělého z domova nastávají změny v celé rodině. Například sourozenci, kteří v domácnosti zůstávají, přebírají nejen povinnosti po sourozenci odcházejícím, ale také třeba i jeho výhody. S odchodem se také mohou sourozenecké vztahy zlepšovat, není tolik příležitostí ke konfliktům, jsou si více vzácní.

3.4 Rozvedené a neúplné rodiny

Postupem času se stále více setkáváme s rozvedenými a neúplnými rodinami. Ať už je to otěhotněním svobodné ženy, úmrtím jednoho z rodičů, ale nejčastěji právě rozvodem. Podle informací Českého statistického úřadu bylo zjištěno, že za rok 2017 se rozvedlo celkově 25,8 tisíc manželských párů, je to v meziročním srovnání o 0,8 tisíce více. Z toho bylo 15,2 tisíce rodin s nezletilými dětmi a 10,6 tisíc rodin s dětmi dospělými nebo bezdětných (Český statistický úřad, 2019).

Rozvodem nebo rozchodem se mění situace v celé rodině a postihuje nějakým způsobem všechny členy rodiny. V rodině je to tedy vždy závažná událost. Závažnost problému rozvodu nebude jen samotná změna struktury rodiny, ale právě konflikty, které mezi manželi, a poté i rozvedenými manželi, probíhají. Ve většině případů jsou děti po rozvodu svěřeny do péče matky a dítě si k ní vytváří poměrně silné emocionální pouto. Rozvedení partneři jsou často i po rozvodu v konfliktu a neshodách a

často svalují vinu jeden na druhého. Jelikož kontakty s otcem bývají spíše omezené, stává se, že v době adolescence má jedinec za to, že za rozvod může otec a také v době dospělosti může cítit ve vztahu s otcem určitou bariéru (Arnett, 2004b). Rozvody rodičů, které proběhnou ve věku dítěte jako adolescenta, jsou snášeny lépe, než když je dítě mladší. Vliv má ale také styl výchovy a celkové rozpoložení po rozvodu. Matka je většinou k adolescentovi benevolentnější a dává mu větší volnost, zároveň ale s ním chce sdílet své problémy. Pro adolescenta to bývá dosti náročné, na jednu stranu se mu líbí pocit svobody a volnosti, na druhou stranu se potýká se zatažením do problémů rodiče. Mladí dospělí tuto roli zvládají lépe a dokáží rodiči poskytnout oporu (Arnett, 2004a). Jedinci v období vynořující se dospělosti jsou schopni více pochopit problémy rodičů, uvědomit si pozitivní hledisko takového radikálního řešení, a proto mohou mít ambivalentní pocity z jejich rozvodu (Arnett, 2004b).

3.5 Osamostatnění se ve smyslu odstěhování se

Jedním z hlavních úkolů v období dospívání je, odpoutat se od vázanosti na primární rodinu. Osamostatnění se. Je to proces, který je náročný a týká se nejen dospívajícího, ale také jeho rodičů, sourozenců, rodiny celkově. „Osamostatňování od rodiny je spojené s proměnou citové vazby k rodičům, ale většinou nevede k její destrukci, jíž se mnozí rodiče obávají. Infantilní závislost má být nahrazena zralejším a vyrovnanějším citovým vztahem“ (Vágnerová, 2000, s. 350).

Co všechno ale zahrnuje takové osamostatnění? Kromě citové vazby k rodičům, která se postupem celého života vyvíjí, ukotvuje a zraje, je celá řada faktorů, které proces osamostatňování provází. Nejvýznamnějším krokem je odchod z domova, zajištění si vlastního bydlení, či spolubydlení s partnerem nebo vrstevníkem. Určitě velký podíl na odchodu z domova má finanční hledisko. Mladý člověk, který je čerstvě po ukončení střední školy, má před sebou volbu následného studia, či nástup do zaměstnání. V dnešní době, pokud dospívající nemá zajištěné finanční prostředky od rodiny, je velmi těžké tento krok udělat.

Sdílení společné domácnosti s rodiči se do určité míry dotýká života mladého dospělého. I když je člověk dospělý, rodiče mají v podstatě neustále přehled o tom, jaký život jejich potomek vede, o jeho aktivitách. Mladý dospělý se stále přizpůsobuje zavedené

domácnosti a podílí se i na jejím chodu. Když se člověk rozhodne osamostatnit se, tyto okolnosti se výrazně mění. Přináší to ovšem jiné, nové problémy a starosti spojené se samostatným bydlením. Člověk se vlastně učí novým dovednostem, které doprovázejí samostatný život a o které se dosud starali rodiče, například nákup potravin, vaření, praní a žehlení prádla, úklid domácnosti nebo placení účtů. Navíc je člověk již zvyklý na určitý standard, který by si pravděpodobně rád udržel. Ovšem všechny tyto starosti mohou velmi přispět k většímu pocitu vlastní samostatnosti a zodpovědnosti za sebe sama. A právě jedním z hlavních znaků vynořující se dospělosti a odpoutání se od adolescence je tato samostatnost a určitá nezávislost (Arnett, 2004b).

3.6 Bydlení s rodiči v dospělosti

Zůstat bydlet s rodiči v dospělém věku může přinášet jak výhody, tak samozřejmě i nevýhody. A to pro obě strany, dospělého jedince i pro jeho rodiče. Jednou z několika výhod a možná právě tou nejvýznamnější je ta, že takové bydlení je jednoduše méně nákladné. Arnett (2004b) uvádí, že kladem tohoto bydlení je považován pocit emocionální i hmotné rodičovské podpory. Pro mladého člověka je pohodlnější využívat určitých výhod, co se týče běžných domácích činností, zkrátka je mu poskytován veškerý servis. Bydlení s rodiči v dospělosti ale nemusí být vždy spojeno pouze s využíváním těchto výhod, může se jednat například o péči o rodiče, o špatnou finanční situaci rodičů, kdy se jim jejich potomek snaží pomoci a podobně.

Jednou z nevýhod společného bydlení s rodiči v dospělosti je i vliv na prožívání osamostatnění, nedostatek autonomie a celkovou samostatnost jedince. V důsledku každodenního rodičovského dohledu je mladý dospělý téměř pořád vystaven kontrole, má nedostatek vlastních zkušeností se samostatným životem. V průběhu vynořující se dospělosti může být společné soužití s rodiči pro proces osamostatňování se určitou zábranou, ale pro dosažení základních rysů pro dospělost lze i v jiných oblastech, jako je kariéra, vztahy a podobně (Arnett, 2004b).

3.7 Návrat k rodičům

Odstěhování se od primární rodiny nemusí být vždy definitivní. Řada mladých lidí si při odstěhování nechává otevřená „zadní vrátka“ pro případ, že by osamostatnění z nějakého důvodu nevyšlo, aby se měli kam vrátit. Ať už je to například kvůli rozchodu

s partnerem, špatné finanční situaci apod. Dalším příkladem návratu k rodičům může být dokončení studia, kvůli kterému se mladý člověk přestěhoval do místa školy.

Takové znovunavrácení může být náročné pro obě strany. Mladý jedinec si zvyknul na určitou míru svobody, samostatnosti, jeho návyky a potřeby se změnily. Mladý dospělý z tohoto návratu k rodičům může mít ambivalentní pocity, kdy může pociťovat omezení své svobody, ale na druhou stranu je mu příjemná poskytovaná péče, kterou si dříve tolik neuvědomil (Arnett, 2004b). To samé se může objevit i na straně rodičů. Zvláště v případě, kdy už v domě žádné z jejich dětí nebydlí.

4 VÝZKUM

4.1 Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jak se ohledně dospělosti vnímají lidé, kteří se nacházejí v období vynořující se dospělosti, jsou již pracovně způsobilí, tudíž nejsou studenty a žijí v domácnosti se svými rodiči. Autor teorie vynořující se dospělosti J. J. Arnett vytyčil několik kritérií, která jsou důležitá pro dospělost:

- Stát se soběstačným.
- Naučit se být samostatným.
- Stát se nezávislým.

Cílem výzkumu je tedy zjistit, jak tato kritéria vnímají mladí dospělí, jakým způsobem je aplikují sami na sebe.

4.1.1 Výzkumné otázky

Výzkumná sonda by měla zodpovědět tyto otázky:

Jak se v období vynořující se dospělosti vnímají jedinci, kteří jsou pracovně způsobilí a zároveň žijí v domácnosti svých rodičů?

Jaký vliv na subjektivní vnímání dospělosti má osamostatnění se ve smyslu odstěhování se od primární rodiny?

4.2 Zkoumaný soubor

Zkoumaným souborem pro tento výzkum byli mladí lidé nacházející se v období vynořující se dospělosti. Hlavním kritériem pro výběr respondentů bylo, aby pracovali, byli výdělečně činní a zároveň aby bydleli ve společné domácnosti se svými rodiči.

4.2.1 Výběr a charakteristika souboru

Část respondentů byla do výzkumu vybrána metodou záměrného výběru. Jedinci jsou do výzkumu vyhledáváni podle určitých vlastností a oslovujeme pouze ty, kteří daná kritéria splňují (Miovský, 2006). Ve svém okolí jsem zmapovala situaci a oslovila respondenty splňující daná kritéria. Pokud souhlasili s účastí na mém výzkumu, domluvili jsme se společně na dalším postupu ohledně realizace rozhovoru.

Dále jsem oslovila své známé, zda mají ve svém okolí někoho, kdo by daná kritéria splňoval. Se souhlasem vyhovujících respondentů jsem získala kontakt a oslovila je. Tak jsem se tedy dostala k další části respondentů podílejících se na výzkumu.

Zkoumaný soubor tvoří 10 respondentů ve věku 24-28 let, z toho je 6 mužů a 4 ženy.

Tabulka 3. Stručná charakteristika zkoumaného souboru

Celkový počet respondentů	10
Počet mužů	6
Počet žen	4
Věkové rozmezí	24-28 let

Všem respondentům jsem vytvořila pseudonym v rámci anonymity a zde uvádím charakteristiku každého z nich:

Františka (24 let): dosáhla středoškolského vzdělání, žije jako učitelka v mateřské škole, žije v Mladé Boleslavi, pochází z rozvedené rodiny a žije s otcem. Má zkušenost se samostatným bydlením s partnerem, které trvalo 6,5 měsíce, po rozchodu se vrátila k otci.

Laura (26 let): dosáhla středoškolského vzdělání, žije jako administrativní pracovnice, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči. Po maturitě odcestovala do Anglie, kde pracovala jako au pair, po necelých dvou měsících se ze zdravotních důvodů vrátila zpět k rodičům.

Pavel (24 let): dosáhl středoškolského vzdělání, žije jako barman, žije v Pardubicích, pochází z rozvedené rodiny a bydlí se svou matkou.

Ladislav (24 let): dosáhl středoškolského vzdělání, žije jako grafik, žije v Domažlicích, pochází z rozvedené rodiny a žije se svou matkou.

Zdeněk (25 let): je vyučený, žije jako opravář zemědělských strojů, žije ve vesnici v Plzeňském kraji, bydlí v domě se svými rodiči.

Emil (28 let): dosáhl vysokoškolského vzdělání, žíví se jako projektový manažer, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči. Má zkušenost se samostatným bydlením se svou partnerkou, které trvalo asi 8 měsíců, po rozchodu se vrátil zpět ke svým rodičům.

Isabela (24 let): dosáhla středoškolského vzdělání, pracuje v Německu v zábavním parku, kam každý den dojíždí, žije v Plzni, pochází z rozvedené rodiny a nyní žije s otcem u svých prarodičů.

Bedřich (28 let): dosáhl vysokoškolského vzdělání, žíví se jako účetní, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči.

Karel (24 let): je vyučený s maturitou, pracuje v Německu jako CNC seřizovač, kam každý den dojíždí, žije ve vesnici v Plzeňském kraji, bydlí v domě s rodiči.

Vanda (28 let): dosáhla vyššího odborného vzdělání, žíví se jako vizážistka, švadlena a provozuje se svými rodiči a bratrem hudební klub, žije v Praze v bytě se svými rodiči.

4.3 Metody sběru dat

Pro výzkum do mé diplomové práce jsem zvolila kvalitativní přístup. Miovský (2006, s. 18) ho charakterizuje takto: „kvalitativní přístup je v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání“. Procesuálnost a dynamika mají zásadní význam při popisu metody kvalitativního výzkumu. Zkoumané jevy se totiž nachází v procesu vzniku, rozvoje a zániku a tento proces by neměl být opomíjený. Zachování přirozenosti jevů nám usnadňuje proces jejich poznávání. Skrze dynamiku procesů okolo nás zjišťujeme, jak určité faktory ovlivňují daný proces a zejména, jaké kvality tyto vlivy získávají (Miovský, 2006).

Pro sběr dat do výzkumu jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Interview obecně patří mezi nejobtížnější a zároveň nejvýhodnější metody pro sběr dat v kvalitativním přístupu. Uskutečňuje se zároveň i s metodou pozorování, což přináší komplexnější pohled na danou situaci. Polostrukturované interview je nejrozšířenější metodou a vyžaduje více technických příprav, oproti nestrukturovanému.

Polostrukturovaným rozhovorem dokážeme vyloučit nevýhody nestrukturovaného i plně strukturovaného rozhovoru a zároveň získat maximum jeho výhod. Při polostrukturovaném rozhovoru se držíme určitého schématu, ale zároveň se můžeme participanta doptávat, nechat ho, aby nám danou věc dovysvětlil, ověřit si, zda jsme participanta správně pochopili, případně pokládat doplňující otázky (Miovský, 2006).

4.3.1 Příprava a průběh rozhovorů

Prvním krokem byla příprava tematických okruhů, které jsem chtěla s respondenty při rozhovoru otevřít. Při rozhovoru jsem se držela připravené struktury a zároveň ji doplňovala otázkami pomáhajícími dané téma hlouběji poznat.

Zaměřila jsem se na oblasti:

- Dospělost.
- Zodpovědnost.
- Svoboda.
- Finanční nezávislost.
- Osamostatnění se.
- Současnost.
- Plány do budoucna.

Rozhovory jsem prováděla s každým z participantů individuálně. Před setkáním jsem se s každým domluvila na vyhovujícím čase a místě, kde rozhovor proběhne. Bylo pro mě důležité, aby místo bylo příjemné jak pro respondenta, tak i pro mě. Měla jsem na paměti, abychom se oba cítili bezpečně a nerušeně. Dbala jsem také hlavně na to, aby veřejné prostředí nebylo příliš hlučné, a ani příliš tiché, abychom neměli pocit, že nás někdo poslouchá. Proto jsem dala respondentovi na výběr z několika možností typu klidného kavárenského prostředí, či kanceláře v mém zaměstnání.

Setkání s respondenty jsem se snažila zahájit neformálně, přátelsky, sdělila jsem o sobě pár základních informací, abychom se lépe poznali a dokázali navodit příjemnou atmosféru pro rozhovor.

Před započítím rozhovoru jsem účastníka výzkumu krátce seznámila s obsahem mé diplomové práce a vysvětlila mu, jak budu s jeho informacemi, které mi poskytne, nakládat. Tedy že jeho údaje budou anonymizovány a poskytnuté informace budou použity jen pro tuto diplomovou práci. Také jsem sdělila, kolik nám rozhovor přibližně

zabere času. Každému z respondentů jsem předložila informovaný souhlas s využitím výzkumného rozhovoru, kde si účastníci mohli přečíst stručné informace, jakým tématem se ve své diplomové práci zabývám a jak bude naloženo s jejich údaji a informacemi. Každý rozhovor byl nahráván na diktafon a před zahájením rozhovoru jsem každého účastníka požádala o souhlas. Souhlas s nahráváním jsem vždy ještě zopakovala na začátku rozhovoru po zapnutí diktafonu. V případě, kdy bylo respondentům cokoliv nejasné, měli možnost se vždy na vše doptat.

Každý rozhovor trval 30-60 minut včetně neformálního zahájení. Délka rozhovoru se odvíjela podle rozsáhlosti odpovědí a otevřenosti účastníka.

Rozhovor jsem zakončila poděkováním za ochotu podílet se na rozhovoru a za čas, který mi respondenti věnovali. Rozloučení proběhlo opět v přátelské atmosféře.

4.3.2 Etika výzkumu

Ve společenskovedním výzkumu jsou zásadní etické standardy, které je důležité dodržet. Jsou jimi například získání informovaného souhlasu, dobrovolná účast na výzkumu, anonymita, svoboda odmítnutí pokračovat ve výzkumu (Hendl, 2016).

Jak jsem uvedla výše, každému z účastníků výzkumu jsem předložila informovaný souhlas, který stvrdili svým podpisem. Náhled informovaného souhlasu uvádím v přílohách diplomové práce. Poskytla jsem informace o tématu výzkumu, jak bude výzkum probíhat a že data budou anonymizována. Dále jsem požádala o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon. Audiozáznam slouží pouze pro doslovný přepis rozhovoru a nikde nebude zveřejněn.

Všichni respondenti se výzkumu účastní dobrovolně. Dále jsem dotazované ujistila, že pokud se v rozhovoru objeví téma, které bude pro daného jedince nepříjemné a nebude se k němu chtít vyjádřit, tak to naprosto respektuji. Také jsem všechny účastníky ujistila, že mohou rozhovor kdykoliv ukončit.

4.4 Zpracování dat

Z každého rozhovoru jsem pořídila audionahrávku a poté jsem ji doslovně přepsala do textové podoby. Uvědomuji si, že strohý přepis nahrávky neobsahuje dostatečně autentické prvky výpovědi každého z účastníků. Také není možné dostatečně zachytit prvky nonverbální komunikace, které se projevují právě při rozhovoru tváří v tvář a jsou

jeho nesporným přínosem. Z textu tedy nelze vyčíst ani intonaci hlasu či slovní důrazy, které udávají vážnost a emoční zabarvení situace. Rozhodla jsem se proto pro doslovný přepis včetně přeřeknutí, odmlk, občasných vulgárních výrazů, abych zachovala alespoň přibližný nástin autenticity rozhovorů.

Po přepisu rozhovoru do textového dokumentu jsem provedla metodu transkripce opakovaným poslechem. Tato metoda kontroly je podle Miovského (2006) jednoduchou technikou, kdy po dokončení přepisu s odstupem nejlépe několika dní porovnáváme audiozáznam s textovým dokumentem. Zde kontrolujeme, zda jsme zaznamenali vše, co nahrávka obsahovala a není do textu příliš vnesen vliv výzkumníka.

Každému z participantů jsem v rámci anonymity změnila jméno a při přepisu rozhovoru jsem pro označení jeho odpovědi použila pouze začáteční písmeno jeho jména. U svých vět v rozhovoru jsem také použila počáteční písmeno svého jména, tedy „A“.

Všechny přepisy rozhovorů uvádím v přílohách této práce.

Tabulka 4. Seznam participantů

Františka	24 let
Laura	26 let
Pavel	24 let
Ladislav	24 let
Zdeněk	25 let
Emil	28 let
Isabela	24 let
Bedřich	28 let
Karel	24 let
Vanda	28 let

4.5 Analýza dat

Pro analýzu přepsaných rozhovorů jsem zvolila metodu tematické analýzy. Jelikož kvalitativní data jsou velmi pestrá a rozmanitá, připadá mi metoda tematické analýzy vhodná. Tematická analýza je flexibilní a je možné ji použít, pokud vycházíme z nějaké teorie. U této metody si nejprve stanovíme výzkumnou otázku, ale rovněž můžeme výzkumnou otázku objevit až v průběhu analýzy (Braun & Clarke, 2006).

Musíme brát zřetel i na možné nevýhody a rizika této metody. Vliv výzkumníka je u metody tematické analýzy zásadní. Výzkumník je aktivním prvkem, čte a hledá informace dle svého pohledu, do analýzy tedy vnáší své interpretace. I dva lidé hledící na stejnou situaci mohou mít dva různé pohledy. Důležitým bodem je tedy proces transparentnosti analýzy. Výzkumník tedy musí vždy vědět, co dělá a proč to dělá a s jakým záměrem, musí se v průběhu analýzy rozhodovat o různých úkonech, být otevřený změnám, pokud je to nutné. (Braun & Clarke, 2006).

Pro zachování transparentnosti je podle autorek Braunové a Clarkeové (2006) důležité dodržet šest zásadních bodů postupu při analýze a neustále se vracet k bodům předchozím.

1. fáze: Seznámení se s daty – zahrnuje čtení celého souboru pro tvorbu analýzy, a to minimálně jednou. Výzkumník aktivně hledá významy, snaží se porozumět vzorcům a vytváří první kódy.
2. fáze: Generování počátečních kódů – sestavení seznamu zajímavých kódů, které data obsahují, hledání opakujících se vzorců.
3. fáze: Hledání témat – třídění a porovnávání kódů do potencionálních témat. Kódy se nesmí překrývat s tématy, je důležité se rozhodnout, kam který kód zařadit. Využití tabulek a myšlenkových map.
4. fáze: Přezkoumání témat – zpřesnění si hranic mezi tématy. Opětovné přečtení jednotlivých souborů, kterým byl přidělen kód. Zvažování validity jednotlivých témat vůči celému souboru – další pročtení celého souboru pro zjištění, zda nebyl vynechán nějaký důležitý aspekt.
5. fáze: Definování a pojmenování témat – témata jsou definována, hledání podstaty u každého z témat. Zvážení každého jednotlivého tématu a vzájemného propojení. Mohou se objevovat podtémata.

6. fáze: Sepsání zprávy – na základě konečných témat vypracování finální analýzy a sepsání závěrečné zprávy.

V průběhu analýzy jsem jednotlivé fáze podle zmíněných autorek dodržela. V první fázi jsem si důkladně a několikrát přečetla přepisy rozhovorů. V případě nejasností jsem si znovu pustila nahrávku rozhovoru.

Poté jsem si udělala poznámky a z nich jsem tvořila jednotlivá témata, která z rozhovorů vycházejí a barevně si je vyznačila. Každému z témat jsem přiřadila jinou barvu, aby se mi lépe v textu orientovalo. Poté jsem přiřazovala k určeným tématům odpovědi z jednotlivých rozhovorů a pozorovala jsem, kde se v tématu odpovědi shodují a kde se rozcházejí, začala jsem tvořit první kódy.

Dále jsem v programu MS Excel vytvořila tabulku, kde jsem jednotlivě vyznačené části rozhovorů označila kódem a přidělila k dané kategorii. Postupovala jsem tak větu po větě u každého z rozhovorů. V programu jsem mohla v případě potřeby daná témata spojovat, rozdělovat, pokud obsahovala více témat, nebo přeskupovat.

Tabulka 5. Ukázka tvorby kódů

Odpověď	Autor	Kód	Otázka
<i>Dospělá už si připadám teď. Pocítila jsem to už okolo toho 18 roku, kdy člověk dovrší něco, co už je prostě pro společnost jako top udělanej člověk a vlastně že si můžu v tu chvíli dělat, co uznám za vhodné já a nerozhoduje o mně už vlastně nikdo jiný. Co si udělám se svým životem.</i>	Laura26	pocit vlastní dospělosti	dospělost
<i>Takže dospělost by měla znamenat, že plnoletý má práva, která dřív neměl, ale jde o to, jak se bude chovat, jestli bude vyzrálý. Správná dospělost podle mě je spíš vyzrállost.</i>	Pavel24	mentální zralost	dospělost

<i>Já chodím všude načas, možná i dřív, zařizuju všechno za všechny kamarády. Já prostě žiju tak, jak si představuju, že bych měl žít no.</i>	Bedřich28	dodržování termínů	zodpovědnost
<i>No to znamená, že si tu měsíční režii pokryju sám... že si na to vydělám. No pak jsou tam, jakože takový náklady jako... nevím... prostě... myslím si, že finanční nezávislost, myslím fakt jako tu měsíční průměrnou režii, nebo když se tam jakože, já nevím... neznamená to, že si prostě každéj druhej rok koupíš nový auto.</i>	Emil28	pokrytí měsíčních výdajů	finanční nezávislost

Vytvořená témata jsem znovu přezkoumala, zkontrolovala jsem všechny kódy a ještě jednou pročetla přepisy rozhovorů, aby mi neunikly žádné souvislosti, případně zda neobjevím nějaká další témata.

4.6 Výsledky výzkumu

Pomocí výše uvedeného postupu jsem analyzovala rozhovory s 10 respondenty. Na základě analýzy vystoupila následující témata, jako stěžejní: vnímání dospělosti, vnímání zodpovědnosti, vnímání svobody, finanční nezávislost, současné bydlení, vztahy s rodiči, tradice rodiny v kontextu osamostatňování se, vnímání procesu osamostatňování se, očekávané změny do budoucna.

4.6.1 Vnímání dospělosti

V první řadě jsem s respondenty hovořila o tématu dospělosti, především o tom, co si pod tímto pojmem představují. Získala jsem následující soubor prvků, které respondenti uvedli při definování dospělosti obecně:

Nejčastěji respondenti uváděli:

- Osamostatnění se, samostatnost.
- Schopnost postarat se o sebe, zajištění základních potřeb, finanční nezávislost / soběstačnost – vlastní příjmy.
- Nezávislost v rozhodování.

- Zodpovědnost za své činy.
- Založení rodiny, schopnost postarat se o jiné lidi.
- Mentální zralost.
- Schopnost aktivně ovlivňovat (sociální) prostředí pro vlastní život, „*dělat dospělá rozhodnutí.*“)

Dále také uváděli:

- Schopnost uvědomovat si důsledky rozhodnutí do budoucna a zvažovat je.
- Právní odpovědnost, např. podpisy smluv, placení daní.
- Vyrovnání se s nároky a životními situacemi.
- Možnost seberealizace.
- Investování do budoucna, např. kariéra.
- Nabývání hmotných statků, např. hypotéka, auto.
- Využití možností spojených s dospělým věkem, např. cestování, alkohol.
- Přijímat pomoc od druhých.
- Odvaha podstoupit životní změnu, opustit známé pohodlí a přijmout faktickou zodpovědnost za sebe a případně za rodinu.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Někteří respondenti definovali dospělost především podle tří následujících faktorů a vzájemných vazeb mezi nimi. Brali v úvahu dosažený věk, jemu odpovídající typické problémy a stupeň zralosti.

„Jakoby člověk může být dospělý, to znamená plnoletý, ale prostě se tak nechová, nemusí to mít v hlavě úplně srovnané ... dospělý člověk může být někdo, komu je osmnáct let, pořád na střední, tudíž nemusí řešit tolik věcí. Nebo to může být někdo, komu je třicet a řeší kariéru, práci, děti, rodinu, takže záleží, v čem se pohybuje, ale hlavními aspekty, co mohou člověka zajímat, jsou rodina, práce a seberozvoj...“.

(Pavel)

“...třeba podepíšeš nájemní smlouvu za byt, poprvé seš u notáře s něčím, řešíš třeba daně, prostě takový ty normálně běžný věci prostě, co jako dítě úplně neřešíš,

co se prostě samy nějak dějou, tak na dospělost možná přicházíš, že zjistíš, že se to samo nějak neděje, ale že se o to musí někdo postarat. A pak ne, že se o to někdo musí postarat, ale že se o to musíš postarat ty, protože to za tebe nikdo neudělá.“ (Emil)

„Já si myslím že ta dospělost asi úplně nezačíná tím osmnáctým rokem, ale tím, že když ten člověk prostě dostuduje a prostě opravdu ví sám, že bude mít stálou práci, bude mít nějakou byt, kde bude bydlet... nebo s někým... a od té doby no... jestli je to v osmnácti ve dvaceti, v pětadvaceti, to už asi nezáleží.“ (Františka)

Někteří uvažovali o závislosti na někom druhém, např. na partnerovi, když to odpovídá sociální situaci a zejména potřebám v péči o děti, ale také na rodičích.

„...dovedu představit, že dospělejší člověk je třeba i na někom závislejší, jako i finančně, ale přesto může být dospělejší. Když si představím třeba ženskou, která má dítě, nějaká životní situace jí dohnala, že to prostě nemůže utáhnout. A o to dítě se stará a stará se o něj zodpovědně, takže určitě i zodpovědnost, tak může být dospělá, ale samozřejmě může být i závislá na jednu stranu na něčem, na cizí pomoci nebo tak.“ (Emil)

Po obecné definici dospělosti jsem se respondentů ptala, jak vnímají dospělost sami u sebe. Případně, co jim k pocitu plné dospělosti chybí. Z analýzy odpovědí jsem zjistila následující prvky, jak respondenti nahlíží na svou vlastní dospělost:

- Věk / dosažení plnoletosti.
- Odstěhování se.
- Přijetí zodpovědnosti za své činy.
- Vytyčení si vlastních hranic.
- Mentální zralost.
- Ovlivnění sociálním prostředím (starší lidé).
- Investice do svého zdraví, např. objednání se k zubaři, zaplacení plomby ze svého.

Citace a vlastní komentáře k nim:

V odpovědích jsem se často setkala s pocitem neúplné dospělosti, protože stále bydlí ve společné domácnosti s rodiči.

„Třeba když chodím do práce, tak jo, ale třeba jak žiju u otce, tak občas si přijdu jako dítě ... abych mohla bydlet sama, to bych se pak asi cítila jako dospělá... úplně.“ Isabela:
„Částečně... ale myslím že, ještě zdaleka nevim, jaký je to, být dospělá ... můžu za sebe rozhodovat, ale stále bydlím u rodičů...“ (Františka)

„V určitých situacích jo, ale občas tam jsou ještě takový náznaky z dětství prostě... takže tak na sedmdesát procent se vnímám jako dospělý a na 30% jako dítě ... myslím si, že je to tím, že ještě nebydlím sám a jsem u rodičů... tak si nepřijdu prostě úplně jako dospělý...“ (Karel)

U jednoho z respondentů jsem se dokonce setkala s takovým závěrem, že pokud bydlí u rodičů, tak jednoduše dospělý není.

„Bydlím u rodičů. Ne. ...až bude taková situace, že, dejme tomu, všichni teďka, kdo mě zajišťují, tak umřou a já jsem schopnej žít až do smrti, tak pak jsem dospělej.“ (Bedřich)

Dále respondenti uváděli, že pociťují tlak sociálního prostředí, který je nutí, aby přijali roli dospělých.

„...snažím se sám jako bejt nějak dospělej, díky tomu „tlaku“, v uvozovkách, vnějšimu, tak se snažím sám bejt jako soběstačnější.“ (Ladislav)

„Když člověk okolo sebe vidí tolik lidí, co se považuje za dospělé a přitom podle mého tomu tak není, tak bych řekl, že asi ano. Alespoň po mentální stránce určitě.“ (Zdeněk)

Jiní respondenti spojovali pocit dospělosti se zodpovědností za dostatek finančních prostředků, aby byli schopni zajistit si základní potřeby pro život.

„...jako každej asi řeší nějaký existenční problémy. Asi, no jako každodenní potřeby vlastně svoje, aby měl co jíst a ty základní, jak by měl zaplatit složenky, potom aby se tak nějak jakoby seberealizoval. Aby ho ten život taky nějak tak bavil.“ (Vanda)

„Jako investovat do svého zdraví, to je pro mě asi jako hodně známka dospělosti ... rozhodnout se, že jako nepudu pařit, ušetřím si prostě peníze a pak si zajdu k zubaři...“ (Emil)

Abych si dokázala udělat konkrétnější představu, kdy člověk pocítí dospělost, ptala jsem se respondentů na konkrétní moment, kdy si svou dospělost uvědomovali nebo uvědomují. Odpovědi ukázaly především na prožitý pocit vyššího sociálního statusu, kompetence a zodpovědnosti.

„...když jsem nastupovala poprvé do své první práce, tak jsem se cítila taková dospělá, že už je to moje první práce vážnější, není to už brigáda.“ (Františka)

„Dospělá se cítím v momentě, kdy za sebe rozhoduji a řeším si věci sama.“ (Isabela)

„...když jsem si zařizoval práci... nebo auto...“ (Karel)

„Cítím se dospělá, když třeba můžu svým rodičům pomoci...“ (Laura)

„Cítím se tak asi hlavně kvůli určitým situacím, kde se člověk rozhoduje pouze sám za sebe.“ (Zdeněk)

„...takovej zlomovej okamžik, kdy jsem chodil hodně na takový drahý kurzy a který mi platil táta. A já jsem tam prostě nebyl spokojenej s tím, vůbec, a fakt mě to celkem trápilo, protože jsem nevěděl jako... už jsem tam nechtěl bejt... prostě jako... stálo mě to hodně času a dělal jsem to jenom proto, abych nějak jako splnil tu jeho představu. A dospělej krok byl to, že jsem si s ním o tom prostě promluvil, teda z mého pohledu a řekl jsem mu, že už tam prostě chodit nechci. A unes jsem to, že na mě byl třeba naštvanej nebo tak, protože mi to jako koupil, ale já, že jsem prostě poslechl sebe a fakt jsem na to celkem pyšnej.“ (Emil)

„...ten moment jako když jsem odmaturovala, jsem si přišla jako hotový člověk, jako člověk, který něco umí, tudíž jsem s těmi vědomostmi, které jsem za ty čtyři roky na střední škole nabyla, tak jsem prostě vycestovala a myslela jsem si, že v tu chvíli jako začíná moje dospělost ... a musela jsem se vrátit zpátky a vlastně i v tu chvíli na mě zase padla ta dospělost, protože jsem se prostě chtěla o sebe postarat sama...“ (Laura)

Respondenti také uvedli, že pocítili dospělost v momentě, kdy řeší náročnou životní situaci, možná až život ohrožující situaci. Tyto případy dobře ilustrují výše zmíněný formativní vliv sociálního prostředí.

„Tak stala se mi jedna věc, před pár lety, v létě, je to prostě příhoda co se mi stala kvůli tomu, v jakém okolí jsem se pohyboval a s jakými lidmi jsem se prostě stýkal ... A ten moment asi dospělosti, takovýto uvědomění, co je v životě fakt důležitý, u mě nastalo ve chvíli, kdy jsem přijel po třech dnech takové rádobý dovolené,

nebo prostě z takového výletu z Liberce, měl jsem jít do práce a místo toho jsem ... a to si nevymýšlim, to se fakt stalo... tak místo toho, a to mi bylo čerstvě osmnáct, tak místo toho stojím před tím barem, v takové zapadlé ulici... a řeším prostě úplně nesmyslné věci, kdy máš prostě pistoli u hlavy, je ti čerstvě 18... a řešíš prostě takovéhle věci. ... Až když to dopadlo prostě v pohodě, až když se ty věci vyřešily po nějakých měsících, tak v tu dobu přišel ten moment, ten jako ne uvědomění, ale právě jako dospělosti.“ (Pavel)

Podle výpovědí dotazovaných respondentů vyplývá, že pocitu dospělosti člověk dosahuje ve chvílích, kdy si uvědomí, že je samostatná bytost, která se musí sama o sebe postarat, dělat samostatná rozhodnutí a brát za ně zodpovědnost.

4.6.2 Vnímání zodpovědnosti

Další otázka směřovala k subjektivnímu pohledu na pojem zodpovědnost. Poprosila jsem respondenty, aby uvedli, co si pod tímto pojmem představují, co to zahrnuje. Zjistila jsem zde tyto prvky:

- Vědomé konání určité činnosti, schopnost samostatného řešení problému a přijímání důsledků vlastních činů.
- Nastavení vlastních norem v životě.
- Zaopatření sebe sama.
- Orientace na druhé, starost o druhé, zaopatření svých nejbližších.
- Vlastnictví majetku.
- Dodržování termínů.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Zde se často vyskytovala odpověď zodpovědnosti za své vlastní činy a přijímání jejich důsledků.

„...když udělám nějaký rozhodnutí, tak ho udělám... i s tou reflexí toho, že si za to nesu následky.“ (Emil)

„...když něco udělám, tak jsem to udělala vlastně ze svého přesvědčení nebo protože prostě jsem to tak udělala a můžu si za to vlastně jenom já sama“. (Vanda)

Zodpovědnost je podle Arnetta jedna ze součástí dospělosti. Respondenti hovořili o zodpovědnosti spontánně již u definice dospělosti.

„Zodpovědnost rovná se dospělost.“ (Laura)

„Jak ve kterých situacích, proto se ještě necítím dospělá.“ (Isabela)

Respondenti často hovořili o zodpovědnosti ve smyslu zaopatření sebe sama.

„Musíš se postarat sám o sebe, abys mohl žít, abys mohl fungovat, abys mohl kde fungovat, jak fungovat, za co fungovat...“ (Pavel)

„Umět se postarat sám o sebe a být za sebe zodpovědný.“ (Zdeněk)

Dále jsem respondenty pobídla, aby mi konkrétně popsali, jak zodpovědnost vnímají u sebe samotných.

„Já prostě žiju tak, jak si představuju, že bych měl žít no ... prostě... vyžeru si to všechno sám, když se to podělá.“ (Bedřich)

„...já už jsem strašně dlouho neměl nějaký výčitky svědomí, prostě že jsem něco udělal, že jsem se nějak někde choval nebo to no. Protože prostě to беру a v ten moment to přijímám, že prostě... že jsem to tak udělal.“ (Emil)

„Myslím si, že jsem zodpovědná... hodně. A i se snažím být, protože dělám práci, kde musím být hodně zodpovědná tak bych měla být zodpovědná.“ (Františka)

„No, už nemůžu dělat takový kraviny prostě, jako když jsem byl mladší no... a... musím brát věci víc vážně a za svoje činy si nést prostě zodpovědnost no.“ (Karel)

„Jsem grafik, tak mám vždycky nějaký termín, do kdy to musí bejt, tak s tím mám občas problém no. Dělán věci na poslední chvíli. Ale jinak bych řekl, že zodpovědnej jsem.“ (Ladislav)

„...snažim se to dělat nejlíp, jak v ten danej moment můžu no. A když nemůžu, tak se snažim jakoby nějak omluvit nebo to nějak vynahradiť.“ (Vanda)

„Jsem zodpovědná za svoje chování, zodpovědná za svoje zdraví, to pro mě za mě znamená zodpovědnost ... Pořád jakoby se stává, že za mnou někdo přijde a řekne mi, že tohle jsem neudělala dobře a udělala jsem chybu a ta zodpovědnost je hlavně to přijmout. A jako dítě jsem to sice mohla přijmout nějak, ale pořád jsem měla někde v podvědomí to, že to za mě případně vyřeší někdo jiný.“ (Laura)

Zdá se, že participanti vnímají svou zodpovědnost kladně, snaží se být zodpovědní, a zodpovědně se postaví k situacím, ve kterých se nacházejí. U respondentky Isabely jsem se setkala s přiznáním, že se kvůli svému přístupu k zodpovědnosti nepovažuje za plně dospělou.

4.6.3 Vnímání svobody

Dále jsem se zaměřila na oblast pojmu svoboda. V rozhovorech při definici svobody respondenti uváděli tyto prvky:

- Možnost rozhodovat sám za sebe, např. s vlastními financemi.
- Stát si za vlastním názorem, nenechat se sebou manipulovat.
- Samostatné bydlení.
- Orientace na sebe, svobodná možnost užívat si aktivně svých zájmů, zálib, koníčků. A to včetně konotace „sobecká svoboda“, neomezené možnosti.

Někteří respondenti si uvědomovali určité mantinely:

- Formální definice svobody (*Moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda ostatních.*)
- Omezení svobody normami, které určují status dospělého.
- Proměnlivost pojmu svoboda v kontextu společenských podmínek, např.:
 - Cestovat do zahraničí.
 - *Pracovat jen tolik, kolik chci.*
- Omezení, např. bydlení s rodiči
- Omezení svobody (svobodného jednání) v kontextu životní situace
 - Přivýdělnky.
 - Péče o nemocné v rodině.
 - Rodina (dítě).
 - Bydlení s rodiči.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Někteří respondenti definovali svobodu jako takovou.

„Svoboda pro mě znamená volnost... prostě dělat si co chci, kdy chci a jak chci.“
(Zdeněk)

„... tak úplně ta základní poučka, že moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda ostatních. Akorát, že je to dobrý na papíře, ale prostě ve skutečnosti to tak nefunguje. Svoboda se prostě mění postupem doby.“ (Bedřich)

Pavel pohlížel na svobodu jako na součást dospělosti, která se může naplňovat mírou pocitu svobody.

„Já si prostě myslím, že to je přímá úměra: čím je člověk vyzrálejší a dospělejší, tak tím se mu odhalí další svoboda. Nebo člověk může mít dost svobody po celý život, ale ani o ní nemusí vědět a přijde mu, až tím časem, kdy on sám o ní jako přijde.“ (Pavel)

Oproti tomu participant Bedřich pociťoval větší míru svobody v dětství než v dospělém věku. Zjevně se zaměřil na zodpovědnost, která představuje nedílný doplněk svobody. Zjevně se dotkl rozporuplnosti ve vnímání výhod a nevýhod dospělosti.

„Myslím si, že mám dost omezenější svobodu, než když jsem byl dítě. No protože jsem měl o dost víc času a mohl jsem si s ním dělat, co jsem chtěl ... Já si myslím, že jsem byl nejvíc svobodnej na gymplu a představuju si, že budu nejvíc svobodnej v důchodu. A to mezi tím se mi zdá takový utlumený.“ (Bedřich)

Někteří respondenti mluvili i o značném omezení svobody, kterou aktuálně pociťují v souvislosti s rodičovskou kontrolou.

„...přece jen bydlet s rodiči nepřináší úplně takovou svobodu prostě no... jako bych měl, kdybych měl vlastní byt nebo dům.“ (Karel)

„...když jsem bydlela sama tak jsem tu svobodu měla větší, nemusela jsem nikomu říkat, že přijdu v tolik a tolik třeba. A teď když bydlím u otce, tak mu řeknu, že přijdu třeba v devět večer. Je to asi i o tom, že to není taková svoboda...“. (Františka)

„Jinak jsem svobodná, jsem asi i svobodnější, než předtím... i když tam jako nejseš úplně svázaná jako jenom těma rodičema, jako taková ta nezletilost, jo, seš pořád hlídaná i tak pravidlem tý společnosti, tak i těma rodičema no a prostě dospělej člověk už je prostě svobodnej.“ (Vanda)

Respondentka Františka si uvědomovala pocit svobody v souvislosti s kompetencí nakládat se svými finančními prostředky.

„...v tom, co si můžu koupit, že se nemusím zeptat rodičů, jestli si můžu koupit telefon za 20000,-, ale koupím si ho za těch 20000,- sama.“ (Františka)

Někteří participanti se zmínili o omezujících vlivech svobody. Omezení vlivem vnějšího okolí nebo vlivem vlastních pocitů a strachů.

„Plánovat si věci sama... a nenechat manipulovat nebo ovlivňovat ostatními.“ (Isabela)

„...jsem omezovanej nějakýma svýma strachama, tím, co jsem se naučil, chování, jo a takhle“ (Emil)

Respondentka Laura popisovala své vnímání svobody ve smyslu toho, že má čas pro sebe a nemusí ho věnovat pouze svým dětem a rodině.

„...já jsem svobodná, protože mám čas jenom pro sebe, když chci, tak přes den ten čas dám někomu jinému nebo ráda pomůžu někomu, ale jinak jsem totálně svobodná.“ (Laura).

Participant Emil hovořil o své svobodě, jako o typu sebezáchovy, který se může na jednu stranu pro ostatní jevit jako sobectví.

Emil: *„...se peru s tím, že jako ta moje svoboda je, mám pocit, taková sobecká ... když já něco nechci, tak si myslím, že se chovám svobodně, když prostě řeknu, že ne, že nechci, ale starám se jako hodně sám o sebe a nemám ten pojem jako ještě rozšířenej na ty ostatní úplně moc.“*

K pocitu vlastní svobody se respondenti vyjadřovali tak, že mají více možností díky dospělosti.

„Mám možnost vycestovat, mám možnost odejít z práce bez nějakých následků, v podstatě. A jít si za něčím jiným. Můžu zkoušet, hledat...“ (Ladislav)

„...svoboda je pro mě to, co mám teďka. Mám práci, která není zas tak časově náročná, že bych tam byla 12 hodin denně, takže vím, že po práci si vlastně můžu dělat, co chci.“ (Laura)

4.6.4 Finanční nezávislost

Další oblastí pro rozhovory s respondenty bylo téma finanční nezávislosti. Respondenti popisovali, co si pod tímto slovním spojením představují. Někteří respondenti se k tomuto tématu vyjádřili spontánně již na samém začátku rozhovoru. Následně jsme se k tématu vrátili a rozebrali ho podrobněji. Při analýze rozhovorů jsem našla tyto prvky:

- Svoboda v rozhodování o penězích – možnost koupit si, co potřebuji a zároveň právě to, co chci, např. jídlo, ale také zábava, zájmy.
- Finanční zodpovědnost za sebe. Pokrytí veškerých závazků a měsíčních výdajů, např. nájem, bydlení apod.
- Nezávislost na rodičích. Tu lze ovšem vnímat i relativně, pokud původní bohatá rodina poskytne finanční základ.
- Prožívaný dostatek financí, lze se obejít bez půjček od banky.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Respondenti popisovali finanční nezávislost jako nezávislost na někom druhém.

„...finanční soběstačnost by měla být to, že prvně se spoléháš sám na sebe. A to, jestli ti někdo něco dá navrch, to klidně, ale nemělo by se to asi počítat do té finanční nezávislosti.“ (Pavel)

„...takže finančně nezávislý je fakt člověk vlastně, který, který si vydělává sám na sebe...“ (Laura)

„Řekla bych, že je to právě ta zodpovědnost sám za sebe.“ (Isabela)

Někteří z respondentů viděli finanční nezávislost jako dostatečné množství peněz, díky kterým si mohou dopřát více, než skutečně potřebují.

„...nemusím si půjčovat peníze, nemusím, pokavaď samozřejmě to není volba, že si chci na něco půjčit nebo to.“ (Ladislav)

„Ráno vstát a místo řešení pracovních povinností se zabývat vlastními zájmy a koníčky.“ (Zdeněk)

„Čím víc ti zbyde, tím víc jsi svobodná. Finanční nezávislost je podle mě jako druh svobody.“ (Bedřich)

„...finančně nezávislý člověk je prostě člověk, který podle mého pochází jen z bohaté rodiny.“ (Laura)

„To by pro mě znamenalo, kdybych měla poplacený všechny... jak to říct... účty, dluhy a zároveň si můžu dovolit i něco navíc platit, vlastně že mám i na tu svojí zábavu...“ (Vanda)

Participant Emil popsal finanční nezávislost jako schopnost pokrýt měsíční výdaje.

„...prostě mám na to zaplatit nájem a mám na to zaplatit jídlo.“ (Emil)

Respondenti se také vyjadřují k finanční nezávislosti v kontextu obdržení finančního obnosu od rodičů. Otázkou je, zda lze zahrnout do finanční nezávislosti i finanční obnosy získané od někoho jiného (od rodičů), nebo spíše jako základ, který může dopomoci k osamostatnění.

„...když dostanu peníze od rodičů, že jo, tak tam podle mě jde o to, že je dostávám pravidelně nebo je dostanu naráz. Když je dostanu naráz, tak v podstatě to je dar, to je jako v pohodě, ale když jako dostávám měsíční rentu, tak tam to může přestat.“ (Bedřich)

„...protože já jsem dostal k nějaký příležitosti prostě, jsem dostal takovej finanční obnos a z toho obnosu jsem dlouho ani nemusel chodit na brigády. A nechodil jsem, což teď vnímám jako chybu. Možná i jako ze strany rodičů. Že asi jsem na to ještě nebyl zralej. Jakože jsem se měl nejdřív otrkat na nějaké těch brigádách, a pak teprve bych ty peníze možná líp využil. No ale pak ty peníze naštěstí došly, v uvozovkách naštěstí, a musel jsem začít pracovat, ale z těch peněz já... jako kdybych já úplně odštíhl tu pomoc těch rodičů, tak samostatný bydlení v Praze já neutáhnu.“ (Emil)

„...když jsem dovršila 18, tak jsem tím, že jsem mohla odcestovat, tak jsem dostala padesát tisíc korun. A tak je pravda, že jsem to jako tak trochu i očekávala, nebo prostě jsem ... že když já jsem odcestovala do toho zahraniční, tak jsem očekávala, že dostanu nějaké peníze, ale je to tak podle mého jako životem dané, že od těch rodičů dítě něco takhle dostane. To lze očekávat v tenhle ten čas, nebo při svatbách, a tak ale lidi, kteří jakoby to dostávají jako častěji – pro sebe, podle mého jako v sobě jsou finančně nezávislý, ale ty ostatní vědí, že jsou vlastně závislý na těch lidech.“ (Laura)

Dále respondenti popisovali, jak vnímají finanční nezávislost sami u sebe.

„Já to mám rozdělené spíš na takové fáze ... v nějakých 17 letech jsem byl naprosto finančně nezávislý, tak jak nejsem ještě ani teďka a v tom se staly nějaké ty věci a tím se to všechno zkazilo. A snažil jsem se to napravit, snažil jsem se na tu stejnou úroveň dostat zpátky, to se mi podařilo a já si myslím, že ano, že jsem finančně nezávislý.“ (Pavel)

„Já teď třeba mám prostě týden před výplatou, tak já musím jakoby si spočítat, jestli si můžu koupit, vlastně mluvím už jenom o jídle, protože vím, že si nemůžu koupit třeba nové boty teď, ale finančně nezávislý člověk to neřeší...“ (Laura)

„Já sama si všechno platím, přidávám otci na bydlení, mám svůj plat.“ (Františka)

„...stále bydlím u rodičů a ti mě finančně podporují...“ (Isabela)

„...ted' jsem jenom na brigádě... takže vlastně napůl jsem no.“ (Karel)

„Jsem finančně nezávislej.“ (Ladislav)

„Momentálně na nikom finančně závislý nejsem a ani být nehodlám.“ (Zdeněk)

Respondentka popisovala svou specifickou situaci, kdy vydělává peníze v rámci rodinného podnikání, do kterého jsou zapojeni všichni členi domácnosti. Tímto způsobem je na rodinu do značné míry vázána.

„...kvůli klubu, kterej je naše rodinný podnikání, ale psaný je to na mě... že vlastně na ty svoje záležitosti, svoje věci, tak na to já si vydělám... ale díky klubu jsem vlastně v takový situaci, že potřebuju bejt zároveň i s těma rodičema. Jako kdyby nebyl klub, tak si myslím, že jsem nezávislá.“ (Vanda)

Všichni respondenti přiznali, že žijí v domácnosti svých rodičů a podle jejich výpovědí zjišťují, že vnímat se jako finančně nezávislý nebrání tomu stále žít se svými rodiči.

4.6.5 Současné bydlení

Jak jsem již psala výše, respondenti, kteří byli vybráni do výzkumu k této diplomové práci, museli splňovat kritérium – být pracovně způsobilý a zároveň žít ve společně domácnosti se svými rodiči. Ptala jsem se všech respondentů, co jim u tohoto typu bydlení vyhovuje a co naopak nevyhovuje. Zjistila jsem tyto složky:

Vnímané výhody společného bydlení s rodiči:

- Běžné domácí práce, např. praní prádla, vaření apod. obstará někdo jiný.
- Podstatně nižší náklady na bydlení.

- Společnost (jako opak osamělosti).
- Poskytování pomoci v případě potřeby.
- Soukromí ve smyslu místa bydliště/ typu bydlení (např. v paneláku je méně soukromí).

Vnímané nevýhody společného bydlení s rodiči:

- Kontrola ze strany rodičů.
- Případné konflikty s rodiči.
- Nutnost brát ohled na druhé.
- Nedostatek soukromí.
- Pocit nemožnosti dospět.
- Starost o domácí zvíře patřící rodičům.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Zjišťovala jsem také, jaký postoj k této situaci mají rodiče z pohledu dotazovaných. Zajímalo mne, jakým situacím vnímají respondenti. Odpovědi se často shodovaly v tom, že rodičům vyhovuje bydlení se svými dospělými „dětmi“.

„...už několikrát jsem právě narazila na to, že vlastně v hovoru jak máma, tak táta jsou vlastně rádi, že tam jsme s nimi. Vlastně oni jsou na to takhle zvyklí a počítají s tím. Jako i do budoucna. Když se táta bavil jako o nějakým budoucím, kde bychom byli, tak pořád prostě přemýšlí, že se stěhuju jakoby všichni, nebo pořád budu jakoby bydlet všichni.“ (Vanda)

„Otec je rád, že tam není sám, že mu i finančně pomůžu, když potřebuje...“ (Františka)

„...kdykoli když jsme se o tom bavili, tak říkal táta, že za těch podmínek, co on prostě stanovil, tak že mě prostě, nebo fakt jako když to takhle říkal, tak říkal „mně to nevadí, já s váma prostě bydlím rád a klidně tady zůstaňte, když to budete dodržovat.“ (Emil)

„...mojí mamince vyhovuje hlavně to, že jí pomáhám s úklidem“ (Laura)

Participant Pavel zde hovořil o sporech s matkou, protože se chce osamostatnit (odstěhovat se).

„Rozhodně si nemyslím, že by to mělo být tak, že oznámíš jeden den rodičům, že se stěhuješ a jdeš prostě pryč, to asi ne. Takže otevřeným tématem to je, jsou tam zkrátka nějaké spory, nějaké odlišné názory, ale to k tomu patří.“ (Pavel)

Respondent Karel se vyjadřoval k osamostatnění se ve smyslu postavení si vlastního bydlení. Zde se nabízí otázka, zda se člověk poté považuje za plně osamostatněného i v případě, že bydlí ve společném domě, jako jeho rodiče, jen v jiném patře.

„...ono by jim nevadilo, kdybych si něco stavěl nebo tak... ale asi by byli prostě radši, kdybych si to předělal doma no, ten byt.“ (Karel)

Respondentka Laura si uvědomila, že až příliš zasahuje do domácnosti, kterou vede její matka.

„...jim vadí, že moje povaha je taková, že se snažím udělat všechno podle sebe, tudíž jim do té domácnosti hodně zasahuji...“ (Laura)

Participant Bedřich jako jediný uvedl negativní postoj rodičů k celkové situaci. Jeho odpověď se jeví jako jakási obhajoba, proč stále bydlí v domě s rodiči i přes jejich nepříznivý postoj.

„...oni by byli asi radši, abych vypadl, ale zas na druhou stranu jako... maj velkej barák a ten prázdněj barák vypadá prostě blbě. No, že je na prd. Proto se kupoval, protože jsme prostě velká rodina. A když tam nikdo nebude, tak ztrácí smysl.“ (Bedřich)

Dále jsem se snažila zjistit, zda se dotázaní podílejí na pomoci s chodem domácnosti, nebo jen využívají služby, které jsou jim rodiči poskytovány. Zde jsem se dozvěděla, že všichni se snaží s domácími pracemi pomáhat. Někdo je dělá spontánně sám od sebe, někdo k tomu potřebuje jasný impulz ze strany rodiče.

„...když je něco potřeba, tak to prostě udělám no. Jako musím to teda dostat příkazem.“ (Bedřich)

„...jako není to tak, že bych se prostě sebral a prostě bych se podíval po koupelně a řekl bych si, že je špinavá, tak ji sám od sebe umeju, ale je to tak, že když se prostě v neděli uklízí koupelna, tak dostanu úkol prostě uklidit koupelnu.“ (Emil)

„Jo to se tak střídáme, máme každý to svoje rozdělený.“ (Františka)

„Většinou já no. Jako takhle, mamina uklízí uvnitř a já kolem baráku...“ (Karel)

„...když je to potřeba udělat, tak to jeden z nás udělá, když tam je. Ted' to dělám zpravidla já, vzhledem k tomu, že ona to dělá u svýho partnera.“ (Ladislav)

„Nikdy jsme si tohle nijak nenastavovali... udržovat pořádek je přece základ všeho a co týče starostí, ty řešíme společně.“ (Zdeněk)

„...já jsem se vždycky snažil být soběstačný a pomáhat, nebo dělat prostě věci, ne jenom jako pro ní nebo jako pro rodiče, ale i prostě pro sebe, protože kdo nestojí o to, aby pak člověk vypadl z domu a byl prostě nepoužitelný...“ (Pavel)

„Já si uklidím po svém, když si něco dělám večeri a tak dále, tak si prostě po svém uklidím sama si to nádobí do myčky, sama si ho umeju, sama si ho případně naskládám, ale jinak vlastně si nemusíme nic takhle domlouvat nebo rozvrhovat.“ (Laura)

„...kdybych se doma nudila... tak bych to udělala. Ale moc to nedělám no. Někdy jakože umeju nádobí, vyklidím myčku nebo občas i uvařím, ale spíš ne no.“ (Vanda)

„...bydlím s babi a s dědou a s tátou. Jelikož bydlím s babi, tak mě k moc věcem nepustí. Dřív jsem bydlela ale s matkou, kde jsem dělala prakticky všechno.“ (Isabela)

Má další otázka směřovala k finančnímu přispívání na domácnost. Z rozhovorů jsem zjistila, že pro většinu participantů jedna z výhod bydlení s rodiči je ta, že je to levnější, než kdyby si pronajímali cizí byt. Proto jsem se respondentů ptala, zda mají s rodiči ohledně tohoto příspěvku nastavená nějaká pravidla.

Osm respondentů uvedlo, že na domácnost přispívají domluvenou částkou. Respondentka Isabela, nepřispívá, protože je v důsledku své situace finančně závislá na svých rodičích.

Respondentka Vanda je rovněž ve specifické situaci v kontextu rodinného podnikání, jak jsem již dříve uváděla, a ohledně příspěvku na domácnost mají nastavená určitá pravidla.

„Jeden čas jsme s bratrem platili nějakou částku měsíčně, ale pak vlastně, když zase přišlo horší období, co se týče našeho společného podnikání v klubu, tak to zase nebylo úplně dobrý, takže se od toho jakoby upustilo. Na druhou stranu zase my s bratrem vyděláváme v klubu vlastně na celou domácnost, nebo jako z čeho se platí tyhle věci, takže si myslím, že připíváme jakoby hlavně tím.“ (Vanda)

4.6.6 Vztahy s rodiči

Dále jsem zjišťovala, jak vnímají participanti vztah se svými rodiči a členy domácnosti.

„...takový normální no. Občas hádky, ale jinak dobrý.“ (Karel)

„S rodičema mám výborný vztah ... Jsou i chvíle samozřejmě, kdy jako si úplně, ne nerozumíme, ale že prostě spolu zrovna nemám náladu být. Ale nemusíme si to ani nějak říkat, protože buď jeden, nebo druhý otočí, protože to je zase v rámci našeho soukromí, že já nemám náladu, nebo můj otec nemá náladu a tak dále, ale ještě jednou říkám, že jsou často pryč, takže těch chvílí, kdy se tam sejdeme případně všichni tři, je strašně málo.“ (Laura)

„...máme jako dobrej vztah s obouma rodičema. S mámou to bylo asi tak nějak vždycky už od malinka a právě mě bere hodně i jako kamarádku, sice se jí tolik nesvěřuju, jako třeba kamarádkám, ale ona si má s kým popovídat aspoň, nebo jako společně. A s tátou, tak s tím jsme se dali, jakože hodně, nebo sblížili hlavně díky tomu podnikání.“ (Vanda)

„S rodičema se na většině věcech shodneme... a když ne tak vymyslíme zamlouvající se kompromis.“ (Zdeněk)

Participanti Bedřich a Emil popisovali vztah s otcem jako určité vymezení se vůči sobě.

„...tak mamka se mě snažila hodně kontrolovat, ale to už teďka přestává a jsme si o dost blíž, než jsme si bývali a s taťkou je to naopak... že jsme si dřív byli blíž a teďka se postupně oddalujem, protože tam je ten syndrom těch dvou kohoutů na stejném hnojišti...“ (Bedřich)

„Jo, rozumíme si, bavíme se otevřeně o věcech, myslím si, že tak jako se já můžu opřít o ně, tak oni se můžou opřít o mě ... s tátou to dřív jako zajiskřilo nebo to, jo takový to jakože vymezení, ale já teď nemám potřebu se vůči němu nějak vymezovat nebo tak.“ (Emil)

Tito respondenti žijí pouze s matkou, popisovali však i vztah k otci.

„S mamkou ... vztah je si myslím výborný a jsem jí za všechno vděčný, nejsem si vědom, že by mě v něčem někdy zklamala nebo takhle, nikdy jsem jí nic nezazlíval, prostě pro mě vždycky chtěla to nejlepší. Takže náš vztah je založen na vděčnosti, důvěře, ale málo komunikace, kvůli tomu, že nejsem úplně... není to to slovo, ale nejsem úplně

familiární typ... s tátou ... my se vidáme třeba jednou za půl roku poslední dva roky, nebo takhle. A neřekl bych, že tam je prostě špatný vztah, to ne, ale on se snaží být otcem teď. V dobu, kdy já už to nepotřebuju. Potřeboval jsem to, když jsem byl malej, a ne teďka.“ (Pavel)

„S tatškou mám dobrý vztah, máme ho hodně otevřenej, můžu mu říct ovšem, když potřebuju něco, tak mi poradí, jako že má zkušenosti, máme hodně dobrej vztah ... S mamkou ho mám taky dobrý, ale není to asi tak dobrý, jako s tatškou.“ (Františka)

„S mamkou mám krásnej vztah ... já jsem teda měl těžkou pubertu, musím říct, tak to se mnou měli těžký, ale přes to jsem se překousal ... S otcem? No... odešel no... před nějakou dobou zpět... A s nim nekomunikuju...“ (Ladislav)

„...bydlím tady od patnáct let, takže je to kamarádský, myslím s tátou... A s babi a s dědou mám dobrý vztah ... s mamkou není moc dobrý... Právě z toho důvodu jsem šla k tatškovi. Chyběla tam hodně mateřská láska, důvěra a tak.“ (Isabela)

Již v charakteristice výzkumného souboru jsem uváděla, v jakých rodinách respondenti žijí, zda se jedná o rodinu úplnou nebo rozvedenou. Dostalo se mi zjištění, že participanti Pavel, Ladislav, Františka a Isabela pocházejí z rozvedené rodiny. Zde mě napadá souvislost s potřebou postarat se o rodiče, se kterým respondent žije, aby se necítil osamělý, a proto nemá to odhodlání se odstěhovat. Nebo naopak se může jednat o to, že rodič nenechává své dítě sociálně dospět, protože ho nechce ztratit, nechce přijít o jeho společnost.

4.6.7 Tradice rodiny v kontextu osamostatňování se

Snažila jsem se utvořit si pohled na tradici daných rodin v kontextu osamostatnění se a doptávala jsem se na sourozence. Zajímalo mne, zda ti dospělí sourozenci se již odstěhovali nebo také žijí s rodiči.

Zjistila jsem, že respondenti Emil a Vanda žijí v rodině i se svým dospělým sourozencem, který je také pracovně způsobilý.

U respondentů Bedřicha, Ladislava a Laury jsem shledala, že jejich mladší sourozenci jsou již odstěhovaní.

U ostatních jsou sourozenci mladší, studující nebo nezletilí.

4.6.8 Vnímání procesu osamostatňování se

Další oblastí bylo téma osamostatnění se. Požádala jsem participanty, aby uvedli, co si pod tímto pojmem představují. Na základě analýzy jsem zjistila tyto prvky:

- Samostatnost, samostatné rozhodování o sobě.
- Nezávislost, včetně finanční nezávislosti.
- Odstěhování se od rodičů.
- Dospělý věk.
- Navazování kontaktů.
- Synonymum pro pojem dospělost.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Participanti si pod pojmem osamostatnění se představují určitou míru samostatnosti.

„Být schopn se postarat sám o sebe.“ (Zdeněk)

„Já si myslím, že tím jak se mi rozvedli rodiče, možná by to bylo jinak, ale mě, jak se rozvedli v patnácti, tak se tak od patnácti o sebe starám sama, všechno si zařizuju sama...“ (Františka)

„...když chceš udělat nějaký rozhodnutí, tak nemusíš si vytvořit ty zadní vrátka prostě v podobě toho, že ti někdo kdyžtak pomůže nebo tak něco. Prostě deš do toho s tím, že si prostě vystačíš s těma svejma zdrojema...“ (Emil)

Respondenti uvedli, že si pod tímto pojmem představují odstěhování se od rodičů, ale zároveň určitou samostatnost, nezávislost, schopnost postarat se sám o sebe.

„...nejčastější vysvětlení by bylo osamostatnění, jakože jít bydlet sám a dosáhnout... Podle mě osamostatnění je nějakým způsobem dosáhnutí nějakého typu nezávislosti. ... Já si myslím, že jsem dosáhnul osamostatnění, když to tak řekneme, v té vyzrálosti, ve finanční nezávislosti a v hodně aspektech té dospělosti. Myslím si, že jsem dost osamostatněný.“ (Pavel)

„...osamostatnění se беру jako odstěhování se a jako ucelenej vlastní život. Jakoby už jenom já.“ (Vanda)

„...že si pudu támhle rubat dřevo do lesa jo, to je taky osamostatnění ... asi jako úplně to základní osamostatnění se je, že se odstěhuju od rodičů, to je základní úplně. Pak už jsou nějaký ty finanční a zakládání si vlastní rodiny...“ (Bedřich)

Participantů zastávali názor, že se člověk může cítit osamostatněný i přes to, že žije s rodiči.

„S tím, když bydlíš s někým, tak seš jako závislá, takže nejseš úplně jako osamostatněná ... když se rozhodneš bydlet na ubytovně za 3000,- a bydlíš tam, tak seš jakoby osamostatněná, ale máš tam třeba i sdílený to bydlení nebo jdeš do nějakých spolubydlení ... Ale fakt si myslím, že člověk může bejt dospělej a bydlet u rodičů, stejně tak si myslím, že může být dítě a mít svůj vlastní barák...“ (Emil)

„...osamostatnit se můžu přece, i když žiji s rodičema, když od nich vlastně nic nežádám, nebo oni nemají problém s tím, že obývám jako jejich majetek ... osamostatněná bych byla případně fakt jenom ve chvíli, když bych si našla svůj vlastní byt, pronájem...“ (Laura)

Pro respondentku Isabelu je pojem osamostatnění se synonymem pro dospělost.

„Osamostatnění já bych řekla, že rovná se dospělost.“ (Isabela)

Osamostatnění se ve smyslu odstěhování se od rodičů participantů subjektivně vnímali odlišně. Například respondentka Vanda se k odstěhování od rodičů postavila jako k určité výzvě, aby se mohla osamostatnit.

„...Já nad tím přemýšlím už delší čas, akorát dycky mi přišli nějaký ty životní etapy, kdy buď jsem to přehodnotila já, anebo vlastně ty podmínky k tomu nebyly úplně ideální ... vim, že v nějaký dohledný době, nevím, jednoho, dvou let, bych se určitě chtěla odstěhovat...“ (Vanda)

Oproti tomu pro participanta Bedřicha to byla záležitost, ke které je nucen, aby splnil požadavky společnosti.

„Já to beru jako společenskou konvenci, kterou jsem jako nucenej akceptovat.“ (Bedřich)

V další fázi rozhovoru jsem participanty požádala, aby mi pověděli, jak vnímají své vrstevníky, kteří jsou vlastně v tomtéž vývojovém období a kde se z pohledu respondentů v této situaci osamostatnění nacházejí.

Respondent Ladislav uvedl, že jeho vrstevníci již zakládají rodiny, uzavírají manželství a vlastní situaci si racionalizuje tím, že se ujišťuje, že nechce nic uspěchat.

„...mám spolužačky, co teďka rodí třetí dítě, jsou vdaný a já si vždycky říkám, že jestli nejsem trochu pozadu. Na druhou stranu času je furt spousta a myslím, že nemám kam chvátat.“ (Ladislav)

Participant Pavel sám sebe charakterizoval jako osamostatněného ve srovnání se s vrstevnickou skupinou. Upřesnil, že kromě jeho povahy mu k tomu dopomohly jeho životní zkušenosti, kdy zažil pocit ohrožení.

„...myslím, že to takhle nemají. Mně v tom hodně pomohla ta moje zkušenost, to je jedna věc, ale taky moje povaha s tím, že jsem rád za svoji povahu, jakou mám a tyhle věci mě asi k tomu dohnaly, prostě k tomu všemu, co jsem dokázal, co jsem udělal, neudělal, to je jedno co, takže za to může to, co se mi stalo a taky ta moje povaha. A myslím si, že u nich to je spíše o lenosti a o tom, že si nevěří dost často. V dnešní době si, i ta generace předtím, si strašně málo věří.“ (Pavel)

Další respondenti se vyjádřili k situaci vrstevníků tak, že ti jsou na tom podobně, jako oni sami.

„No tak asi jak kdo no... někdo to má stejně, někdo má volnost, jak kdo no.“ (Karel)

„Řekl bych, že většině mým vrstevníkům jsou základy a principy života jedno, většina si pouze užívá...“ (Zdeněk)

„Řekla bych, že hodně špatně... Většina lidí zůstává u rodičů aniž by studovala ... A naopak mi přijde že se tomu brání.“ (Isabela)

„No tak myslím si, že to maj podobně.“ (Emil)

„...to je prostě asi o výchově rodičů, kteří mají tu maminku za zadečkem a všechno rozhoduje ona, a někteří se prostě osamostatní dřív, bydlí sami, finančně si to můžou dovolit...“ (Františka)

„...většina vrstevníků žije ne samo, pořád bydlí s někým. Neznám člověka, který by v mých letech žil úplně sám ... na to reagují zprvu divně, to že jakoby pořád bydlím s rodiči. Ale nikdo vlastně za ty dveře nevidí, takže neví, jaký je tam systém...“ (Laura)

„...vlastně bydlej sami... buď se spolubydlícíma, nebo sami. Ale na druhou stranu oni zase to maj daný tím, že většinou jsou to mimopražský, takže vlastně proto, aby mohli bejt tady v Praze, tak vlastně neměli jinou možnost.“ (Vanda)

„No tak tím, že oni taky bydlí u rodičů, tak si jako myslím, že to maj dost podobně jako já. Že ono je to jako jeden z těch faktorů, že jako hledáš v okolí, jak to jako maj ostatní a když to vidíš u třech kámošů, že to maj stejně a pořád bydlí u rodičů, tak... to ti nepřipadne tak blbý.“ (Bedřich)

Zde mě napadá možnost určitého vyrovnávacího mechanismu. Jak uvedl v poslední citaci participant Bedřich *„když to vidíš u třech kámošů, že to maj stejně a pořád bydlí u rodičů, tak... to ti nepřipadne tak blbý“*, jde o jakési srovnávání se se sociálním okolím, aby se lidé žijící v dospělém věku s rodiči za to nemuseli cítit špatně, nemuseli se stydět. Stejně jako respondentka Vanda hovoří o lidech pocházejících z jiných měst a přistěhování se do Prahy byla jediná možnost, proto jsou již osamostatnění.

4.6.9 Očekávané změny do budoucna

Na konci rozhovoru jsem se respondentů zeptala, zda před nimi stojí nějaká velká životní změna, co jim chybí k uskutečnění té změny a jaké z toho mají obavy. Na základě analýzy jsem zjistila tyto prvky:

Plánovaná změna v blízké době:

- Kariéra, např. nová práce, záměr o dosažení vyšší pozice, zvýšení finančního příjmu.
- Partnerské vztahy, např. ukončování dlouhodobého vztahu, soužití s partnerkou jiné národnosti apod.
- Stěhování.
- Získání řidičského průkazu.

Co chybí, aby byla změna uskutečněna:

- Odhodlání.
- Čas na zpracování pocitů z nedávné doby.
- Vzdělání (pro postup na vyšší pracovní pozici).
- Dostatek volného času.

Obavy z plánované změny:

- Vystoupení z komfortní zóny.
- Omezení styku s přáteli (důsledkem odstěhování).
- Omezení styku s rodiči (důsledkem odstěhování).
- Nedostatek financí.
- Samota.

Citace a vlastní komentáře k nim:

Jak přiznali, k odstěhování se od rodičů respondentům chybí zejména finance a odhodlání.

Participant Pavel doplnil, že plánuje v blízké době stěhování a dodělání si řidičského průkazu, brání mu v tom jen odhodlání a čas.

„...mě napadá to bydlení, nebo se už konečně rozhodnu udělat si řidičák ... jsem vděčný za to, že jsem mohl mít svůj vlastní bar, ale nepřekvapilo mě to, byl bych rád, že bych měl autoškolu, ale nepřekvapilo by mě to nějak. Je těžký se pak pro něco fakt nadchnout nebo brát něco tak vážnýho, když víš, že musíš být prostě nad věcí a že jsou prostě úplně jiný věci, mnohem horší věci, který se občas řešej.“ (Pavel)

Respondent Zdeněk vysvětlil, že změnu přímo neplánuje, ale věří, že přijdou, konkrétně budování rodiny a rozvoj kariéry.

„Velké životní změny teprve přijdou... jako je rodina a karierní růst ... Obavy mám pouze ohledně rodiny, to jsou věci, který člověk nenaplánuje a ani nenastaví, ty se prostě dějí.“ (Zdeněk)

Respondentka Vanda uvažovala, že spíše hledá, jakou životní změnu by potřebovala, aby byla v životě spokojenější.

„Nic extra velkýho... spíš řeším vyloženě co... co by to mělo bejt ... Protože vim, že aktuálně nejsem jakoby úplně spokojená a vim, že potřebuju něco změnit, ale ještě úplně nevím co.“ (Vanda)

Respondentka Laura uvedla, že má v plánu budovat kariéru, získat vyšší pozici a tím dostat vyšší plat, aby se mohla osamostatnit a začít bydlet s partnerem.

„...lepší pozici, která je i lépe placená. Je placená dvojnásobně, takže v tu chvíli bych vážně třeba za tím partnerem, kterýho teď mám sice chvílku, ale byla bych schopná za ním přijít a říct mu, že bych si ráda pronajala, nebo si klidně vzala i po nějakém čase hypotéku na 3 plus 1 v Praze a tam začala žít jako nový život, novou etapu.“ (Laura)

Participant Ladislav by se rád vrátil ke svému oboru, potřebuje ale čas na zpracování negativních pocitů z předchozí zkušenosti v zaměstnání.

„...Já jsem furt takovej znechucenej z tý předchozí práce, přece jenom to není tak dávno, co jsem odsud odešel, tak je to takový ... ale vim, že to je na chvílku, než se k tomu vrátím, než si k tomu najdu cestu zase zpátky, aby mě to zase naplňovalo nějak.“ (Ladislav)

Respondentka Isabela líčila, že prožívá rozchod s partnerem, plánuje osamostatnění, chce se odstěhovat od rodičů, chce se zbavit závislosti. Vyjádřila obavy hlavně z osamělosti a nedostatku energie změnu uskutečnit.

„Momentálně ukončuju vztah po pěti letech a právě chci jít i z domova na byt, takže bych řekla, že mě právě čeká osamostatnění bez toho, abych byla závislá na někom dalším ... Těším se... ale zároveň mám strach z toho, že to nezvládnou... a hlavně že samoty.“ (Isabela)

Respondentka Františka popisovala, že plánuje stěhování za pár let, zatím zpracovává zkušenost z bydlení s bývalým partnerem. Nyní je ráda doma u otce, kde neprožívá stres v souvislosti s financemi a nespolehlivostí dalších osob.

Myslím si, že třeba za pár let už budu žít sama, už nebudu žít s otcem a myslím si, že to bude fajn ... u toho tatky už se toho nemusím tak bát, protože mu pořád dávám tu stejnou částku a je to pořád na to samý. Přece jenom je něco jinýho, když to nezaplátím někomu cizímu, to by byl průšvih ... já jsem bydlela sama asi šest a půl měsíce a negativum na tom bylo to, že jsem žila s někým, na koho jsem se nemohla tolik spolehnout, takže jsem ty finance musela řešit sama. To pro mě byl prostě ten špatnej krok a teď už vim, že se od toho ponaučím ... Takhle jsem to nezvládala a musela se vrátit k otci.“ (Františka)

Participant Karel upřesnil, že plánuje nástup do nové práce, na což se těší.

„Teď asi jen nástup do práce ... docela se těším... už jsem tam byl, takže tak nějak i vim, co mě tam čeká...“ (Karel)

Participant Emil by se podle svých slov rád od rodičů zase odstěhoval a řeší to zároveň s nimi. Nechce se mu opouštět známé a bezpečné prostředí a to ho nejspíše brzdí od uskutečnění tohoto velkého kroku.

„...probíráme to bydlení. Já jako nechci úplně dělat ten krok zpátky, jakože se zabarikádovat u našich. Chci to zase zkusit nějak jinak někde dál ... jsem takovej, že prostě vždycky vidím takový ty obavy za tím, jestli to zvládnou, jestli je to změna k lepšímu, já jsem takovej, že mám rád takový to zaběhlý a to, co umím a už znám. Takže pro mě jakákoliv změna je taková jako náročná ... vim, že je to potřeba, tak do toho jdu, i když je mi to nepříjemný...“ (Emil)

Respondent Bedřich by rád udělal změnu ohledně své kariéry, jak řekl. Vnímá také nátlak rodičů, aby se odstěhoval. Je zvyklý na dosavadní život a změny nemá rád. Obavy z toho má takové, že dojde k omezení kontaktu jak s přáteli v místě bydliště, tak i s rodiči.

„teďka je to práce ... rodiče se mě snaží vykopat, takže... asi i stěhování no ... Jenže mně se nechce no. Nemám moc rád změny, takže... já mám prostě zaběhnutej život, že jo, a ono se to musí prostě totálně změnit...“ (Bedřich)

Na závěr rozhovoru jsem dala každému respondentovi prostor k tomu, aby doplnil, co ho ještě k tématům, o kterých jsme spolu mluvili, napadá. Několik respondentů toho využilo.

Participant Bedřich si postěžoval, že se potýká s pocity neporozumění ze strany rodiny. Jeho životní cíle se podle něj neslučují s očekáváním okolí a má dojem, že kvůli tomu nebude nikým oceněn.

„...ze všech stran to mám jako, že musíš mít práci, musíš se přestěhovat, musíš mít manželku, musíš mít děti, musíš mít dům... no a prostě... jako by to bylo nalajnovaný... zatím jako odmítám tu rodinu, jako to se mi ještě daří no, ale jinak prostě... jakože v podstatě nebudu mít nikdy uznání od rodiny a od příbuzných dokud prostě nesplním... no... a nikdo mě neuznává za to, že vybočuju z konvencí, ale spíš tě uznají za to, když je naplňuješ...“ (Bedřich)

Respondentka Františka se vyjádřila k procesu osamostatnění, který je podle ní ovlivňován výchovou rodičů.

„...to, jak člověk žije, tak si myslím, že hodně záleží na tom, jak ho rodiče vychovávají, že to záleží hlavně na tom. Proto je to tak individuální. Já sice žiju u taťky, ale jsem ráda, že si dokážu sama zařídit, co potřebuju...“ (Františka)

Respondentka Laura přiznala, že bojuje s názory ostatních na její způsob bydlení. Nerada o tom na veřejnosti mluví, i když sama ví, že jí to tak vyhovuje.

„Myslím si, že člověk by neměl soudit podle toho, když někdo řekne otázku, jako kde bydlíš a ten člověk odpoví, že bydlí s rodiči. Nebo měl by spíš odpovědět tak, že třeba má jakoby pronájem u známých, protože většina lidí, kterým jsem to řekla, který mě třeba předtím neznali a nevěděli, jako jak jsem se k tomu dostala, anebo neví, jak to tam vlastně funguje, tak na to reagují tak, že jsem absolutní nula, která nic nedělá a prostě nejlepší pro mě je bydlet u rodičů, ale není to pravda. Podle mého je to dost srovnatelné s tím, jako když člověk si najde prostě garsonku za 7000 a žije tam. Já mám akorát prostě vlastně pod patrem lidí, který mám ráda a kterým můžu aspoň pomoci a jsem jim na blízku.“ (Laura)

4.7 Shrnutí výsledků

Rozhovory s respondenty mi dokázaly nastínit, jak se daní jedinci aktuálně vnímají v kontextu dospělosti. Setkala jsem se s různými pohledy na daná témata, mohla jsem nepatrně nahlédnout do života jedinců nacházejících se ve fázi vynořující se dospělosti a dozvědět se o jejich životních zkušenostech. Celkové výsledky se mi jeví jako rozporuplné.

Jak se v období vynořující se dospělosti vnímají jedinci, kteří jsou pracovně způsobilí a zároveň žijí v domácnosti svých rodičů?

Participantů se vyjadřovali k oblastem, které určují dospělost.

Oblast zodpovědnosti: zjistila jsem, že se respondenti si sami u sebe zodpovědnost uvědomují a snaží se být zodpovědní sami za sebe, za činy, které konají. Také si částečně uvědomují zodpovědnost za své okolí.

Oblast svobody: k pocitu svobody se respondenti vyjadřovali tak, že díky dospělosti mají více možností a tím se cítí svobodněji. Někteří ale pociťují, právě kvůli dospělosti, určitá omezení a uvádějí, že se cítili svobodněji v dětství. Určitá omezení svobody také způsobuje soužití ve společné domácnosti s rodiči.

Oblast finanční nezávislosti: podle výsledků výzkumu jsem zjistila, že pocit finanční nezávislosti neovlivňuje nutně skutečnost, že jedinci žijí v domácnosti se svými rodiči.

Jaký vliv na subjektivní vnímání dospělosti má osamostatnění se ve smyslu odstěhování se od primární rodiny?

V rámci výsledků analýzy jsem zjistila, že několik respondentů pociťuje vliv soužití v domácnosti s rodiči na pocit své dospělosti. I když v jiných aspektech se cítí být dospělí, bydlení s rodiči respondentům brání plně dospět. Z obsahu rozhovorů vyplývá, že rodiče tento stav částečně podporují, že jim z části vyhovuje.

4.8 Diskuse

Jsem si vědoma toho, že výsledky toho výzkumu nelze zobecňovat na celkovou populaci. I když respondenti pocházejí z různých sociálních prostředí, někteří žijí ve velkých městech, další pocházejí z menších vesnic, pracují v různých oborech, vzorek respondentů je příliš malý. Důležitou roli zde hraje individualita, životní zkušenosti, rodinné zázemí a celkový charakter jednotlivých respondentů.

Dále jsem si při rozhovorech ověřovala, že respondenti, které osobně znám, byli většinou sdílnější a otevřenější než respondenti, se kterými jsem se při rozhovoru setkala poprvé. Mohlo to být způsobeno například obavou z očekávaných předsudků, kterou respondenti, kteří mě dříve neznali, mohli pociťovat. Některé oblasti v rozhovoru můžou být pro leckteré příliš citlivým tématem. S ohledem na tento faktor jsem se snažila ke všem participantům přistupovat stejně přátelsky a s úctou.

Tento výzkum by mohl posloužit pro další výzkumné účely tohoto směru. V průběhu analýzy výzkumu mě napadlo, do jaké míry mohou být ovlivněni mladší sourozenci jedinců, kteří v dospělosti stále žijí se svými rodiči. V mém případě jsem do výzkumu záměrně nevybírala dospělé, pracovně způsobilé a s rodiči žijící sourozence respondentů tohoto výzkumu. Chtěla jsem mít rozmanitý vzorek a odpovědi jedinců pocházejících ze stejného rodinného prostředí by mohly být díky této skutečnosti obdobné.

Následující kvantitativní výzkum by například mohl také prokázat, jaký podíl na procesu osamostatňování se má vliv rodinného zázemí, pokud jedinec pochází z rozvedené rodiny.

ZÁVĚR

Tématem této práce je přechod mezi obdobím adolescence a dospělosti a nastíněním několika prvků, které jsou součástí tohoto přechodu.

V této práci je obsažen výběr teorií vztahujících se k období adolescence a dospělosti, které by mohly dopomoci k porozumění tomuto mezistupni lidského vývoje. Dále je v této práci zahrnuta teorie psychologa J. J. Arnetta, který tento fenomén popisuje a toto období nazývá vynořující se dospělosti. Přechod mezi adolescencí a dospělostí s sebou totiž nese plno změn, nestability, očekávání a není vždy snadné vyrovnat se s doprovázejícími pocity.

Toto období je spojené také se změnami v sociálních vztazích, proto je do této práce zahrnuta kapitola, která pojednává o rodině v kontextu jedince v období vynořující se dospělosti.

Tématem empirické části je vnímání procesu osamostatňování se u jedinců, kteří se nacházejí v období vynořující se dospělosti. Cílem bylo zjistit, jak jedinci subjektivně vnímají svůj pocit dospělosti v souvislosti s tím, že žijí ve společné domácnosti se svými rodiči.

Výzkum byl proveden polostrukturovanými rozhovory s deseti respondenty ve věku 24-28 let, kteří pracují a zároveň žijí společně se svými rodiči. Na zpracování dat byla použita metoda tematické analýzy.

Hlavními oblastmi, ke kterým se respondenti vyjadřovali, bylo: vnímání dospělosti, vnímání zodpovědnosti, vnímání svobody, současné bydlení, vztahy s rodiči, vnímání procesu osamostatňování se a očekávané změny do budoucna.

Výsledkem výzkumu je zjištění, že participanti pociťovali vliv soužití s rodiči jako překážku, aby se mohli cítit plně dospělými. Za zajímavé považují zjištění, že život ve společné domácnosti s rodiči ale nemusí bránit pocitu finanční nezávislosti.

LITERATURA

- Arnett, J. J. (1997). Young people's conceptions of the transition to adulthood. *Youth & Society*, 29(1), 3-23. doi:10.1177/0044118X97029001001
- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: the contemporary american transition to adulthood in cultural and historical context. *Human development*, 41(5-6), 295-315. doi:10.1159/000022591
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480. doi:10.1037//0003-066X.55.5.469
- Arnett, J. J. (2000a). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480. doi:10.1037/0003-066X.55.5.469
- Arnett, J. J. (2000b). High hopes in a grim world: Emerging adults' views of their futures and "Generation X." *Youth & Society*, 31(3), 267-286. doi:10.1177/0044118X00031003001
- Arnett, J. J. (2004a). *Adolescence and Emerging Adulthood: A cultural approach*. New Jersey: Pearson Education.
- Arnett, J. J. (2004b). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2006). Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 3-19). Washington: American Psychological Association.
- Arnett, J., & Taber, S. (1994). Adolescence terminable and interminable: When does adolescence end? *Journal of Youth of Youth and Adolescence*, 23(5), 517 – 537. doi:10.1007/BF01537734
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa

Côté, J. E. (2000). *Arrested adulthood: The changing nature of identity and maturity in the late-modern world*. New York: New York University Press.

Český statistický úřad. (2018). Získáno 16. května 2019 z webové stránky Českého statistického úřadu, sekce Pohyb obyvatelstva: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2017>

Český statistický úřad. (2019). Získáno 16. května 2019 z webové stránky Českého statistického úřadu, sekce Aktuální populační vývoj v kostce: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

Egan, G., & Cowan, M. A. (1980). *Moving into adulthood: Themes and variations in self-directed development for effective living*. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company.

Erikson, E. H. (1999). *Životní cyklus rozšířený a dokončený* (přeložil Jiří Šimek). Praha: Lidové noviny. (Originál byl publikován v roce 1982 s názvem *The life cycle completed*.)

Goldscheider, F. K., & Goldscheider, C. (1994). Leaving and returning home in 20th century America. *Population Bulletin*, 48(4), 1-35. doi:10.4135/9781452234014.n1

Greene A. L., Wheatley, S. M., & Aldava, J. F. (1992). Stages on life's way: Adolescents' implicit theories of the life course. *Journal of Adolescent Research*, 7(3), 364-381. doi:10.1177/074355489273006

Havighurst, R. J. (1987). Adolescent culture and subculture. In V. B. Hasselt & M. Hersen (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology* (pp. 401-412). New York: Pergamon Press.

Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace* (4. přepracované a rozšířené vyd.). Praha: Portál.

Chaloupková, J. (2008). Ideální věk rodičovství v České republice a v evropském srovnání. *Data a výzkum- SDA info*, 2, 109-130. Dostupné z <http://dav.soc.cas.cz/issue/7-data-a-vyzkum-2-2008/39>

Chisholm, L., & Hurrelmann, K. (1995). Adolescence in modern Europe: Pluralized transition patterns and their Implications for personal and social risks. *Journal of Adolescence*, 18(2), 129-158. doi:10.1006/jado.1995.1010

Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2., akt. vyd.). Praha: Grada.

Lemme, B. H. (2002). *Development in adulthood* (3rd ed.). New York: Allyn & Bacon.

- Macek, P. (1999). *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159–187). New York: Wiley.
- Mareš, J., & Mareš, J. (2014). Autonomie dospívajícího jedince: složitý proces, nejistý výsledek. *Pedagogika*, 64(1), 81-98.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Perry, W. G. (1999). *Forms of ethical and intellectual development in the college years: A scheme*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Piaget, J. (1999). *Psychologie inteligence* (přeložil František Jiránek). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1947 s názvem *La psychologie de l'intelligence*.)
- Settersten, R. A. (2003). Age structuring and the rhythm of the life course. In J. T. Mortimer & M. Shanahan (Eds.), *Handbook of the life course*. (pp. 81-102). New York: Plenum.
- Shanahan, M. J., & Longest, K. C. (2009). Thinking about the Transition to Adulthood: From Grand Narratives to Useful Theories. In I. Schoon & R. Silbereisen (Eds.), *Transitions from School to Work: Globalization, Individualization, and Patterns of Diversity* (pp. 30-42). Cambridge: Cambridge University Press.
- Scheer, S. D., Unger, D. G., & Brown, M. (1994, February). *Adolescents becoming adults: Attributes for adulthood*. Poster presented at the biennial meeting of the Society for Research on Adolescence, San Diego, CA.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.
- Wallace, C. (1997, January). How old is young and young is old? The restructuring of age and the life-course in Europe [working paper]. Získáno 24. května 2019 z <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/22211>
- Zimmer-Gembeck, M. J., & Collins, W. A. (2003). Autonomy development during adolescence. In Adams, G. R. & Berzonsky, M. D. (Eds.), *Blackwell Handbook of Adolescence* (pp. 175-204). Malden: Blackwell Publishing.

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha I – *vzor informovaného souhlasu pro účastníky rozhovorů*

Příloha II – *doslovné přepisy rozhovorů*

Příloha I:

Vzor informovaného souhlasu pro účastníky rozhovorů

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely výzkumného projektu diplomové práce

**Subjektivní vnímání procesu osamostatňování se od primární rodiny u
jedinců ve fázi vynořující se dospělosti**

Výzkum probíhá pro účely zpracování diplomové práce vedené na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Diplomová práce je psána na oboru psychologie Bc. Annou Hlaváčkovou.

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat situaci ohledně prožívání vývojové fáze vynořující se dospělosti a s tím spojených okolností. Předpokládaným výstupem rozhovoru jsou informace, které se týkají témat vynořující se dospělosti, současného života, osamostatňování se, životních změn.

Rozhovor, který s Vámi bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na Vaši osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V

Dne

Podpis:

Podpis výzkumníka:

Bc. Anna Hlaváčková

Příloha II:

Doslovné přepisy rozhovorů

Všichni participanti vystupují pod pseudonymem.

Františka (24 let)

SŠ, pracuje jako učitelka v mateřské škole, žije v Mladé Boleslavi, pochází z rozvedené rodiny a žije s otcem. Má zkušenost se samostatným bydlením s partnerem, které trvalo 6,5 měsíce, po rozchodu se vrátila k otci.

A: Tento rozhovor slouží pro účely diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

F: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost?

F: Tak člověk, který by se měl rozhodovat za sebe, a člověk který převážně asi už nebydlí s rodiči a který má svůj vlastní plat, že ho nemusí rodiče sponzorovat.

A: Dokázala bys mi říct, čím se takový dospělý člověk zabývá, co řeší za problémy nebo jaké má navíc možnosti?

F: Asi že se může rozhodovat sám, nemusí se ptát rodičů.

A: To je takové to plus? Ta výhoda?

F: Ano. A mínus na tom je třeba, že už je to takový, že když něco udělá, tak už může jít do vězení, to je to na tom to mínus. A ještě plus na tom je, že třeba se nemusí ptát rodičů, jestli si může něco koupit, ale koupí si to za svoje peníze.

A: Kdy podle tebe ta dospělost začíná?

F: Já si myslím, že ta dospělost asi úplně nezačíná tím osmnáctým rokem, ale tím, že když ten člověk prostě dostuduje a prostě opravdu ví sám, že bude mít stálou práci, bude mít nějaký byt, kde bude bydlet... nebo s někým... a od té doby no... jestli je to v 18 ve 20, v 25, to už asi nezáleží.

A: Vnímáš sama sebe jako dospělou?

F: No občas jo...

A: A kdy se tak třeba vnímáš?

F: Třeba když chodím do práce, tak jo, ale třeba jak žiju u otce, tak občas si přijdu jako dítě.

A: A jak se to projevuje?

F: Že má o mě přehnanou starost, přehnaný strach.

A: Co ti chybí k tomu, abys mohla být dospělá? Nebo aby ses tak cítila?

F: Abych se tak cítila? Asi to, abych mohla bydlet sama, to bych se pak asi cítila jako dospělá... úplně.

A: Vybavíš si nějaký konkrétní moment, ve kterém ses cítila dospělá?

F: Asi když jsem nastupovala poprvé do své první práce, tak jsem se cítila taková dospělá, že už je to moje první práce vážnější, není to už brigáda.

A: Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

F: Tak jsem zodpovědná za svoje činy, když něco provedu tak jsem za to zodpovědná sama, nebude to za mě řešit táta nebo máma.

A: A jak vnímáš u sebe svou zodpovědnost?

F: Myslím si, že jsem zodpovědná... hodně. A i se snažím být, protože dělám práci, kde musím být hodně zodpovědná tak bych měla být zodpovědná

A: Měla bys být?

F: Měla. A jsem.

A: Co si představíš pod pojmem Svoboda?

F: Třeba například, když jsem bydlela sama, tak jsem tu svobodu měla větší, nemusela jsem nikomu říkat, že přijdu v tolik a tolik třeba. A teď když bydlím u otce, tak mu řeknu, že přijdu třeba v 9 večer. Je to asi i o tom, že to není taková svoboda, ale i na druhou stranu je to o tom, aby on věděl, kdy přijdu a neměl o mě strach.

A: Co třeba svoboda v nějakém rozhodování?

F: Tak třeba v tom, co si můžu koupit, že se nemusím zeptat rodičů, jestli si můžu koupit telefon za 20000,-, ale koupím si ho za těch 20000,- sama.

A: Co pro tebe znamená pojem finanční nezávislost?

F: To myslím, že znamená, když sama za sebe všechno platím, prostě si finančně vyživám, ne, že když mi někdo pomáhá, že prostě zaplatím nájem a všechno sama.

A: A u sebe to máš jak? Jsi finančně nezávislá? Jak to vnímáš?

F: Já sama si všechno platím, přidávám otcí na bydlení, mám svůj plat.

A: Říkala jsi, že v současné době žiješ u rodičů, nebo konkrétně u táty. Mohla bys popsat, co ti na tom vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

F: Tak pozitiva jsou na tom, že když přijdu domů, tak tam vždycky někdo je.... Nemusím platit tak vysoký nájem, jako kdybych bydlela sama, přece jenom bydlím u otce, takže mu dám pár tisíc a mám tam všechno zahrnutý, voda, plyn, elektrika, jídlo... kdybych bydlela sama, tak bych musela všechno platit já, takže to jsou ty velké pozitiva. A negativa na tom.... No úplně nevím, jestli na tom je nějaký negativum... Asi jako když chci být někdy sama, tak nemůžu být, protože je tam taťka, ale jinak na tom asi negativum nevidím.

A: Ty jsi ještě říkala, když jsem se tě ptala na tu svobodu, že když se rozhodneš přijít pozdě domů, tak to nemusíš nikomu říkat.

F: Jo to je pravda, jako občas, když přijdu domů nějakých ranních hodinách, tak je to takový, že se mě třeba taťka ptá, kde jsem byla, ale kdybych bydlela sama, tak se nemusím nikomu zpovídat na tyhle otázky.

A: A štvě tě to?

F: Já si myslím, že to není špatný, protože on by měl vědět, kde je jeho dcera.

A: Je to u vás doma otevřeným tématem, že bydlíš u táty, mluvíte o tom? Probíráte to?

F: Ne, převážně vůbec... otec je rád, že tam není sám, že mu i finančně pomůžu, když potřebuje... ale neřešíme to.

A: Jak to máte s tátou nastavené? Říkala jsi, že přispíváš na nájem, jak to máte třeba se starostí o domácnost, s domácími pracemi a tak?

F: Jo, to se tak střídáme, máme každý to svoje rozdělený.

A: Jaký máš vztah s tátou?

F: S taťkou mám dobrý vztah, máme ho hodně otevřenej, můžu mu říct ovšem, když potřebuju něco, tak mi poradí, jako že má zkušenosti, máme hodně dobrej vztah.

A: A s maminkou?

F: S mamkou ho mám taky dobrý, ale není to asi tak dobrý, jako s taťkou. Protože s taťkou žiju, jsem s ním dennodenně, takže asi o mně ví víc, než mamka. Ale zase mamka je taková jako na telefonu pořád, jako když něco potřebuju, tak jí zavolám, ona mi pomůže nebo poradí.

Vídáme se, jak to jde, jednou za týden, jednou za 14 dní, je to těžký, protože ona chodí do práce na směny, takže se nemůžeme tak často vidět.

A: A podnikáte s tátou nějaké společné aktivity?

F: Podnikáme, někdy jdeme třeba spolu na oběd, někdy jdeme na procházku spolu, někdy máme společný posezení i s mamkou dohromady.

A: Opravdu? To je hezký.

F: Jo, mám to ráda, baví mě to.

A: Máš nějaké sourozence?

F: Jo, mám staršího bráchu, o tři a půl roku.

A: A ten s vámi žije?

F: Nežije, ten žije se svou ženou a malým dítětem.

A: A jaký máte spolu vztah?

F: S ním mám dobrý vztah, on je taková moje vrba a já jeho.

A: Co si představíš pod pojmem osamostatnění?

F: Osamostatnění, to je asi když o sobě člověk začne rozhodovat sám... Všechno si sám zařizovat... Já si myslím, že tím jak se mi rozvedli rodiče, možná by to bylo jinak, ale mě jak se rozvedli v patnácti, tak se tak od patnácti o sebe starám sama, všechno si zařizuji sama, lékaře a tak. Ty věci co si potřebuji zařídit, tak si prostě zařídím sama, nejdu za mamkou, aby mi zavolala doktora a objednala mě, prostě všechno si to zařizuji sama.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

F: Tak jak kteří no. Já si myslím, že je to asi individuální, někteří, protože to je prostě asi o výchově rodičů, kteří mají tu maminku za zadečkem a všechno rozhoduje ona, a někteří se prostě osamostatní dřív, bydlí sami, finančně si to můžou dovolit a někteří prostě bydlí s rodičema, je to individuální.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

F: Myslím si, že třeba za pár let už budu žít sama, už nebudu žít s otcem a myslím si, že to bude fajn, jsou na tom pozitiva i negativa. Pozitivní je, že budu bydlet sama, že budu mít starost jenom sama o sebe, nebude tam pořád ten taťka... To negativum, to jsou asi ty finance, že bych se třeba bála, že nebudu moct něco zaplatit, nájem nebo elektřinu, to se asi nejvíc bojím. Kdežto u toho taťky už se toho nemusím tak bát, protože mu pořád dávám tu stejnou částku a je to pořád na to samý. Přece jenom je něco jinýho, když to nezaplatím někomu cizímu, to by byl průšvih.

A: Ještě se tě zeptám, já o tobě vím, že už jsi před nějakou dobou bydlela sama. Co ti tohle období dalo do života?

F: Tak já jsem bydlela sama asi šest a půl měsíce a negativum na tom bylo to, že jsem žila s někým, na koho jsem se nemohla tolik spolehnout, takže jsem ty finance musela řešit sama. To pro mě byl prostě ten špatnej krok a teď už vím, že se od toho ponaučím, že když s někým půjdu žít, tak musím vědět, kolik mi on bude přispívat. Anebo ona, kdybych žila s nějakou kamarádkou, abych věděla, jak to finančně zvládnou. Takhle jsem to nezvládala a musela se vrátit k otcí.

A: Chtěla bys ještě doplnit něco, na co jsem se třeba nezeptala? Nebo napadá tě k tomu ještě něco?

F: No... možná bych chtěla zmínit to, že to, jak člověk žije, tak si myslím, že hodně záleží na tom, jak ho rodiče vychovávají, že to záleží hlavně na tom. Proto je to tak individuální. Já sice žiju u taťky, ale jsem ráda, že si dokážu sama zařídit, co potřebuju, to by třeba někdo jiný nezvládal, si myslím. Takže tak.

A: Super. Tak já moc děkuju za rozhovor.

Laura (26 let)

SŠ, pracuje jako administrativní pracovnice, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči. Po maturitě odcestovala do Anglie, kde pracovala jako au pair, po necelých dvou měsících se ze zdravotních důvodů vrátila zpět k rodičům.

A: Na začátek rozhovoru jenom řeknu, že tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce. Výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

L: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co pro tebe znamená být dospělý?

L: Dospělá už si připadám teď. Pocítila jsem to už okolo toho 18 roků, kdy člověk dovrší něco, co už je prostě pro společnost jako top udělanej člověk a vlastně že si můžu v tu chvíli dělat, co uznám za vhodné já a nerozhoduje o mně už vlastně nikdo jiný. Co si udělám se svým životem. I když například právě žiju jako s rodičema, tak jak bude můj život pokračovat, tak to už záleží jenom na mně a tom co si myslím, že já jsem začala pociťovat v těch 18 letech a samozřejmě člověk jako pořád potřebuje pomoc od ostatních i když je můj 35, nebo mám starší kamarádky kterým je 40, pořád jako potřebují od někoho poradit a tak, ale pořád to poslední rozhodnutí je většinou na nich. A jestli třeba někomu s tím rozhodnutím jako ublíží, nebo si ubližují sami sobě, to už jenom na nich, ale dospělost je prostě pro mě něco, co už je jenom můj život. Jednoduše už nejsem prostě na někom vlastně závislá, pokud nemám nějaký extra sociální třeba potíže nebo tak. Takže já to rozhodně беру až potom 18 roce a vlastně od té chvíle já už se cítím dospělá.

A: Čím se podle tebe takovej člověk zabývá? Jaké řeší problémy nebo jaký má třeba navíc možnosti?

L: Myslím si, že už neřeší problémy typu jako právě když něco udělá, že mu třeba za to maminka vynadá. Že už jako samozřejmě něco mu k tomu říct může, ale pořád má v sobě jako ten názor. Už jsem dospělá, tak si to dělám po svém. Takže ho nemůže jako by nikdo za to kritizovat, aniž by jako ho musel řídit a člověk se zabývá sám sebou prostě. Buduje svoji budoucnost. Přemýšlí nad tím, že když prostě teď si vezme novou práci nebo začne dělat novou práci, co to pro něj bude znamenat do budoucna a člověk pracuje, vydělává peníze a chystá se vlastně, nebo pro mě je mezník to mít rodinu. Takový jako mít jeden cíl a tím se zabývá dospělý člověk. Ale určitě známe lidi, kteří začnou prostě hnedka po maturitě hledat partnera, aby s ním mohli rovnou mít děti, a není pro ně třeba důležitá

práce, ale podle mého dospělý člověk přemýšlí hlavně o tom, co bude. To je takový ten právě mezník, že děti a tak dále, tak co do té doby bude dělat, tak se zabývá hlavně tou prací a hlavně tím, co ho nějak bude rozvíjet a jak bude trávit svůj další život. A problémy? Myslím si, že člověk jako potom, co dovrší té dospělosti, která jakoby daná teda tím věkem spíš jo tady v té společnosti, tak řeší hlavně ty finance. Pro někoho to může být samozřejmě jednodušší tím, že pochází třeba z bohatší rodiny. Tím pádem dostane do té dospělosti vlastně do toho začátku třeba nějaké peníze, nebo dostane byt, nebo získá auto. Něco, co mu prostě strašně moc pomůže k tomu, aby mohl třeba i cestovat, nebo rovnou začít sám bydlet a nemyslet jenom na to, jak zaplatit nájem. Hlavně aby se mohl jenom jako sám osamostatnit, takže určitě finance. To si myslím, že je první jako taková věc, kterou řeší a lidi, kteří třeba nepochází z tak bohaté rodiny, tak si myslím, že jsou mnohem víc jako soběstačný a pokornější k tomu životu, že si prostě ty peníze chtějí vydělat, aby si mohli žít hezky a po svém. Třeba právě ne u rodičů. Ale zase na druhou stranu, kdo toho dostane moc k tomu začátku té dospělosti, tak pak není pokorný, že se mu třeba nedaří najít jako dobrou práci, která by ho bavila, protože si myslí, že má hodně peněz a nic vlastně dělat nemusí, anebo naopak je s tím jako ztotožněn a že to ví, že má třeba peníze a využije je tak, aby mohl cestovat. Mám taky spousta kamarádů, kteří prostě dostali na začátku, nevím k osmnáctinám, devatenáctinám, nějaký peníze a vycestovali, tak to je samozřejmě taky fajn, ale myslím si, že nejvíce řeší ty finance a asi vlastně hlavně to bydlení. Jo, to si myslím, že je úplně jako největší problém těch mladých. Nebo si najdou rovnou partnera, se kterým by strašně rádi jako žili dohromady, ale není to možný, protože oni třeba nemůžou dát část nájmu, která by vyhovovala i tomu druhému, a proto pak spolu nemůžou žít. Takže od toho asi podle mého pramení největší problémy. Jinak mladý člověk si najde práci, je plný sil a zdraví, takže asi jiný problém bych neviděla. Beru to podle sebe, že největší problém pro mě jsou peníze. Ale na druhou stranu jakoby rodina mi samozřejmě pomůže, ale nechci být právě na nich jako tak strašně závislá, jakoby i na peníze, co se týče žití, nejenom bydlení.

A: Skvělé.

L: Ale možností, si myslím, že mladý člověk má sice dost, ale kolikrát třeba ani je neumí využít, že třeba, tak tam to pak záleží na tom, jako tak z jaké právě té rodiny vychází. Jestli vychází z rodiny, kde jsou třeba oba rodiče zaměstnaný a nemají žádné kontakty nebo prostě chodí jako denně do jedné práce celý život a není možné, aby se tam třeba dostali ty mladý. Zatímco třeba můj tatínek, který podniká a možná bych za ním jako

přišla a pracovala jsem v tom oboru, ve kterém pracuje on, tak by byl určitě jako by doporučil nějaký kontakt a mohla bych se dostat někam dál, ale jinak ty mladí lidi se musí hodně jako prodrat a postoupit jako sami, třeba v nějaký kariéře, že sami jakoby toho moc nezmůžou, že když je mladý člověk jako nepopsaný, tak ho jen tak někdo nevezme. Třeba když ty zkušenosti nemá, takže s tím můžou mít taky jako lehký potíže, že jim to může prostě déle trvat se po škole třeba dostat samozřejmě třeba na nějaký jako lepší plat, než nějaký... na nějaký začátečnický pozici.

A: Jasně, ty jsi říkala, že sama sebe vnímáš jako dospělou. Je to tak? Můžeš mi říct, nebo se tak jako zamyslet, co se v tvém životě stalo, že se tak cítíš?

L: Protože jsem vycestovala hned po maturitě do zahraničí, což byla snaha jako o to se právě osamostatnit, to co jsem jakoby hodně nechtěla - zůstat u rodičů bydlet a být na nich jakoby úplně nějakým miniaturním jako smyslem závislá, takže jsem vycestovala, ale ten plán nevyšel a vlastně jsem se do České republiky vrátila hned po měsíci, skoro dvou, kvůli zdravotním problémům, ale ten moment jako když jsem odmaturovala, jsem si přišla jako hotový člověk, jako člověk, který něco umí, tudíž jsem s těmi vědomostmi, které jsem za ty čtyři roky na střední škole nabyla, tak jsem prostě vycestovala a myslela jsem si, že v tu chvíli jako začíná moje dospělost. Prostě samozřejmě, že mi rodiče pomohli s tím, abych si tam vůbec, jakoby co se týče financí, mohla dostat, pak jsem se teda musela vrátit zpátky a vlastně i v tu chvíli na mě zase padla ta dospělost, protože jsem se prostě chtěla o sebe postarat sama, co se týče práce a tak dále. Nemohla jsem se vrátit a říct: Tak jsem tady zpátky, nemám nic, jdu k vám bydlet a živte mě. Takže v tu chvíli jsem si připadala dospělá a trvá to tak dál, i když bydlím s rodičema. Starám se jinak sama o sebe.

A: Napadl by tě ještě nějaký další moment, kdy se cítíš, že jsi dospělá?

L: Cítím se dospělá, když třeba můžu svým rodičům pomoci, že na to, že mi je jakoby 26 let, tak já jim jako mladá můžu pomoci teda i finančně, ale to, že bydlím u nich, právě má i nějaký výhody, takže v tom si taky připadám dospělá. Že za mnou máma přijde s tím, že potřebuje třeba s něčím pomoci nebo poradit, takže jsme si tam tak jako pro sebe a v tu chvíli si připadám dospělá. A připadám si dospělá i v tom, že třeba spousta mých kamarádů je ve věku 40 plus a rozumím si s nimi. Takže to mě taky posouvá v dospělosti, že už jsem vyšla z takového módu, jako že případně byla práce a pak zábava, jenom ale

teď je práce a pak starosti. Nejen moje, ale i v ostatních. Takže v tom si taky připadám dospělá.

A: Děkuji. Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědná?

L: To, že když udělám něco, co nemá dobrý konec - to znamená i se mi stalo párkrát nějaký problém v práci, že to už není takový ten pocit, že to třeba za mě někdo vyřeší, ale fakt už se musím jako nadechnout a jít za tím nadřízeným třeba a vysvětlit mu tu situaci, proč to tak vzniklo a přijmout za to ten trest. Když jsem si půjčila od rodičů auto a poškrábala jsem ho, tak jsem zodpovědná za to moje chování. Už jsem dospělá, tak prostě přijít a omluvit se, vyřešit to, vydělat si na opravu třeba a zodpovědnost je právě to, co souvisí s tím, že jsem dospělá a prostě něco za to, že za to svoje chování odvádím prostě jak pochvaly, tak případně jako nějaký pokárání od někoho. Pořád jakoby se stává, že za mnou někdo přijde a řekne mi, že tohle jsem neudělala dobře a udělala jsem chybu a ta zodpovědnost je hlavně to přijmout. A jako dítě jsem to sice mohla přijmout nějak, ale pořád jsem měla někde v podvědomí to, že to za mě případně vyřeší někdo jiný. Že když jsem měla problémy ve škole, no tak to rodiče vyřešili tak, že mě přeložil na druhou na jinou školu třeba. Teď když mám někde potíže, tak si sama musím poradit s těma lidma. Jsem zodpovědná za svoje chování, zodpovědná za svoje zdraví, to pro mě znamená zodpovědnost. Že jsem prostě totálně závislá a zodpovědná sama za sebe. Takže zodpovědnost rovná se dospělost.

A: Hezky řečeno. Z tohoto lze pochopit, že jsi zodpovědná sama za sebe.

L: Naprosto, naprosto.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

L: Svoboda je vlastně část té dospělosti, když ještě člověk nedospěl k tomu mezníku mít rodinu. To, že musím pracovat, abych se uživila, vlastně i někdy pro svoji zábavu jenom, i vlastně to bydlení do toho patří. Ale svoboda je pro mě to, co mám teďka. Mám práci, která není zas tak časově náročná, že bych tam byla 12 hodin denně, takže vím, že po práci si vlastně můžu dělat, co chci. Jsou lidi, kteří musejí po práci do další práce, nebo mají brigády, nebo se musí starat o nemocnou rodinu, nebo teď nevím, co bych ještě řekla za další příklad. Ale vlastně jsem teď svobodná a nezáleží na tom, jestli mám partnera nebo ne. Prostě svoboda je podle mého to, když člověk nemá rodinu, protože ty lidi, který znám a mají rodinu, tak ta svoboda se jim z velké části ukrojila, protože jí už bylo jenom maličko, než lidi, kteří nemají děti, můžou někam odjet, nebo si udělat čas pro sebe. Ale

já jsem svobodná, protože mám čas jenom pro sebe, když chci, tak přes den ten čas dám někomu jinému nebo ráda pomůžu někomu, ale jinak jsem totálně svobodná. Žiju ve svobodné zemi, takže si můžu dělat, co chci.

A: Pěkně. Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

L: Finanční nezávislost může mít člověk, který buď právě pochází třeba z té bohaté rodiny. Nemyslím si o těchle těch lidech nic valného, protože většina z nich je vážně jako rozmazlených. Ať už jsou to jedináčci nebo lidi z pěti dětí, takže kdo má peníze už od začátku svého života, tak jakmile k nim přičichne, tak jim prostě tenhle ten pach, nebo jak to mám říct, prostě zůstane a už se nikdy nesníží dolů. Myslím si, že jako málokterý lidi jsou v pohodě, když lezou z toho, že jejich maminka a tatínek jim dávají prostě denně 3000Kč na to, aby je utratili, jak chtějí a slezou prostě z týhle ty laťky dolů a cítí se dobře. Takový lidi podle mého jako nejsou. Jsou z toho buď frustrovaný, nebo vyhledávají právě jiné možnosti, jak získat i peníze, ale neumějí to, protože je vždycky dostávali a pak jsou to lidi, kteří tohle můžou podle mého dosáhnout vážně až jako od třiceti nahoru, protože mladý člověk jako když vyleze z jakékoliv školy, tak si nedokáže najít práci za 50000 čistého, hrubého už vůbec ne. Podle mého prostě ty mladí lidi se k tomu musejí dostat. Museli by opravdu k tomu mít buď tu rodinu, anebo opravdu někoho známého, kdo jim okamžitě třeba v těch v 19, 20 letech zajistit místo. Co bych teď řekla například, kdyby mohli získat takovýhle peníze, ale takový pilot taky musí studovat šest sedm let, aby prostě mohl si vydělávat pěkný peníze za tvrdou práci, že jo, ale finančně nezávislý člověk je prostě člověk, který podle mého pochází jen z bohaté rodiny. Nikdo jiný. Nebo má majetek teda. Ale to je hlavně něco, co nemusí řešit, to jak zaplatit nájem samozřejmě, jak bude žít, kolik utratí. Já teď třeba mám prostě týden před výplatou, tak já musím jakoby si spočítat, jestli si můžu koupit, vlastně mluvím už jenom o jídle, protože vím, že si nemůžu koupit třeba nové boty teď, ale finančně nezávislý člověk to neřeší takovýhle věci a podle mého si může žít jako šťastný, ale jenom chvíli. Když ty peníze nemusí tolik řešit, tak to podle mého jako taky není moc dobrý.

A: Myslíš si, že člověk takový, který dostane ty peníze takhle od rodiny do začátku, takže je finančně nezávislý?

L: No když je dostane jednorázově tak asi není.

A: Dostane a nevydělá si je. Nevydělá si je sám, je závislý na těch rodičích.

L: No to je pravda. Je závislý. Jo, jo. Ale podle mě si ty lidi vůbec neuvědomují, ani mě to vlastně teď tak rychle nedošlo, tudíž si to neuvědomí určitě ani ten člověk zrovna. Ale já jsem to měla například tak, že jsem vlastně, když jsem dovršila 18, tak jsem tím, že jsem mohla odcestovat, tak jsem dostala 50 000 Kč. A tak je pravda, že jsem to jako tak trochu i očekávala, nebo prostě jsem... že když já jsem odcestovala do toho zahraniční, tak jsem očekávala, že dostanu nějaké peníze, ale je to tak podle mého jako životem dané, že od těch rodičů dítě něco takhle dostane. To lze očekávat v tenhle ten čas, nebo při svatbách a tak, ale lidi, kteří jakoby to dostávají jako častěji... pro sebe, podle mého jako v sobě jsou finančně nezávislý, ale ty ostatní vědí, že jsou vlastně závislý na těch lidech. Ale podle mě už takovýhle člověk se jen tak jakoby nedostane z tohoto kruhu, že když je zvyklý na to, že dostává a uvědomí si to podle mého, až když je pozdě. Když už třeba rodičům dojdou peníze, tak jako najednou aby začali pracovat a byli právě finančně nezávislý třeba na nich, na těch rodičích, tak to pro ně musí být těžké. Ale je pravda, co jsi řekla, že vlastně jsem si to neuvědomila, že to tak je. Když se to tak jako doslova rozebere, že tak jsou finančně závislý tyhle ty lidi, takže finančně nezávislý je fakt člověk vlastně, který, který si vydělává sám na sebe i... protože... ale zase je závislý na té práci, takže...

A: Ale už to dělá sám teda. Vlastně to dělá sám pro sebe.

L: Pořád je finančně závislý na tom, jako aby pracoval, ale sám o sobě. Jo, je pravda, že... nebo vlastně to mají třeba ženský a manželé. Že ty jsou vlastně finančně závislý na svých mužích, když jako nepracují. A ve chvíli, když by začala pracovat, tak už se dá říct, že je finančně nezávislá a soběstačná. Takže jo.

A: Jak ty to máš u sebe s finanční nezávislostí?

L: No tak když jsem to teď takhle rozebrala a uvědomila jsem si to, tak si myslím, že jsem finančně nezávislá. Když jsme si před chvílí řekli to, co jsme si řekli, protože vydělávám si sama pro sebe, peníze samozřejmě, který si vydělám, si pečlivě rozdělím, jak je mám použít, protože jich není moc. Na druhou stranu tím, že bydlím u rodičů, tak si myslím, že mám tam takové podmínky, které bych jinde mít nemohla, takže dá se říct, že jsem svým způsobem na nich něčím závislá, ale nemám za to jako špatné svědomí, protože jim pořád dávám jako dost peněz. Ale rozhodně mi tímhle tím pomáhají. Ale zase to je nějaký jako koloběh života, že mají dům, takže je to nějak, kdyby jim to nějak zasahovalo do života extrémně, tak bych to učit takhle nenechala, ale já si o sobě jinak sama myslím, že

jsem finančně nezávislá. Nemám jako dny, kdy bych neměla vůbec žádné peníze, nebo si myslím, že bych možná, kdybych nebyla tolik líná, tak bych si jich vydělala ještě víc, když bych si k tomu tak právě přihodila lehce jenom nějakou druhou brigádu, nebo práci. Takže by to mohlo být určitě lepší ještě, ale jinak si myslím, že jsem finančně nezávislá. Nemám finanční potíže úplně.

A: V současné době bydlíš teda u rodičů. Mohla bys popsat, co ti na tom vyhovuje a pak co ti na tom nevyhovuje?

L: No nejpodstatnější je to, že nejenom, že bydlím s rodičema, ale kde bydlím. Protože tahle vesnice pro mě srdcová, prostě něco, co je jako kus mě, takže to, že jsem tady vyrůstala, tak tady mám samozřejmě svoje přátele, mám to tady moc ráda. A i kdybych asi chtěla a hodně, tak bych stejně tady v tom místě jiné bydlení nesehnala. A když bych třeba uvolnila tenhle ten prostor, kde žiju u rodičů a oni si myslím, že by ho s klidem mohli pronajmout někomu jinému, protože tady ten zájem o to jako je, takže v první řadě musím říct, že to, že tady bydlím, není jenom důvod toho, že třeba na tom finančně nejsem úplně tak strašně dobře, abych si sama na sebe mohla vydělat - na pronájem bytu v Praze. Ale podstatné je, kde žiju. Ale má to samozřejmě i svá úskalí toho, že rodiče jsou sice mladý, což má spoustu výhod, ale nevýhoda je v tom, že jsou pořád hodně aktivní, že pro ně znamená to, že když skončí v práci, kterou mají ještě ke všemu v místě toho domu, takže můžou přijít hlavně kdykoliv do toho domů. To znamená, že kdybych bydlela s rodiči, kteří by odjeli na celý den do zaměstnání, tak de facto mám jakoby celý ten dům pro sebe, nebo můžu si tam ten čas trávit fakt tak, jak já uznám za vhodné, ale tím, že se tam objevují klidně co 20 minut, když moje maminka má kosmetický salon a po tom, co dá zákaznici masku na pleť, tak prostě se tam otočí uvařit si kafe. A to už je takový narušení jakoby mého soukromí, už jenom toho, že sice mám zavřené dveře a přes schodiště, ale stejně ji slyším. Takže to je třeba pro mě trošičku nevýhoda. A to, že jsem říkala, že jsou aktivní, to, že rádi ten čas jakoby tráví spolu, tráví ho tím, že třeba moje maminka si ráda zacvičí, tudíž je schopná skončit v 9 večer a jít si vedle do pokoje zacvičit, takže mě to ruší. Naopak otec si rád přivede kamarády, se kterými tam griluje na zahradě a tak dále, takže opět jako mě to ruší. A navíc moje rodiče mají psa a někdy jsem trošku jako nucena do toho se o něj starat, ale to by mi ani tolik nevadilo, ale pořád se tam pohybuje a já bych si třeba psa jako jinak do svého bydliště, nebo bydlení, bytu nevzala. Takže to jsou takové mínusy, co se týče z jejich a z mé strany na ně. Naopak podle mého o čem se doma bavíme, tak jim vadí, že moje povaha je taková, že se snažím

udělat všechno podle sebe, tudíž jim do té domácnosti hodně zasahuji a neuvědomuji si, že jakoby fakt to mám jakoby pronajatý ten pokoj s, dobře, společným užíváním kuchyně a tak dále. Ale hodně jim zasahuju do toho, jak si mají pohlíct postel, a chci, aby vlastně komplexně jakoby ten dům vyhovoval i mě. A jim to takhle ale vyhovuje, tak, jak to mají a vadí jim, že jim do toho zasahuju. Totiž jako když jedu a něco se mi někde líbí do toho jejich interiéru, tak jim to koupím s tím, že myslím, že budou mít strašnou radost a pak vlastně mi tak jako na půl slova řeknou, že to nebylo úplně vhodné, že pořád je to jejich dům, už nejsem jako člen, tak jako že bych tam byla jako dítě, který si tam opravdu může dělat úplně, co chce. Ale dá se říct, že jsme si i předtím řekli, že si jakoby pronajímám ten prostor jako pokoj s koupelnou a kuchyní na moje samozřejmě nezbytné vaření a tak dále, ale samozřejmě asi je jasné, že jako mladá si tam nebudu vyvářet jako dvě hodiny, takže pro mě je to jenom maximálně o použití kuchyně na studenou večeři, nebo uložení věcí do lednice. Televizi mám v pokoji, takže do obývacího pokoje vlastně ani bych nemusela, ale samozřejmě jsou i rádi, když za nimi tam přijdu, ale to jsou spíš takové drobnosti. Nejedná se o nic strašného a myslím si, že mojí mamince vyhovuje hlavně to, že jí pomáhám s úklidem. A to tak někdy myslím máme dané, že mi tím umožňují třeba za takový nájem tu být, tak vlastně já se jakoby odvděčím tímhle, ale nic jiného po mně nechtěj, nikdy za mnou nepřijde máma, že mám něco udělat nebo jít nakoupit. Když už, tak je to fakt v nějakých jako vyhocených chvílích, kdy to je vlastně pro naši celou rodinu. Tudíž ráda dojedu nakoupit na rodinnou oslavu, ale nikdy to není tak, že má tatínek hlad, že mám dojet pro něco. Jako takže si tam žijeme vlastně jakoby dá se říct hezky vedle sebe a mimo těchhle těch úplně miniaturních obtíží, protože tím, že to je dřevostavba, tak je tam slyšet všechno. Kdybysme měli 400 metrů čtverečních vilu, tak jasné, že tam není problém být na jednom konci a nic bych neslyšela. A takhle si jakoby oboustranně narušujeme soukromí o to víc, že to je přece jenom trochu malý dům a je to dřevostavba, je tam všechno slyšet, takže jsou to fakt maličkosti. Neruší mě to tak, že bych, jako já nevím, pouštěla si tam večer hlasitou hudbu. To je jakoby takový automatický. Ale víte o tom člověku, že je zrovna vedle v tom pokoji a je to takový zvláštní. Nehledě na to, že bych si tam třeba chtěla přivést partnera.

A: To jsem se chtěla zeptat, jestli vlastně jako jsi...

L: Mám partnera hroznou chvíličku jenom. Takže to je čerstvý, ale už bych ho tam ráda přivedla a právě z těchhle zkušeností, co za ty léta mám, že vím, že je tam právě všechno slyšet, nejde tedy o nějaký jako extra intimnosti, ale prostě o ten pocit jenom toho

soukromí, že jsme tam případně sami v tom pokoji, tak se mi nechce. Takže raději trávím čas u něj. On bydlí zase na druhou stranu s kamarády, jsou tam tři, takže tam toho soukromí taky tolik není. Ale nejsou tam tak často jako vlastně moji rodiče, který tam jsou nonstop 24 hodin.

A: Jestli jsem to správně pochopila, tak to, že bydlíš u rodičů, jsi soběstačná, vyděláváš si, tak v tom máte evidentně nastavený nějaký hranice, povídáte si o tom, není to prostě tabu.

L: No to sice jo, ale vlastně ani nemusíme, protože to samé jakoby na obou stranách to pocítíme. Takže já když prostě vidím, že mamka nestihla vytrít, tak jí mile ráda pomůžu a ona mi tam na oplátku nechá prostě v misce nějaký zbytek jídla a víme, prostě nemusíme si to ani říkat a víme, že jsme si prostě takhle vypomohly. Když mi třikrát srovnala boty v předsíni, tak jsem věděla, že jí to vadí, že si je nesrovnávám, takže mi to ani nemusela říkat a pochopila jsem to sama a nikdy jsme ale neměly rozhovor typu jako, jako, že by za mnou přišli a chtěli po mně jako nějaké řešení toho, že jim vadí, že jim dupu nad hlavou. Věci, které se nám dějí, jsou úplně normální. To, že slyším prostě, že jde někdo po schodech, že si jde máma zacvičit, není to nic tak strašně otravného ani z mojí ani z jejich strany, co bysme museli řešit, takže na jednu stranu o tom sice nemluvíme, ale ono není o čem mluvit. Prostě si tam žijeme vedle sebe, když jsem přišla za nimi s tím, že se k nim jakoby vracím, že nikam neodcestuji, tak neřekli ani půl slova na to, protože věděli, že se budeme k sobě chovat hezky a nebylo potřeba ani nastavovat nějaké pravidla.

A: Z toho teda, co jsi taky říkala, tak je jasné, že si pronajímáš pokoj, takže přispíváš na domácnost, staráš se o tu domácnost, máte asi rozdělený nějaké domácí práce nebo...

L: Ani ne. Opravdu to jako přichází tak spontánně, že... a jedná se fakt jako úplně o ten lehoučký úklid, protože stejně jako moje mamka nechodí do mého pokoje, kde sice nemá zákaz chodit, ale prostě nechodí tam, protože prostě to je nějaký jako pravidlo, jako normální že jo, jak bych to řekla... normálního soužití, že si lidi nelezou do soukromí, tak... tak stejně tak já jí nebudu chodit uklízet. To, co jsem říkala s povlečení, s tím povlečením, to je jiná věc, ale nebudu jí chodit uklízet do její koupelny, nebo... Takže to je fakt jako ten společný prostor vlastně ani není. Já si uklidím po svém, když si něco dělám k večeri a tak dále, tak si prostě po svém uklidím sama, dám si to nádobí do myčky,

sama si ho umeju, sama si ho případně naskládám, ale jinak vlastně si nemusíme nic takhle domlouvat nebo rozvrhovat.

A: Jak bys popsala svůj vztah s rodičema? S mámou, s tátou.

L: S rodičema mám výborný vztah. Jak jsem řekla, oba hodně pracují, takže toho času je moc málo a vlastně když si to tak vezmu, tak na tenhle čas třeba jednou budu ráda vzpomínat, protože myslím si, že spousta lidí, kteří odejdou opravdu z domu v 18, nemají takovou možnost se často scházet se svými rodinami, potažmo samozřejmě rodičema hlavně a sami si povídat s tátou jako jen tak u večeře. Když je člověku třeba 35 a sám má svoji rodinu, tak mu rychle dojde jako, jak strašně rychle to uteklo, ten čas těma rodičema, a třeba najednou by chtěli, když jim je potom 35 a sedí s nimi se svýma rodinama. A já si třeba v tu chvíli pak budu říkat, že jsem ráda, že jsem s nimi tenhle ten čas zažila, že jsem tam s nimi sedávala a tak. Jsou i chvíle samozřejmě, kdy jako si úplně, ne nerozumíme, ale že prostě spolu zrovna nemáme náladu být. Ale nemusíme si to ani nějak říkat, protože buď jeden, nebo druhý otočí, protože to je zase v rámci našeho soukromí, že já nemám náladu, nebo můj otec nemá náladu a tak dále, ale ještě jednou říkám, že jsou často pryč, takže těch chvílí, kdy se tam sejdeme případně všichni tři, je strašně málo. Spíše to jsou víkendové akce vlastně, kdy za námi všemi třemi přijede rodina, takže to má spíš jakoby své výhody, že tam bydlím. A s rodiči mám dobrý vztah. Nemám s ničím problémem.

A: Podnikáte nějaké společné aktivity? Někaký jiný? Nevím, třeba večer, že se sejdete...

L: Nic plánovaného. Nic plánovaného, protože jak jsem řekla, tak rodičům je málo, ani ne 50 let, takže si vlastně pořád užívají sami sebe. Mám ještě bratra, který je o tři roky mladší a pořád studuje a musí vlastně jakoby mu finančně vypomáhat. Ten je finančně tedy závislý na nich hodně, ten není schopný ani pracovat zatím kvůli tomu studiu, takže musejí pracovat a pak si chtějí taky užít ještě ten odpočinek. A co se týče těchle těch společných akcí, tak si to necháváme třeba jednou měsíčně na to, že právě za námi přijede zbylá rodina a vlastně jsou rádi, že nemusejí shánět ještě někde mě, ale seženou si jenom ty zbylé.

A: Baví tě to? Ráda s nimi trávíš ten čas, takhle když už ho máte...

L: Jednou za čas ano. Ale tím, že se tam jako sice úplně nepotkáváme, tak nemám potřebu jít dolů a říct úplně naplno „potřebuji si s tebou teď popovídat“. Jakože nikoho jiného nemám. Vyhledávám jiné své kamarády, nebo si tady v tom místě zajdu zaběhat s někým,

nebo se sejdu s někým jiným na kafe. Ale baví mě to samozřejmě tak, jako to baví asi každého v těchto letech. Prostě samozřejmě být jako s rodinou tři čtyři hodiny je fajn a pak už stačí.

A: Říkala jsi, že máš bráchu. Ten teda žije taky s rodičema nebo jak je to?

L: Ne. Jsem jediná ze třech dětí, kdo žije s rodiči. Moje sestra starší má rodinu a žije s manželem, s dětmi. Můj bratr, co se týče jako právě studia a jeho, ne úplně, jak bych to řekla, výtěžných brigád, ale spíš takových jakoby uměleckých brigád, se přesunul do centra Prahy. To hlavně kvůli tomu, aby byl blízko vlastně tomu uměleckému životu, který on potřebuje. Ale jinak jsem jediná, kdo žije u rodičů. Ale nedohadlo mě ani k tomu nic, prostě to byla spontánní akce a zatím jsem se ani nesnažila o to, to úplně změnit. Ale bratr žije mimo už dlouho.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

L: To, že ten člověk jako asi žije úplně sám, ale na druhou stranu osamostatnit se můžu přece i když žiji s rodičema, když od nich vlastně nic nežádám, nebo oni nemají problém s tím, že obývám jako jejich majetek, nebo jak to mám říct, nebo jejich nemovitost. Jako pořád je to něco, co je vlastně i trošku zčásti moje, nebo jako by jiných sourozenců. A dokud mi někdo nenaznačí, že to není správný, tak se nebudu cítit tak, jako že nejsem osamostatněná, když bydlím s rodiči. Takže pro mě to, že tam bydlím s rodičema, neznamená to, že nejsem samostatná, ale něco jiného by samozřejmě bylo, když bych třeba si s partnerem byla schopná najít takový podnájem, že bych se odstěhovala od těch rodičů. Na druhou stranu zase bych se stejně přesunula k tomu partnerovi, takže bych pořád nebyla sama nějak osamostatněná. Že by byl někdo, kdo by mi dával půlku na nájem peněz a půlku na možná i na nějaký výlet a bylo by to zase všechno rozdělené. Takže osamostatněná bych byla případně fakt jenom ve chvíli, když bych si našla svůj vlastní byt, pronájem teda. Koupit bych si ho vůbec nemohla, ale není to pro mě vůbec důležitý.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci? Jak jsou na tom?

L: Jak kteří. Ale to, co jsem řekla, že se člověk jako odstěhuje od rodičů, případě s nějakým partnerem, nebo tak, že jako můj bratr jako s kamarády, tak je jich vlastní většina. Jsem málokterá. A samozřejmě na to reagují zprvu divně, to, že jakoby pořád bydlím s rodiči. Ale nikdo vlastně za ty dveře nevidí, takže neví, jaký je tam systém toho,

co jsem ti tady řekla. Takže většina vrstevníků žije ne samo, pořád bydlí s někým. Neznám člověka, který by v mých letech žil úplně sám.

A: Dobře. Ještě se tě zeptám, stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

L: No zatím neexistuje, ale chtěla bych, aby existovala. Abych si vybuodovala lepší post v práci. I lepší pozici, která je i lépe placená. Je placená dvojnásobně, takže v tu chvíli bych vážně třeba za tím partnerem, kterýho teď mám sice chvíli, ale byla bych schopná za ním přijít a říct mu, že bych si ráda pronajala, nebo si klidně vzala i po nějakém čase hypotéku na 3 plus 1 v Praze a tam začala žít jako nový život, novou etapu. Ale ta změna, ještě jako zatím k ní přičichávám, ale úplně nenastala. Ale chtěla bych, aby nastala a pokračovala bych v ní tak, aby se mi podařilo vydělávat víc peněz a, neříkám odejít od rodičů, nebo odejít z domu mých rodičů, ale prostě najít si něco hezčího vlastně a soukromějšího.

A: Co je to, co ti k tomu chybí, aby si tuhle změnu udělala?

L: Chybí mi k tomu čas. Musím se k tomu dostat po krůčcích. A chybí mi k tomu možná trochu vzdělání, takže budu muset zapracovat na tom si ještě dodělat nějaké vzdělání a pak budu schopná stoupnout si na tu další pozici a získat lepší plat. A to bych si přála.

A: Vypadá to, že se na to změnu těšíš.

L: Moc. Když to vyjde s partnerem, tak bych byla moc ráda.

A: Ještě se jenom zeptám, je dobrý, že se těšíš, ale máš z toho i nějaké obavy?

L: Nemám, protože si myslím, že sice dokážu žít hezky a slušně a standardně s tím co mám teď, ale když bych měla kupříkladu ten dvojnásobný plat, tak si myslím, že bych byla vážně spokojená. S tím, že bych si dokázala najít lepší, nebo příjemnější bydlení a nemám z toho obavy. Možná obavy z toho jako, abych s těma penězma dokázala správně naložit, když budu mít najednou pocit, že jich mám hodně. Když vím, co bych mohla jakoby, čeho bych mohla dosáhnout. Ale tím, že by samozřejmě vyšší plat znamenal víc práce, tak bych vlastně neměla ani tolik času ty peníze utrácet. Takže bych to asi věnovala nejvíce tomu bydlení. Tomu, aby se mi hezky žilo. A byla bych ochotná kvůli tomu i opustit tuhle tu vesnici. Na začátku jsem řekla, že bych tady, nebo že tady žiju hlavně kvůli tomu, ale na druhou stranu bych se chtěla právě dostat k tomu mezníku, mít tu rodinu, takže ji nemusím začínat mít tady, ale klidně někde jinde.

A: To vypadá moc hezky. Chtěla bys doplnit něco, na co jsem se třeba nezeptala? Něco, co tě k tomu napadlo, něco důležitého?

L: Myslím si, že člověk by neměl soudit podle toho, když někdo řekne otázky jako kde bydlíš a ten člověk odpoví, že bydlí s rodiči. Nebo měl by spíš odpovědět tak, že třeba má jakoby pronájem u známých, protože většina lidí, kterým jsem to řekla, který mě třeba předtím neznali a nevěděli, jako jak jsem se k tomu dostala, a nebo neví, jak to tam vlastně funguje, tak na to reagují tak, že jsem absolutní nula, která nic nedělá a prostě nejlepší pro mě je bydlet u rodičů, ale není to pravda. Podle mého je to dost srovnatelné s tím, jako když člověk si najde prostě garsonku za 7000 a žije tam. Já mám akorát prostě vlastně pod patrem lidí, který mám ráda a kterým můžu aspoň pomoci a jsem jim na blízku.

A: Tak moc děkuju za rozhovor.

L: Nemáš zač.

Pavel (24 let)

SŠ, pracuje jako barman, žije v Pardubicích, pochází z rozvedené rodiny a bydlí se svou matkou.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

P: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co to pro tebe znamená?

P: Rozum a vyzrálost. Jakoby člověk může být dospělý, to znamená plnoletý, ale prostě se tak nechová, nemusí to mít v hlavě úplně srovnané. Takže dospělost by měla znamenat, že plnoletý má práva, která dřív neměl, ale jde o to, jak se bude chovat, jestli bude vyzrálý. Správná dospělost podle mě je spíš vyzrálost.

A: Čím se podle tebe zabývá dospělý člověk? Jaké řeší problémy? Nebo jaké má navíc možnosti?

P: Záleží, jaký je to člověk, v čem se pohybuje a jaké má kolem sebe okolí, čím se zabývá a takhle. Dospělý člověk může být někdo, jestli to budu posuzovat podle té vyzrálosti už teda, tak normální dospělý člověk může být někdo, komu je 18 let, pořád na střední, tudíž nemusí řešit tolik věcí. Nebo to může být někdo, komu je 30 a řeší kariéru, práci, děti, rodinu, takže záleží, v čem se pohybuje, ale hlavními aspekty, co mohou člověka zajímat, jsou rodina, práce a seberozvoj, to je v dnešní době dost často.

A: Vnímáš sám sebe jako dospělého?

P: Ano.

A: Co se v tvém životě stalo, že jsi se tak začal cítit?

P: Co se v mém životě tak stalo. To se nehodí do asi do diplomové práce.

A: Nechám úplně na tobě, co mi řekneš. Nebudu tě do ničeho tlačit.

P: Mně o tom úplně mluvit nevádí, ale jestli to budeš moct použít v té diplomové práci.

A: Řekni, co uznáš za vhodné.

P: Tak stala se mi jedna věc, před pár lety, v létě, je to prostě příhoda co se mi stala kvůli tomu, v jakém okolí jsem se pohyboval a s jakými lidmi jsem se prostě stýkal, díky tomu, že bar, kde jsem pracoval, tak v tu dobu to byl jeden z nejnavštěvovanějších barů ve

městě, a byli jsme prostě vyhlášený a prostě v každém takovémhle baru se pohybují různé typy lidí. Lidi, kteří se ti tam jdou pobavit anebo objevují něco nového, nebo prostě lidi, tak jak to vidíš prostě z filmů... jak to říct... prostě takoví pochybní. Nejsou nebo nemusí být jako pochybní, ale prostě rozumíme, co tím myslím... a... člověk, když je prostě oblíbený a když to má v hlavě srovnané, tak to ty lidi prostě vidí a... nemluví o nich, jako že by byli nějak špatní, to vůbec ne, to můžou být tvoji kamarádi, to ať si prostě každý dělá, co chce a hlavně musí být opatrný... ale když člověku potřebují nějak rozumět, tak si ho ti lidé jako všimnou a najednou máš prostě nové známé, nové známosti, svoje kamarády mám taky pořád, prostě strašně známých a většina těchto známých z mého okruhu jsou kamarádi stejného věku, jako já a nebo potom malinko starší se stejnými zájmy, jako já. A potom je druhá skupina lidí, dospělí, většinou 30 plus a jsou to nějakí lidi, kteří už něco většinou dokázali, když to tak řeknu a většinou to jsou majitelé restaurací, barů, provozní, manažeři, prostě někdo, kdo není jenom pracovník, ale má prostě nějakou funkci... a mám i známe, které se netýkají jenom gastru, ale stavebnictví, stavbyvedoucí nebo politici klidně a lidi, kteří se prostě v něčem pohybují a mají nějaký vliv... a k tomu souvisí i potom prostě... ono se jim říká kontroverzní podnikatelé, co jsem tak pochopil za ty roky... a s těmito lidmi mám taky bohaté zkušenosti, znám jich vela, každé město, každé větší město je má, ať už to je Praha, Plzeň... já nevím... Pardubice, Ostrava, Brno, každý to město je má, a ať si každý říká, co chce, tak já jsem poznal, jak věci doopravdy fungují, kvůli těm věcem, o kterých budu mluvit... a... každé město má určité skupiny lidí, kteří se snaží to město nějakým způsobem ovládnout. A to tak prostě je, vidíme to. Někdo tomu věří, někdo tomu věřit nemusí. Ale prostě je to tak. Pardubice nejsou výjimkou, jsou tam určitý skupiny, prostě určitý lidé. A já jsem se s nimi znal, bavil jsem se, ale když tento můj vztah s nimi jako začínal, tak... jestli ti to nebude připadat tak propletené, ještě prostě nevěděli, že třeba já mám ještě nějaké jiné známé, prostě, že si ke mně ty lidi nemůžou dovolit prostě všechno. Já jsem se snažil, aby mě tak i poznávali a tihle lidé jdou vždycky jenom po jednom. Jdou po tom, aby tě prostě zničili a... a takhle, když prostě vidí nějakou příležitost a vidí, že pro ně nejsi nějakou velkou hrozbou, prostě nemáš někoho známého, koho oni znají a respektují, tak prostě pro ně nejsi nic a jdou si s tebou dělat, co chtějí. Mně se stalo něco podobného, protože jsem chtěl pomoci jednomu kamarádovi v něčem, v nějakých záležitostech a... to se mi úplně nevyplatilo. A ten moment asi dospělosti, takovýto uvědomění, co je v životě fakt důležitý, u mě nastalo ve chvíli, kdy jsem přijel po třech dnech takové rádooby dovolené,

nebo prostě z takového výletu z Liberce, měl jsem jít do práce a místo toho jsem ... a to si nevymýšlim, to se fakt stalo... tak místo toho, a to mi bylo čerstvě 18, tak místo toho stojím před tím barem, v takové zapadlé ulici... a řeším prostě úplně nesmyslné věci, kdy máš prostě pistoli u hlavy, je ti čerstvě 18... a řešíš prostě takovéhle věci. A to byl moment, kdy jsem si říkal ty ****, v ten moment jsem pochopil, jak to doopravdy funguje... a to je na jiný vyprávění... a pak jsou prostě věci, které se nehodí do diplomky... ale důležitý je se prostě nikdy z ničeho nepo****, to je důležitý... a jsem tady, takže to očividně dopadlo dobře... A v tu dobu to bylo moje uvědomění, ale moment dospělosti a uvědomění toho, co je opravdu v životě důležité, tak přišlo hnedka potom, co ty věci prostě vyřešily. Až když to dopadlo prostě v pohodě, až když se ty věci vyřešily po nějakých měsících, tak v tu dobu přišel ten moment, ten jako ne uvědomění, ale právě jako dospělosti.

A: To je velkej silnej příběh teda. A děkuju, že ses o něj takhle podělil.

P: Mně o tom jako nevadí mluvit, teď už je to v pohodě. Ale v tu dobu jsem o tom spíš mluvit nemohl, ale mně nevadí se o tom bavit. Úplně v pohodě.

A: Ale asi je to něco, co si musel časem zpracovat. Tohle se asi nestává každému člověku každý den.

P: No to ne, to se člověku každý den nestává, ale zas jsou lidi, kteří to každý den dělají.

A: To je bohužel asi pravda.

P: To je určitě pravda.

A: Dobře. Souhlasíš s tím, že to můžu v diplomce zveřejnit?

P: Ano.

A: Tak jo, děkuju. Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

P: Být za sebe zodpovědný, že se musíš postarat sám o sebe ve všech ohledech a mít určitou zodpovědnost i za svoje okolí. To je úplně ve zkratce. Můžu vyjmenovat, za co člověk musí být za sebe zodpovědný, ale...

A: Klidně vyjmenuj.

P: Musíš se postarat sám o sebe, abys mohl žít, abys mohl fungovat, abys mohl kde fungovat, jak fungovat, za co fungovat ve zkratce a... zabezpečit se dejme tomu, a to nemyslím jenom finančně, prostě se zabezpečit obecně a myslím si, že k tomu abys byl

zodpovědný sám za sebe, tak bys měl přijmout i nějakou zodpovědnost za své nejbližší, ať už to je rodina nebo přátele, záleží, koho prostě považuješ za nejbližší.

A: Jak vnímáš téma zodpovědnosti sám u sebe?

P: Jak to myslíš? Jestli jsem sám za sebe zodpovědný?

A: Ano.

P: Ano, už ano.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

P: Představím si to, co by mělo být úplně normální a ne teda jen v Praze, ale i kdekoli na světě. Mít svobodu, to je základ, bez toho prostě nelze fungovat. Musíš mít nějakou osobní svobodu nebo právní svobodu, tím myslím lidská práva a tento ohled, takže prostě základní lidská práva prostě na život. A musí je mít každý člověk si myslím, a mělo by to tak rozhodně být, tam není asi o čem debatovat. A různě rovnoprávnost v tom chybí, nebo chybí, patří, a dále už taková užší svoboda toho člověka, že může dělat si, co chce v rámci možností... když bude v nějakém území prostě například něco nelegálního a on to prostě poruší, a jsou věci, které by se prostě dělat neměly, ale to už je prostě specifikace, že je fakt záleží na tom, co to je, ale mít prostě osobní svobodu, dodržovat lidská práva a... být svobodný... prostě dělat si, co chce... do určité míry té legálnosti.

A: Co dospělost a svoboda?

P: Dospělost a svoboda, jako jak to k sobě patří? Já si prostě myslím, že to je přímá úměra: čím je člověk vyzrálější a dospělejší, tak tím se mu odhalí další svoboda. Nebo člověk může mít dost svobody po celý život, ale ani o ní nemusí vědět a přijde mu, až tím časem, kdy on sám o ní jako přijde. Myslím si, že to funguje na přímé úměře.

A: Jak svobodu vnímáš u sebe?

P: Jak svobodu vnímám u sebe. Myslím si o té svobodě... myslím, že jí mám, že mi tam nic nechybí, nic mi tam nebrání a tak. Není nic, co by mi bránilo v mé svobodě. Třeba jsou ještě nějaké věci, které jsem si třeba ještě neuvědomil, třeba svoboda může být vnímaná i jako to, že si člověk odjede z minuty na minutu úplně na druhý konec světa a najednou si říká „cítím se svobodně“, ale to už pak záleží, jak to s tou svobodou myslíš, ale tohle jsou nějaké ty svobody, které jsem si já třeba neuvědomil, ale není nic, co by mě kazilo mojí svobodu... doted’.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

P: Finanční nezávislost. No to, co to znamená, být finančně zodpovědný sám za sebe bez nějakých ohledů na ostatní. Spoléhat se zkrátka na sebe a... člověk může mít i příjem od někoho jiného nebo prostě příjmy, který si sám nemusí vydělávat. Ale finanční soběstačnost by měla být to, že prvně se spoléháš sám na sebe. A to jestli ti někdo něco dá navrch, to klidně, ale nemělo by se to asi počítat do té finanční nezávislosti.

A: A jak to máš u sebe?

P: Já to mám rozdělené spíš na takové fáze. Právě že do toho roku, kdy jsem začal pracovat v tom baru, tak jsem nebyl finančně nezávislý a potom, jelikož jsem byl pořád na škole, měl jsem z té práce nebo z těch věcí, co jsem dělal dost zajímavé finance, taky to tak podle toho vypadalo a v nějakých 17 letech jsem byl naprosto finančně nezávislý, tak jak nejsem ještě ani teďka a v tom se staly nějaké ty věci a tím se to všechno zkazilo. A snažil jsem se to napravit, snažil jsem se na tu stejnou úroveň dostat zpátky, to se mi podařilo a já si myslím, že ano, že jsem finančně nezávislý.

A: V současné době bydlíš u rodičů nebo sám?

P: Bydlím jenom s mamkou, ale už jsem měl možnost se přestěhovat, ale pak se staly tyhle věci a ty mě to překazily, takže potom šly tyhle myšlenky stranou, prostě to nešlo, a teď už jen čekám na to, jaký hezký byt si vyberu.

A: Mohl bys popsat, co ti na bydlení s mamkou vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

P: Tak jsem vděčný, jako někdo třeba nemá domov vůbec, takže musíš se radovat z maličkostí, musíš být prostě vděčný za to, co máš, takže mně na to prostě vyhovuje, že vůbec něco je. S tím jsem teda spokojený, tak zná to každý, má zkrátka prostě jistoty, že přijde domů, něco ho tam bude čekat, v jakékoliv formě, já nevím, ať už třeba pohodlí nebo něco, zkrátka má nějaké jistoty. Takže ty jistoty jsou na tom ty výhody. A i když by se to nemělo brát jako jistoty, ale říkejme tomu tak, tak to jsou ty výhody. A ty nevýhody... asi omezení soukromí. U mě to tak naštěstí není, ale hodně lidí to tak může mít.

A: A ty to máš jak?

P: Já to mám tak, že se s mamkou moc nevidáme, kvůli tomu času, úplně se křížíme, ona má přítele, mají spolu chatu, kde tráví dost času, takže ten kontakt, kdy se vidáme je minimální...jako doma.

A: Je to u Vás doma otevřeným tématem, že bydlíš s mamkou, mluvíte o tom?

P: Rozhodně si nemyslím, že by to mělo být tak, že oznámíš jeden den rodičům, že se stěhuješ a jdeš prostě pryč, to asi ne. Takže otevřeným tématem to je, jsou tam zkrátka nějaké spory, nějaké odlišné názory, ale to k tomu patří. Ale otevřený téma to je.

A: Jak to máte s mamkou nastavené, ohledně nějakých příspěvků na domácnost?

P: Tak to šlo postupně, časem se to vyvíjelo. Myslím, že většina nebo 90% lidí to mělo stejně, že do té doby, jak studuje, tak se tyhle věci moc neřeší a potom to záleží na tom, jak se to dítě s těmi rodiči na tom dohodne. Já to mám tak, že do konce té školy jsem to měl prostě takhle volně bez ničeho a potom jsme si nastavili nějaký režim, ale nebylo to jakože nucené ani z jedné strany, a právě to na tom bylo tak hezké, že jsme s tím oba dva přišli sami od sebe jen tak, že nás to prostě napadlo, pojďme si o tom promluvit, ale nebylo to takové, že by to ona chtěla nebo že bych to já vyžadoval, prostě pojďme si o tom promluvit, není to potřeba, ale pojďme to tak dělat. A takhle to vypadalo do jara, nebo do zimy tohoto roku a potom jsme se už tolik nevidali a víceméně jsem tam už bydlel jenom já sám, tak to víc spadalo na mě. Ale taky říkám samozřejmě dobrovolně, s nějakou domluvou, takže tak.

A: Co třeba starost o domácnost, nějaký domácí práce, jak to máte?

P: Zase se to rozděluje na tu dobu, kdy jsme se tam vídali často a kdy už se tam nevidáme tolik, ale já jsem se vždycky snažil být soběstačný a pomáhat, nebo dělat prostě věci, ne jenom jako pro ní nebo jako pro rodiče, ale i prostě pro sebe, protože kdo nestojí o to, aby pak člověk vypadl z domu a byl prostě nepoužitelný, to je katastrofa a to se mi určitě nelíbí. Takže já jsem byl vždycky jako pomocný. Teď ale, jak jsem tam spíš jako jenom já a doma netrávim tolik času, já tam spíš jako přespávám, tak to vypadá dost bídně. Třeba dneska jsem přišel v 8 ráno domů a já jsem v úterý, dneska je... co je dneska? Pátek. Tak jsem vařil grilované klobásky na rýži, kari, zelenina a ještě buřt guláš jsem si vařil... a ještě polévku, a veškerý nádobí jsem tam nechal... A to si dovedeš představit, když jsem přišel dneska o půl 8 ráno domů a fakt půl hodiny jsem zkoumal jako... kdo mě prostě umřel v tý kuchyni. Takže spíš mi to kazí práce no, že se mi fakt nechce nic dělat ve 4 ráno nebo v 7 ráno, ale to si jako musím vypilovat sám.

A: Co na to mamka?

P: No já doufám, že dneska nepřijede.

A: Jak bys popsal tvůj vztah s mamkou?

P: Nemám za celý život nic, co bych jí mohl vyčíst... ani jsem to snad nikdy neudělal doufám, nikdy mě ničím nezklamala, vím, že dělala všechno, co mohla a to bylo to nejhezčí, co dělala pro mě a pro bratra a to bylo to hlavní, na co se zkrátka zaměřovala, na nás a všechno ostatní bylo až druhořadé, takže vztah příjemný. Ale dost často se na mně doma projevuje... to, že... ten celý život, ta celá společnost, ta práce, tak je to strašně náročné a strašně vyčerpávající a to kvůli tomu... tím stylem, jakým to dělám všechno, je to strašně vyčerpávající a doma dost často vypadám, jako zombík, totálně na kaši, fakt jako zničeně. A ona si právě v tu chvíli chce nejvíc povídat, chce tam mít nejvíc ten zájem a ona ode mě maximálně dostane nepříjemný odpovědi a takhle. Takže náš vztah je si myslím výborný a jsem jí za všechno vděčný, nejsem si vědom, že by mě v něčem někdy zklamala nebo takhle, nikdy jsem jí nic nezazlíval, prostě pro mě vždycky chtěla to nejlepší. Takže náš vztah je založen na vděčnosti, důvěře, ale málo komunikace, kvůli tomu, že nejsem úplně... není to to slovo, ale nejsem úplně familiární typ... za to mohli rodiče, nebo si myslím aspoň, ale takhle už to bylo od dětství, takže nějaká extra komunikace mezi námi není. Jako nikdy jsem nezažil, že bych se k ní šel s něčím svěřit, nebo ještě jsem se jí s ničím nesvěřil, maximálně jsem řekl, že jsme se rozešli s přítelkyní, když už jsme spolu měsíc nebyli a ono jí bylo divný, že se už měsíc prostě nevidáme. Ale nikdy jsem se jí s ničím nesvěřoval, i když můžu... kdykoliv... ale nedělal jsem to. Takže komunikace mezi námi malinkato vážne, ale vztah je myslím v pořádku.

A: Slyším, že mluvíš jen o mámě. Můžu se tě zeptat i na tátu? Kdyby ti to bylo nepříjemný, tak mi na to nemusíš odpovídat.

P: V pohodě. Rodiče spolu byli, jsou rozvedení... ono se kdysi něco stalo, nevím kdy, ale třeba před 15 lety si myslím, se prostě něco stalo, já už si nepamatuju co, mně to mamka jednou vysvětlila, ale už si to nepamatuju... a od toho se odvíjely všechny strany. Že třeba rodiče z tat'kovy strany... nebo jinak... Mamka nevychází s rodiči z tátovy strany, ani s tátou nevychází a já si z dětství pamatuju jenom... já si prostě nepamatuju nějakou fakt hezkou vzpomínku z dětství. Já si pamatuju buď jenom sebe, nebo prostě hádky. To je jediný, co si prostě pamatuju, co si dokážu vzpomenout. A tím myslím klidně až do 10 let. Takže tak. Dlouho spolu prostě nebydlí, každý má svůj život, ale s postupem času poznávám to, že... předtím to, co se stalo, táta z toho má nějaké následky, jako ne zdravotní, ale prostě jiné a nevím, jestli to má ještě do teď, my se vidáme jako strašně

málo, my se vídáme třeba jednou za půl roku poslední dva roky, nebo takhle. A neřekl bych, že tam je prostě špatný vztah, to ne, ale on se snaží být otcem teď. V dobu, kdy já už to nepotřebuju. Potřeboval jsem to, když jsem byl malej, a ne teďka. Ale on je pak z toho naštvanej, on je takový docela cholerik, takže on je pak z toho naštvanej, je dost výbušnej a dává to dost najevo tu frustraci, tu naštvanost dává dost najevo a ne úplně příjemným způsobem. A dřív mi to vadilo, ale teď mi to nevadí. Teď to takhle dává najevo jenom mně a někdo by z toho mohl být nějaký špatný, rozmrzelý, ale prostě já jsem nad věcí. Za mě ten vztah je v pohodě, i když on si to myslet nemusí, ale za mě je to v pohodě, ale nevídáme se nějak extra často.

A: Říkal jsi, že máš bráchu.

P: Ano, mám bratra, ten je starší. To je hrozný, on bydlí třeba 20 metrů naproti mně a já se s ním vídám ještě míň, než s tátou, to je... Ale nám to asi jakože úplně nevadí, víme, že jsme prostě rodina, že kdyby něco, tak jsme tady pro sebe, ale my jsme s bráchou nikdy nebyli jako nějaká bratrská dvojka, to ne, ale ani to nebylo, že bychom se nesnášeli, to taky ne. Nebyli jsme prostě úplně dvojka, to nám asi zůstalo a já postupem času zjišťuju, jakou cestou se vydal on, jaká je povaha a já bych třeba nikdy v životě nechtěl být takový, jaký je on. Nikdy v životě bych takhle být nechtěl. Nikdy bych takhle nechtěl skončit. A ne, že by skončil nějak špatně, on skončil dobře, zabezpečeně, v pohodě, ale jinak, než si to představuju já. Nechtěl bych prostě takhle fungovat... takže tak. Ten vztah není nijak bohatý, ale jsme prostě rodina a tak to asi funguje.

A: Ještě se tě zeptám, co si představuješ pod pojmem osamostatnění?

P: Asi záleží od čeho. Člověk se může osamostatnit, že se rozhodne jít bydlet sám, nebo že se osamostatní... nevím... od víry, nebo od čeho, prostě od něčeho, k čemu byl dlouhou dobu vázán. Ale tak nejčastější vysvětlení by bylo osamostatnění, jakože jít bydlet sám a dosáhnout... Podle mě osamostatnění je nějakým způsobem dosažení nějakého typu nezávislosti.

A: Jak to máš ty?

P: Já si myslím, že jsem dosáhnul osamostatnění, když to tak řekneme, v té vyzrálosti, ve finanční nezávislosti a v hodně aspektech té dospělosti. Myslím si, že jsem dost osamostatněný.

A: Jak vnímáš, že to mají tvoji vrstevníci?

P: Úplně naopak. Ale tím neříkám, že za to můžou nebo nemůžou, to by je musel prostě vážně znát se všemi jejich věcmi, nebo jak to mají v rodině, to bych se jich musel zeptat na otázky, jako se mě teď ptáš ty. Ale prostě si myslím, že to takhle nemají. Mně v tom hodně pomohla ta moje zkušenost, to je jedna věc, ale taky moje povaha s tím, že jsem rád za svoji povahu, jakou mám a tyhle ty dvě věci mě asi k tomu dohnaly, prostě k tomu všemu, co jsem dokázal, co jsem udělal, neudělal, to je jedno co, takže za to může to, co se mi stalo a taky ta moje povaha. A myslím si, že u nich to je spíše o lenosti a o tom, že si nevěří dost často. V dnešní době si, i ta generace předtím, si strašně málo věří. Ve všem. Pak to takhle dopadá.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna? Kromě toho, když jsi říkal, že plánuješ to odstěhování.

P: Napadá mě jen to stěhování. Velká životní změna. Ohledně těch pracovních věcí mě už všechno potkalo, teda dost mě toho potkalo. Já si myslím, že nejvíc toho v gastru můžeš dosáhnout, když máš něco svého. A tam já už jsem byl. Takže maximálně mě napadá to bydlení, nebo se už konečně rozhodnu udělat si řidičák. Nic jiného mě nenapadá.

A: Co ti chybí k tomu, to stěhování uskutečnit?

P: Tak najít něco, co mi bude vyhovovat, to rozhodně. Tam už je to prostě jenom o tom výběru. Celý to je potom už jednoduchý. Člověk na to prostě musí mít peníze a musí vědět, že to fakt chce. A potom už jde jenom o to hledání. Takže mě chybí jen najít něco, co mi bude vážně vyhovovat. A třeba u řidičáku, tam mě chybí nebejt línej. Já jsem ho chtěl začít dělat ještě předtím, než mi bylo 18 s tím, že ho dokončím asi měsíc po tom, co mi bylo 18, odložil jsem to o dva týdny a do teďka jsem se k tomu nevrátil. Takže mě k tomu chybí prostě ta lenost. Já se vymlouvám na to, třeba že jsem často v práci. Já si musím najít autoškolu, která mi bude vyhovovat časově s tou mojí prací a s volným časem, protože ta moje práce je... mám tam prostě dost aspektů v té práci, nedělám jenom barmana, dělám prostě víc věcí, mám víc zájmů a musím to sladit. A v té autoškolě se musím podřít tady tomu. V tom se s mamkou třeba úplně nejvíc rozcházíme. Ta má úplně opačnej názor, ale k té autoškolě mi chybí... prostě to, nebejt línej. A já se do toho dostanu.

A: Jak se na to těšíš?

P: Zas takové změny to nejsou. Nebo asi jsou pro hodně lidí, ale já to tak nevnímám. A to mě právě mrzí, že ta věc, která se mi stala, mě poznamenala i tak, že... si musíš hledat maličkosti a musíš být vděčný za všechno, ale strašně málo věcí tě pak překvapí. Takže já jsem vděčný za to, že jsem mohl mít svůj vlastní bar, ale nepřekvapilo mě to, byl bych rád, že bych měl autoškolu, ale nepřekvapilo by mě to nějak. Je těžký se pak pro něco fakt nadchnout nebo brát něco tak vážnýho, když víš, že musíš být prostě nad věcí a že jsou prostě úplně jiný věci, mnohem horší věci, který se občas řešej.

A: Chtěl bys doplnit ještě něco, na co jsem se nezeptala?

P: Tyjo, to mě nic nenapadá.

A: Tak já moc děkuju za rozhovor.

Ladislav (24 let)

SŠ, pracuje jako grafik, žije v Domažlicích, pochází z rozvedené rodiny a žije se svou matkou.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

L: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost?

L: Dospělost? Převážně psychickou vyzrálou nějakou, je to takový, že člověk není roztěkaný, ví, co chce, dělá pro to něco.

A: Čím se takový člověk zabývá, jaké řeší problémy a jaké má navíc možnosti?

L: Problémy jsou nejhorší finanční, to řeším ztěžka teď momentálně. Potom problémy jako styky ať už s rodinou.... nebo... takže tak.

A: A jaké má navíc třeba možnosti?

L: Navíc možnosti? Tak samozřejmě je jednodušší cestování, spousta dalších zážitků, se kterými se občas spojuje alkohol například, ten otvírá dveře do dalších mnoho věcí nebo k mnoha dalším věcem.

A: A ještě něco tě napadne?

L: No... dospělost... tak uvázat se v nějakým vztahu a tak.

A: A jak vnímáš sám sebe? Jako dospělého?

L: Jako dospělého. Jsem jako dospělý.

A: A co se v tvém životě stalo, že se tak cítíš?

L: No samozřejmě už společnost nějakým způsobem k tomu naznačuje, že jakmile se dovrší toho osmnáctého roku, tak je to takový jako, že už teď bys měl být dospělejší, tak asi tím pádem to nějak naznačí a už se člověk asi snaží sám jako být nějak dospělejší, díky tomu „tlaku“, v úvozovkách, vnějšimu, tak se snaží sám být jako soběstačnější.

A: Vybaví se ti nějaký moment, kdy ses poprvé začal cítit dospěle? Kromě toho, že jsi oslavil osmnáctý narozeniny.

L: Moment? Popravdě asi ani ne. Já jsem ten přechod měl dost hladkej.

A: Jo?

L: Hm. Myslim, že jako žádněj moment, nebo vyloženě bod zlomu ne. Nebo nevybavim si ho.

A: Dobře. Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

L: Být za sebe zodpovědný? Řešit si vlastní problémy... To je asi vše. Nebo co pod tím, co si mám představit jinýho?

A: Co to třeba zahrnuje?

L: No... řešit si vlastní... třeba finanční problémy například a tak dále. Jako, být za sebe zodpovědný. Tak starat se sám o sebe. Nebo o lidi, který mám rád.

A: A jak to vnímáš u sebe? Tohle téma zodpovědnosti.

L: Zodpovědnej bych řekl, že jsem. Problém mám občas s termínama. Ať už to maj bejt nějaký dodávky. Jsem grafik, tak mám vždycky nějakěj termín, do kdy to musí bejt, tak s tím mám občas problém no. Dělam věci na poslední chvíli. Ale jinak bych řekl, že zodpovědnej jsem.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

L: Svoboda? Možnost dělat co chci. Nebo aspoň, byt' minimálně vázanou, ale mít možnost dělat, co chci, mít možnost jít za svým snem například.

A: A když to spojiš s tou dospělostí? Svoboda a dospělost.

L: Tak jsme samozřejmě vázaný nějakějma zákonama, nebo takhle, nežijeme v anarchistický společnosti, ale... pod tím spojením svoboda a dospělost? Tak samozřejmě se tím člověku otevírá mnohem víc možností, je to takový...

A: Tou dospělostí, myslíš?

L: Obojím. Jak svobodou, tak dospělostí. To je jako, kdybychom nacházeli společnej znak toho, že jo. Tak se tím otevíraj možnosti.

A: A jak tu svobodu vnímáš u sebe?

L: Mám možnost vycestovat, mám možnost odejít z práce bez nějakých následků, v podstatě. A jít si za něčim jiným. Můžu zkoušet, hledat...

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

L: Finanční nezávislost? No že jsem závislej sám na sobě. Jako nemusim řešit... nemusim si půjčovat peníze, nemusim, pokavad' samozřejmě to není volba, že si chci na něco půjčit nebo to.

A: Myslíš jako třeba od rodičů?

L: Myslim od banky právě. Od rodičů, to mi přijde samozřejmě, že ne.

A: A jak to máš u sebe?

L: U sebe? Jsem finančně nezávislej.

A: V současný době bydlíš u rodičů nebo sám?

L: Bydlim v bytě, kde jsme bydleli s mámou, která jako... občas se tam objevuje s tím, že dělá ve stejným městě, takže tam chodí občas na obědy nebo tak, občas tam přespí, ale jinak je u svého, teďka současného přítele.

A: Co ti vyhovuje na tom bydlet, do jistý míry, s mamkou? A co ti naopak na tom nevyhovuje?

L: Co mi vyhovuje? Tak samozřejmě je to finanční ulehčení, jinak... jinak si úplně nevybavuju co. Samozřejmě občas uvaří, tak to je příjemný. I když ona na to vaření stejně nikdy moc nebyla.

A: A Co ti naopak nevyhovuje?

L: Co mi nevyhovuje? Občas nedostatek soukromí. Nebo ona je chvílku u toho současného partnera, takže když si vzpomenu půl roku zpátky třeba, tak je to nedostatek toho soukromí.

A: Jak to máte s mamkou nastavený, ohledně nějakýho příspěvku na domácnost nebo tak?

L: On je ten byt v našem vlastnictví se sestrou teď už... takže tak.

A: A jak to máte se starostí o domácnost, s domácí práce a tak?

L: My to nemáme nějak rozdělený, prostě když je to potřeba udělat, tak to jeden z nás udělá, když tam je. Teď to dělám zpravidla já, vzhledem k tomu, že ona to dělá u svého partnera.

A: Jak bys popsal tvůj vztah s rodiči?

L: S rodiči? S mamkou mám krásnej vztah. Já myslím, že máme moc dobrej vztah. Já jsem teda měl těžkou pubertu, musím říct, tak to se mnou měli těžký, ale přes to jsem se překousal, jako většina lidí. A s ní mám moc hezkej vztah.

A: A co s tátou?

L: S otcem? No... odešel no... před nějakou dobou zpět... A s ním nekomunikuju, já se s ním nebavim.

A: Nejste vůbec v kontaktu?

L: Ne ne. Jako občas ho pozdravim, když ho potkám, ale jinak ne.

A: A podnikáte s mamkou nějaký společný aktivity?

L: Ted' jsme zase začli občas chodit, že jí občas vezmu na večeři nebo na kafe aspoň, protože její současnej partner je ted'ka nemocnej, takže nikam nemůže moc chodit. Akorát říkala, nebo naznačovala, že jí to chybí, tak jí občas ted'kon někam беру. A je to super.

A: To je od tebe hezký. Baví tě to?

L: Baví mě to. Já jsem s ní rád.

A: Máš další sourozence, kromě sestry?

L: Nemám jiný sourozence.

A: Jaký máte se sestrou vztah?

L: Já myslím, že máme dobrej vztah. Máme dobrej vztah. Nemáme úplně vztah, že bysme si říkali všechno, nebo že bysme byli nejlepší kamarádi, jako co občas slyším od... to si stejně myslím, že lžou. Ale jako sourozeneckej vztah si myslím, že máme hezkej. Že tam nemáme žádný problémy mezi sebou.

A: Co si představíš pod pojmem osamostatnění se?

L: Osamostatnění? Asi se to... mně se pod tím jako... vybavuje... odstěhování se právě od těch rodičů. Nicméně si myslím, že to může bejt to finanční osamostatnění a... potom jako... vybavuje se mi převážně jako to uvolnění se, odstěhování se, bydlení sám za sebe.

A: A jak to máš ty? Jak to cítíš u sebe?

L: Já si myslím, že jsem samostatnej. Nicméně... to je taková zvláštní kombinace s tím asi... takový osamostatnění.

A: Nebo takhle: cítíš se, že stojíš na vlastních nohách?

L: To bez debat. To bez debat. Tak se cítím. Je to dobrý pocit. Jsem takhle naprosto spokojen.

A: Jak to z tvého pohledu mají tvoji vrstevníci?

L: Z mého pohledu? Tak samozřejmě mám spolužačky, co teďka rodí třetí dítě, jsou vdaný a já si vždycky říkám, že jestli nejsem trochu pozadu. Na druhou stranu času je furt spousta a myslím, že nemám kam chvátat. Že radši to budu dělat pomalu a pořádně, než se do něčeho hrnout a pak se z toho snažit zpětně vycouvat.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

L: Velká životní změna? No... vietnamská přítelkyně. To je velká životní změna.

A: Co to zahrnuje?

L: No to jsou samý vietnamský oslavy, oni mají velice rozvětvený rodiny, v podstatě každé den je nějaká oslava, když se zrovna nic neslaví, tak slaví to, že se nic neslaví. No... oni se nenuděj. Já se nenudím s nima takhle. Mě to velice baví. Hlavně poznávám jiný kultury, oni jsou takoví... zajímaví. Děsně mě to baví.

A: A plánujete nějakou budoucnost? Nebo já vlastně ani nevím, jak dlouho spolu jste.

L: No... já už jí mám jako u sebe... jako nastěhovanou, což nevím, jak se stalo, musím říct. Já jsem teďka otevřel šuplík a koukal jsem, že jsou tam nové věci, že to jako přeskládala a v tom už má jako svoje šuplíky, což jako 95% meých šuplíků si přivlastnila. Jak to vnímám, no... dobře. Mně to vyhovuje.

A: A nějaká další změna?

L: Já jsem teďka chvílkově... já jsem odešel z práce, protože už jsem měl odejít dávno, zaměstnavatel byl opravdu jako ...mimo, řekněme... Ale já za tu dobu, co jsem tam byl, tak se vedle mě vystřídalo šest lidí, co řeklo, že jako pod nim, jako ne. A ten co nastoupil po mně, jako náhrada, tak ten tam vydržel dva měsíce. Já jsem tam byl dva roky, už jsem opravdu jako... už jsem tam neměl bejt dávno. Ale byla to práce, kterou vim, že chci dělat, kterou jsem vystudoval, což je ta grafika a která mě jako baví. Nicméně tam se mi dost znechutila, takže teď jsem prostě chvílku dělal na sebe, byl jsem teda vedenej na pracáku, ale dělal jsem si na sebe. A teďka už jsem potřeboval něco k tomu, protože těch

zakázek bylo míň, tak jsem šel na chvílku úplně mimo obor, ale vim, že to je na chvílku, než se k tomu vrátím, než si k tomu najdu cestu zase zpátky, aby mě to zase naplňovalo nějak.

A: Co ti k tomu chybí, aby ses tam vrátil?

L: Já jsem furt takovej znechucenej z tý předchozí práce, přece jenom to není tak dávno, co jsem odsud odešel, tak je to takový... Teď jsem si dělal zakázky vedle, právě, a tak si postupně nacházím cestu zase k tomu. Je to takový, že si člověk může vybrat, ty zakázky, ty který chce, ty který ví, že ho budou bavit a který bude dělat rád. A tím pádem, už si myslím, budu cestu k tomu, že budu dělat ty věci, co mě tolik nebaví, ale dělat je.

A: Máš z toho nějaký obavy?

L: Samozřejmě z toho obavy mám, obzvlášť po tý zkušenosti s touhle pracovní pozicí nebo na tom místě, kde jsem byl a obavy z toho samozřejmě mám. Vždycky je to o lidech, se kterejma člověk pracuje, tak je to takový... Jinak jsem v tom takovej dost free, řekněme, že by mi bylo asi jedno, kde budu bydlet, nebo v jakym městě... tak.

A: Chtěl bys doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

L: Doplnit? Asi ani ne...

A: Tak děkuji za rozhovor.

Zdeněk (25 let)

SOU, pracuje jako opravář zemědělských strojů, žije ve vesnici v Plzeňském kraji, bydlí v domě se svými rodiči.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

Z: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co pro tebe znamená, být dospělým?

Z: Nejsme nijak časově omezení, že ne?

A: Vůbec ne. Čím víc tě toho napadne, tím líp.

Z: Přemýšlím, jak nejlíp to definovat. Být dospělý pro mě znamená zodpovídat sám za sebe, být určitým způsobem hlavně mentálně vyspělý, dokázat se vyrovnat s určitými starostmi a zodpovědnostmi.

A: Čím se dospělý člověk zabývá? Jaké řeší problémy? Jaké má navíc možnosti?

Z: Každý dospělý člověk se prvně zabývá svým finančním zabezpečením, tudíž prací. Problémy může řešit různé, jako zmiňované finanční nebo například rodinné. S dospělostí přichází prostě více možností, ale tím pádem i více starostí a zodpovědností.

A: Vnímáš sám sebe jako dospělého?

Z: Když člověk okolo sebe vidí tolik lidí, co se považuje za dospělé a přitom podle mého tomu tak není, tak bych řekl, že asi ano. Alespoň po mentální stránce určitě.

A: Co se v tvém životě děje, nebo se stalo, že se tak cítíš?

Z: Cítím se tak asi hlavně kvůli určitým situacím, kde se člověk rozhoduje pouze sám za sebe. Tohle byla snad pro mě nejtěžší otázka.

A: Vybavil by sis nějakou konkrétní situaci, nebo moment?

Z: No... Na to bych nerad odpovídal, nevdí?

A: Určitě nevdí. Je jenom na tobě, co mi budeš chtít říct.

Z: No, nerad bych na to odpovídal.

A: Dobře. Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

Z: Umět se postarat sám o sebe a být za sebe zodpovědný. To je blbost.. prostě... Umět se postarat sám o sebe...

A: To není blbost! Žádná odpověď není špatná. Je to v pořádku. Jak vnímáš téma zodpovědnosti sám u sebe?

Z: Já bych řekl, že jsem zodpovědný. Takže ano.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

Z: Svoboda pro mě znamená volnost... prostě dělat si co chci, kdy chci a jak chci.

A: Jak svobodu vnímáš sám u sebe?

Z: Já sám sebe vnímám jako svobodného.

A: Když spojíme svobodu a dospělost, napadá tě k tomu něco?

Z: Neomezené možnosti... samozřejmě s určitými limity, který musí každý dodržovat. To by si pak všichni dělali, co chtěli.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

Z: Ráno vstát a místo řešení pracovních povinností se zabývat vlastními zájmy a koníčky.

A: Můžeš být finančně závislý třeba na někom?

Z: Ano, určitě můžeš, ale toho já osobně v dospělosti nikdy nechci docílit.

A: A jak to máš teď?

Z: Momentálně na nikom finančně závislý nejsem a ani být nehodlám.

A: V současné době bydlíš u rodičů nebo sám?

Z: Měl jsem v životě to štěstí se narodit do velkého rodinného domu, kde momentálně i bydlím a samozřejmě platím všechno stejně, jako kdybych byl například někde pronájmu... Ale kdybych chtěl, platit nic nemusím, ale já chci.

A: Co ti na tomto bydlení vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

Z: Se svým bydlením jsem spokojen, jinak bych tu přeci nebydlel. Největší výhodou bude asi soukromí.

A: Výhoda nebo nevýhoda je to soukromí? Jen abych tomu správně rozuměla.

Z: Výhoda, bydlet někde v paneláku s ostatními lidmi tak to bych nepocíťoval nějaké velké soukromí.

A: Jo takhle. A vnímáš nějakou nevýhodu? Nebo žádná není?

Z: Přesně tak...

A: Říkal jsi, že platíš normálně nájem, jak to máte nastavené s rodiči ohledně domácích prací, starosti o domácnost a tak?

Z: Nikdy jsme si tohle nijak nenastavovali... udržovat pořádek je přece základ všeho a co týče starostí, ty řešíme společně.

A: Jak bys popsal tvůj vztah s rodiči?

Z: Nikdy jsem si na naše společně vztahy nemohl stěžovat.

A: Mohl bys to prosím rozvést?

Z: S rodičema se na většině věcech shodneme... a když ne tak vymyslíme zamlouvající se kompromis.

A: Super... podnikáte nějaké společné aktivity?

Z: Čím jsem starší, tím méně těch společných aktivit je.

A: A když už se něco naskytne, děláš to rád? Baví tě to?

Z: Nejsem proti jakékoliv aktivitě.

A: Máš nějaké sourozence?

Z: Ano.

A: Žijí také u vás doma?

Z: Ne.

A: Jen aby to lépe pochopila, už se odstěhovali, nebo je to nějak jinak?

Z: Odstěhoval se.

A: Dobře. A jaký máte spolu vztah?

Z: Bratři jak se patří.

A: Tak to je fajn. Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

Z: Být schopen se postarat sám o sebe.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

Z: Řekl bych, že většině mým vrstevníkům jsou základy a principy života jedno, většina si pouze užívá... a nějak bylo a bude...

A: Stojí teď před tebou nějaká životní změna?

Z: Velké životní změny teprve přijdou... jako je rodina a karierní růst.

A: Jak se na to těšíš?

Z: V celku ano, těším se.

A: Máš z toho i nějaké obavy?

Z: Obavy mám pouze ohledně rodiny, to jsou věci, který člověk nenaplánuje a ani nenastaví, ty se prostě dějí.

A: Chtěl bys doplnit ještě něco, na co jsem se třeba nezeptala?

Z: Nic mě nenapadá.

A: Tak moc děkuju za rozhovor.

Emil (28let)

VŠ, pracuje jako projektový manažer, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči. Má zkušenost se samostatným bydlením se svou partnerkou, které trvalo asi 8 měsíců, po rozchodu se vrátil zpět ke svým rodičům.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

E: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co to pro tebe znamená?

E: Tak dospělej člověk si myslím, že je... nějak to souvisí s vyzrálostí, protože si dovedu představit, že dospělej člověk je třeba i na někom závislej, jako i finančně, ale přesto může bejt dospělej. Když si představím třeba ženskou, která má dítě, nějaká životní situace jí dohnala, že to prostě němůže utáhnout. A o to dítě se stará a stará se o něj zodpovědně, takže určitě i zodpovědnost, tak může bejt dospělá, ale samozřejmě může bejt i závislá na jednu stranu na něčem, na cizí pomoci nebo tak. Ale... dospělej člověk je podle mě i ten, kterej třeba nemyslí... už tam jako... už tam není ta sobeckost taková ta dětská, taková ta nedospělá sobeckost. Prostě, že... když jsem byl malej, tak jsem měl největší radost z dárků, co jsem jakoby dostával na Vánoce a myslím, že dospělej člověk je ten, kterej prostě ty dárky dá a dělá mu radost, že se dívá na ty děcka, když si ty dárky rozbalujou. No, tak že tam není taková ta sobeckost... a možná... nějaká i třeba pokora... a... umění se postarat sám o sebe, ale v tom musí bejt i ta samostatnost. Prostě když třeba já, když potřebuju pomoct, tak si o tu pomoc prostě řeknu... a jsem schopnej ji přijmout, ale pak jsem schopnej i zároveň, když už ji nepotřebuju, tak se o ní jako odpoutat... možná tohle.

A: Čím se dospělý člověk zabývá? Jaké řeší problémy? Jaké má navíc možnosti?

E: No tohle ještě asi souvisí nebo mohlo by souviset s tou předchozí otázkou, protože já mám dospělost hodně spojenou s rodinou. Že to nemusí být rodina jako ve smyslu i dítě, ale pak jsou, že jo, se říká, že jsou děti, co mají děti. Jo, takže to tak jako nemusí bejt, ale já to tak mám spojený. Takže k dospělosti pro mě patří i rodina. To znamená, že když máš rodinu, seš dospělej, ale že mi to k tomu takhle patří. A... takže asi ta rodina... asi tak jako průměrně dospělej člověk, tak, samozřejmě jsou extrémny, že jo, ale tak když to řeknu, tak patří tam i nějaká ta finanční nezávislost. Nebo schopnost postarat se sám o sebe. A teď trochu slítnem dolů, tak pak takový ty normální problémy, že třeba podle mě zacítíš hodně velkou dospělost, když si třeba vezmeš hypotéku, nebo když si koupíš první

auto, nebo když už nabýváš ty hmotný statky, kdy se prostě jako staráš. Takže třeba podepíšeš nájemní smlouvu za byt, poprvé seš u notáře s něčím, řešíš třeba daně, prostě takový ty normálně běžný věci prostě, co jako dítě úplně neřešíš, co se prostě samy nějak dějou, tak na dospělost možná přicházíš, že zjistíš, že se to samo nějak neděje, ale že se o to musí někdo postarat. A pak ne, že se o to někdo musí postara, ale že se o to musíš postarat ty, protože to za tebe nikdo neudělá.

A: Vnímáš sám sebe jako dospělého?

E: No... tak já myslím, že asi jo.

A: Co se v tvém životě stalo, že se cítíš být dospělý?

E: No... jsou to... tak jako u mě je to... samozřejmě věk už na to mám prostě bejt dospělej. Ale samozřejmě už zažil jsem pár prostě, nebo jak si to jako přehrávám, tak vím, že určitě pro mě byl takovej zlomovej okamžik, kdy jsem chodit hodně na takový drahý kurzy a který mi platil táta. A já jsem tam prostě nebyl spokojenej s tím, vůbec, a fakt mě to celkem trápilo, protože jsem nevěděl jako... už jsem tam nechtěl bejt... prostě jako... stálo mě to hodně času a dělal jsem to jenom proto, abych nějak jako splnil tu jeho představu. A dospělej krok byl to, že jsem si s nim o tom prostě promluvil, teda z mého pohledu a řekl jsem mu, že už tam prostě chodit nechci. A unes jsem to, že na mě byl třeba naštvanej nebo tak, protože mi to jako koupil, ale já, že jsem prostě poslechl sebe a fakt jsem na to celkem pyšnej. Jako je mi občas líto, že jsem to nedodělal, ale jsem rád, že jsem jako poslechl ty vlastní potřeby a udělal to vlastně navzdory tomu, že byl třeba táta naštvanej, nebo tak.

A: Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

E: Že když udělám nějaký rozhodnutí, tak ho udělám... i s tou reflexí toho, že si za to nesu následky. Nemyslím si ani, že to být za sebe zodpovědný jakože zpětně že ti to dá někdo sežrat a ty si pak uvědomíš, že a jo, udělal jsem prostě blbost, musím si to nějak... musím nést ty následky, tak to ještě podle mě není ono, ale fakt jako bejt zodpovědnej za to, že si to jakoby... už když to dělám, tak si to prostě uvědomuju. Tim pádem třeba pak i... já už jsem strašně dlouho neměl nějaký výčitky svědomí, prostě že jsem něco udělal, že jsem se nějak někde choval nebo to no. Protože prostě to беру a v ten moment to přijímám, že prostě... že jsem to tak udělal. Že přijímáš následky za to, co uděláš.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

E: Pro mě to znamená asi to, že nezávisle na okolnostech jsem schopnej sám za sebe rozhodovat.

A: Jak vnímáš svobodu u sebe?

E: No jako myslím, že bych mohl bejt jako svobodnější. Jo, že jsem omezovanej nějakýma svýma strachama, tím, co jsem se naučil, chování, jo a takhle, že... že asi jako... když to v danej moment, já nevim, přijmu, to že se nějak chovám a tak, tak vim, že tam je ještě možnost se zachovat nějak jinak a potom prostě v ten danej moment jsem to prostě tak neudělal. Nevim, s tihle tématem se ještě jakoby peru no. Tak se jakože peru s tím, že jako ta moje svoboda je, mám pocit, taková sobecká. Jo, že když já něco nechci, tak si myslím, že se chovám svobodně, když prostě řeknu, že ne, že nechci, ale starám se jako hodně sám o sebe a nemám ten pojem jako ještě rozšířenej na ty ostatní úplně moc.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

E: No to znamená, že si tu měsíční režii pokryju sám... že si na to vydělám. No pak jsou tam, jakože takový náklady jako... nevim... prostě... myslím si, že finanční nezávislost, myslím fakt jako tu měsíční průměrnou režii, nebo když se tam jakože, já nevim... neznámá to, že si prostě každej druhej rok koupíš nový auto, nebo pro mě. Ale že prostě mám na to zaplatit nájem a mám na to zaplatit jídlo. A ještě k tý dospělosti mě s těmahle prachama napadá, že třeba objednat se u zubaře sám je hodně dospělý. A zaplatit si první plombu jako sám ze svého. Tak mě to doteď platili naši, takže to jako. Jako investovat do svého zdraví, to je pro mě asi jako hodně známka dospělosti, nebo možná tý vyzrálosti. Že jako rozhodnout se, že jako nepudu pařit, ušetřím si prostě peníze a pak si zajdu k zubaři. Jako lidi tohle musej dělat, že jo, takový rozhodnutí.

A: Jak to máš u sebe?

E: Finanční nezávislost... hele no... teď to neutáhnu no. My jsme bydleli společně s bejvalou přítelkyní, abysme si to mohli vyzkoušet, protože naši rodičové maj ty možnosti, tak nám s tím pomohli, protože bysme to sami neutáhli. Ještě jsme to měli přes známýho, takže ten nájem nebyl zas tak velkej, ale... takhle, já jsem jako v takový specifický situaci, protože já jsem dostal k nějaký příležitosti prostě, jsem dostal takovej finanční obnos a z toho obnosu jsem dlouho ani nemusel chodit na brigády. A nechodil jsem, což teď vnímám jako chybu. Možná i jako ze strany rodičů. Že asi jsem na to ještě nebyl zralej. Jakože jsem se měl nejdřív otrkat na nějaký těch brigádách, a pak teprve bych ty peníze možná líp využil. No ale pak ty peníze naštěstí došly, v uvozovkách

naštěstí, a musel jsem začít pracovat, ale z těch peněz já... jako kdybych já úplně odstříhl tu pomoc těch rodičů, tak samostatný bydlení v Praze já neutáhnu. Takže jsem v podstatě závislej.

A: V současné době teda bydlíš u rodičů, je to tak?

E: Ano.

A: Mohl bys popsat, co ti na tomhle bydlení vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

E: No mně na tom vyhovuje v podstatě, že jsem se měl kam vrátit. Byla jako dobrá zkušenost to bydlení na zkoušku, protože to nedopadlo a měl jsem se v podstatě tu možnost mít se kam vrátit. Nebylo to, jakože i s tím stresem vším, co je spojené s tím, že to nedopadlo, tak že jsem nemusel řešit další věc a tou je to bydlení. A to bylo hned, to jsem prostě zavolaal a hned jsem se mohl vrátit. Měl jsem tam prostě ten pokoj, měl jsem tam jako vyjádřenou velkou podporu našich. A prostě až se srovnám, tak muž... ale já jsem jakože neřešil ani nějaký bydlení, jako dál, nebo tak, jenom prostě ta mlha, tohle a jenom jsem se potřeboval prostě vrátit a nějak se dát dokupy. Tak tohle mi umožnili a to bylo dobré. A co mi vyhovuje? Asi narovinu, stojí to míň peněz. Jako, je to tak.

A: A co ty nevýhody?

E: No a nevýhody... za první že je to všude strašně daleko a za druhý... já nevím ty nevýhody. Já jsem jim jako fakt vděčnej, že jsem se mohl vrátit.

A: Je to u vás doma otevřeným tématem, mluvíte o tom, že jsi zase doma?

E: Já jsem se jako upřímně s nima skoro nikdy nebavil. Ten impulz toho přestěhování, jakože zase někam dál, nebo jako to téma, to jsem přinášel já, nikdy ne oni. A kdykoli když jsme se o tom bavili, tak říkal táta, že za těch podmínek, co on prostě stanovil, tak že mě prostě, nebo fakt jako když to takhle říkal, tak říkal „mně to nevádí, já s váma prostě bydlím rád a klidně tady zůstaňte, když to budete dodržovat“.

A: Jak to máte s rodiči nastavené ohledně nějakých příspěvků na domácnost?

E: No je to příspěvek 5000,-. Ale je to se vším všudy prostě. Takže prostě... proto jsem taky říkal, že jedna z těch výhod je, že je to prostě levnější.

A: Jak to máte se starostí o domácnost? Domácí práce a tak?

E: Tak já nevím, prostě takovej ten normální režim, prostě když je potřeba, tak pomůžes, nádobí po sobě umeješ, protože nemáme myčku, uklidíš si pokoj a uklidíš prostě... jako

není to tak, že bych se prostě sebral a prostě bych se podíval po koupelně a řekl bych si, že je špinavá, tak ji sám od sebe umeju, ale je to tak, že když se prostě v neděli uklízí koupelna, tak dostanu úkol prostě uklidit koupelnu. Takže tu domácnost prostě vede máma. A když je potřeba, tak prostě pomůžu.

A: Jak bys popsal svůj vztah s rodiči?

E: Výborný. Já si jako myslím, že mám s těma rodičema úplně nejlepší vztah, jako v porovnání třeba s bráchou a se ségrou. Jo, že si rozumíme, bavíme se otevřeně o věcech, myslím si, že tak jako se já můžu opřít o ně, tak oni se můžou opřít o mě. Tak to mi přijde taky takový jako fajn. A já si toho vážím. A jako s tátou to dřív jako zajiskřilo nebo to, jo takový to jakože vymezení, ale já teď nemám potřebu se vůči němu nějak vymezovat nebo tak.

A: Podnikáte společně nějaké aktivity?

E: Jo, koukáme spolu na telku, koukáme na filmy, hrajem deskovky a já třeba, co mám úplně nejradši, tak když s tátou něco spolu opravujem, tak to mě baví, protože si jako hezky pokecáme. A s mámou tolik společných aktivit není. Ale s tátou jo.

A: Říkal jsi, že máš bráchu i ségru. Bydlí taky u vás doma nebo se odstěhovali?

E: Tak brácha, ten bydlí doma a ségra je už odstěhovaná.

A: A jaký spolu máte vztah?

E: Tak se ségrou máme takovej zvláštní vztah si myslím. Ségra je z mého pohledu jako málo zodpovědná a často si hraje prostě na něco, co prostě není. Nebo to je takový těžký to říct jako. Prostě... ale to je od malička. Já jsem jí prostě dělal roli toho staršího bráchy, protože ten nejstarší brácha se o ní jakoby nezajímal, nestaral, prostě nechal jí bejt, v podstatě tak, jak bych se já teď měl chovat k ní. Ale já jsem se jako o ní furt jako staral, cítil jsem za ní zodpovědnost a když dělá něco, s čím jako úplně nesouhlasím, nebo co se mi nelíbí, tak mě to štve. A s bráchou takovou zkušenost nemám. S ním je jakože složitý zase to bydlení, protože že jo, jak jsme tam oba, tam mám pocit, že on si na rodiče dovolí jako hodně, je až jako drzej, jo jako, prostě mi to přijde... ale to je jako on vůči nim, ale my vůči sobě, jako jediný, co je jako blbý, tak on hodně hraje na počítači, máme tam samozřejmě sdílenej internet a on jak hraje na tom počítači a jsme na vesnici, ten internet blbne, tady to, ty se tam prostě připojí, chceš si tam pustit nějakou písničku nebo cokoli

a už se ozývá z pokoje „zas už někdo stahuje“ a tady to, a prostě... ale jsou to jako takový malinký rozμίšky a s bráchou v pohodě.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

E: Jako zbavení se závislosti. Jakože... sice můžu, ale nemusím kalkulovat s nějakou pomocí nebo tak něco. Jakože když si uděláš tabulku, kde si prostě uděláš příjmy a výdaje, nebo tak něco takovýho, tak tam prostě nemusíš mít tu položku pomoc od rodičů. Anebo stejně tak, když chceš udělat nějaký rozhodnutí, tak nemusíš si vytvořit ty zadní vrátka prostě v podobě toho, že ti někdo kdyžtak pomůže nebo tak něco. Prostě deš do toho s tím, že si prostě vystačíš s těma svejma zdrojema. A teď nemyslím jenom finance, ale myslím i jako mentálně, prostě... já nevim, s tou zodpovědností, prostě se všim, sakumprásk. Že na to použiješ ty vlastní zdroje. A asi to souvidí i s tím odstěhováním. S tím, když bydlíš s někým, tak seš jako závislá, takže nejseš úplně jako osamostatněná. Ale zase na druhou stranu, když se rozhodneš bydlet na ubytovně za 3000,- a bydlíš tam, tak seš jakoby osamostatněná, ale máš tam třeba i sdílený to bydlení nebo jdeš do nějakých spolubydlení, ale je to prostě tak že... ono to osamostatnění je... osamostatnit se můžeš i když jdeš bydlet do maríngotky. Anebo do stanu. Ale když jsou lidi, který třeba začnou cestovat, tak prostě ten osamostatněnej člověk se asi nezachová tak, že když se dostane do nesnází, tak že zvedne telefon a napíše... Ale fakt si myslím, že člověk může bejt dospělej a bydlet u rodičů, stejně tak si myslím, že může být dítě a mít svůj vlastní barák, jo, může se to stát prostě.

A: Jak to mají s osamostatnění z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

E: No tak myslím si, že to maj podobně.

A: Podobně, jako ty?

E: Jo, asi jo.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

E: No, tak řešíme... vidíš, řešíme. Ale tak jo prostě, řešíme, co prostě dál no. Řešíme ve smyslu... jako probíráme to bydlení. Já jako nechci úplně dělat ten krok zpátky, jakože se zabarikádovat u našich. Chci to zase zkoušet nějak jinak někde dál.

A: Co ti chybí k tomu, aby se to uskutečnilo?

E: Nic asi. Asi jenom bejt trochu víc v pohodě.

A: A jak se na to těšíš? Nebo jaký z toho máš obavy?

E: To je zvláštní, že já jsem nikdy jako takový ty rozvojový změny, jakože měníš školu, jdeš na jinou školu, já nevím prostě nějaký vyšší stupeň, jdeš do nové práce... nikdy jsem se netěšil. Já jsem se jako ani netěšil na to bydlení s tou přítelkyní. Já prostě jsem takovej, že prostě vždycky vidím takový ty obavy za tím, jestli to zvládnu, jestli je to změna k lepšímu, já jsem takovej, že mám rád takový to zaběhlý a to, co umím a už znám. Takže pro mě jakákoliv změna je taková jako náročná. Ale spíš už se jako cítím jako doma už v té změně. Jo, jakože vím, že je to potřeba, tak do toho jdu, i když je mi to nepříjemný, ale na tu samotnou změnu takový to nadšení, to já prostě jako nemám.

A: Chtěl bys ještě doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

E: Myslím, že jsme to probrali všechno, děkuju.

A: Tak já moc děkuju za rozhovor.

Isabela (24 let)

SŠ, pracuje v Německu v zábavním parku, kam každý den dojíždí, žije v Plzni, pochází z rozvedené rodiny a nyní žije s otcem u svých prarodičů.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

I: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co pro tebe znamená být dospělou?

I: Myslím, že je to určitá to zodpovědnost, především sám za sebe, za své jednání... Patří k tomu taky zvládnutí určitých nároku a životních situací.

A: Čím se dospělý člověk zabývá? Jaké řeší problémy? Jaké má navíc možnosti?

I: Tak zabývá se hlavně hledáním vhodného zaměstnání... a financemi. Dál bydlení a budování rodiny... Problémy jsou většinou spojený právě s tímhle - finance, rodina... možnosti... rozhodovat sám za sebe asi...

A: Vnímáš samu sebe, jako dospělou?

I: Částečně... ale myslím, že ještě zdaleka nevím, jaký je to, být dospělá.

A: Co ti chybí k tomu, aby ses tak cítila? Co myslíš?

I: Žiju s tátou, s babi a s dědou... takže prakticky nemusím řešit bydlení, můžu za sebe rozhodovat, ale stále bydlím u rodičů a ti mě finančně podporují.

A: Vybavíš si nějaký moment, kdy ses cítila dospělá?

I: Dospělá se cítím v momentě, kdy za sebe rozhoduju a řeším si věci sama... například našla jsem si práci, nebo brigádu před 4 rokama, našla jsme si sama bydlení...

A: Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědná?

I: Umět řešit problémy... poradit si sama. Mít svoje finance, majetek a tak.

A: Jak vnímáš téma zodpovědnosti sama za sebe u sebe?

I: Jak ve kterých situacích, proto se ještě necítím dospělá.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

I: Plánovat si věci sama... a nenechat manipulovat nebo ovlivňovat ostatními.

A: A jak to máš u sebe?

I: Snažím se tomu zabránit a nenechat se manipulovat.

A: Bezva. Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

I: Přemejšlim, co odpovědět... Řekla bych, že je to právě ta zodpovědnost sám za sebe.

A: V současné době teda bydlíš u rodičů, mohla bys popsat, co ti na tom vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

I: Vyhovuje mi to z toho důvodu, že nemusím řešit všechny ty starosti ohledně financí, domácnosti a tak dál... Zároveň mi to ale vadí a chci dospět. Proto bych chtěla jít dál ještě studovat a jdu na byt, abych se osamostatněla.

A: Jak máte s rodičema nastavené ohledně nějaké domácí práce, nebo starostí o domácnost?

I: Já bydlím s babi a s dědou a s tátou. Jelikož bydlím s babi, tak mě k moc věcem nepustí. Dřív jsem bydlela ale s matkou, kde jsem dělala prakticky všechno.

A: Mohla bys mi prosím popsat tvůj vztah s rodiči? A klidně i s babičkou a s dědou.

I: No bydlím tady od 15let, takže je to kamarádský, myslím s tátou... A s babi a s dědou mám dobrý vztah... jen mě málokdy spustí k práci... prostě typický prarodiče.

A: Jasný... Chceš mi říct i o vztahu s mamkou? Nemusíš, kdyby to bylo pro tebe nepříjemný. Jestli jsem teda správně pochopila, co jsi říkala předtím.

I: No vztah s mamkou není moc dobrý... Právě z toho důvodu jsem šla k tat'kovi. Chyběla tam hodně mateřská láska, důvěra a tak.

A: Podnikáte nějaký společný aktivity a tátou a s prarodičema?

I: Spíš ne jen rodinný návštěvy.

A: A jak často? Baví tě to? Máš to ráda?

I: Tak jednou do měsíce. Určitě jo, baví.

A: Máš nějaké sourozence?

I: Ano bratra... ten je můj vlastní a je starší. A pak mám mladší sestru a tu mám od mámy.

A: A vídáte se?

I: Bratr je na vejšce v Plzni, takže moc ne, ale za sestrou jezdím, protože jsem ji prakticky vychovala tak k ní mám takovou slabost.

A: To je hezký, takže se ségrou máte hezký vztah. A s bráchou?

I: S bráchou taky, jen jsme se trošku odcizili.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

I: Osamostatnění já bych řekla, že rovná se dospělost.

A: Dobře. Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci? S osamostatněním?

I: Řekla bych, že hodně špatně... Většina lidí zůstává u rodičů, aniž by studovala ... A naopak mi přijde, že se tomu brání.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna? Kromě třeba studia?

I: Stojí a to ohledně vztahu. Momentálně ukončuju vztah po 5 letech a právě chci jít i z domova na byt, takže bych řekla, že mě právě čeká osamostatnění bez toho, abych byla závislá na někom dalším.

A: To je skvělý, to jsou velký změny! Máš z toho nějaké obavy? Nebo těšíš se?

I: Těším se... ale zároveň mám strach z toho, že to nezvládnou... a hlavně že samoty.

A: Tak moc držím palce, ať to jde co nejlépe. Chtěla bys ještě něco doplnit, na co jsem se třeba nezeptala?

I: Dekuju moc. Ne dobrý myslím.

A: Tak moc děkuju za rozhovor.

Bedřich (28 let)

VŠ, pracuje jako účetní, žije v malé vesnici ve Středočeském kraji, bydlí v domě s rodiči.

A: Informovaný souhlas: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

B: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost?

B: Osamostatnění se. Nebýt závislý na nikom.

A: Čím se dospělý člověk podle tebe zabývá? Jaké řeší problémy?

B: Maslowova pyramida potřeb. Když má zajištěnou střechu nad hlavou, tak se zabývá... Bohem. To je... postupně, prostě si zajišťuje tyhleto základní potřeby. Když je má, tak ty vyšší a tak dál.

A: Jaké má navíc třeba možnosti?

B: No tak když je dospělý, tak může volit, že jo, takže může ovlivnit nějakým způsobem prostředí kolem sebe, může se taky oženit... a... jako... no dělá se to prostě v rámci možností a svobody ostatních, tak si upravuje prostředí podle sebe. Podle svého obrazu.

A: Vnímáš sám sebe jako dospělého?

B: Bydlím u rodičů. Ne.

A: Co ti chybí k tomu, aby ses cítil dospělý? Je to jenom to bydlení u rodičů?

B: No tak finanční závislost je taky závislost. Takže prostě až bude taková situace, že, dejme tomu, všichni teďka kdo mě zajišťují, tak umřou a já jsem schopnej žít až do smrti. Tak pak jsem dospěléj.

A: Vybavíš si nějaký moment, kdy ses cítil dospělý?

B: No protože se tady teďka bavíme trochu... ta dospělost je v několika úrovních, že jo. Když se cítím, nebo já se můžu cítit dospěléj v pěti letech, že jo, když dělám velký rozhodnutí.

A: Aha, no vidíš. A napadá tě ten konkrétní moment?

B: Tak já nevím.

A: Tak třeba řeknu... udělala maturitu a v tu chvíli jsem se cítila dospěle. Tak jestli máš nějaký takovej zážitek, kdy sis to třeba uvědomil.

B: No to ne. To právě, že jsem udělal dospělý rozhodnutí, ale že jsem dospělej, to je něco trochu jinýho. Pro mě, teda. No, jakože dospělý rozhodnutí dělám furt, že jo. To je jako, že se nenaštvu, když mě někdo pošle do ***, tak to je třeba jeden z těch momentů, například. Ale neznamená to, že jsem dospělej, že jsem byl dospělej v ten moment. Ale to neznamená, že se to láme, jako.

A: Co si představuješ pod pojmem, být za sebe zodpovědný?

B: No... prostě... vyžeru si to všechno sám, když se to podělá, nebo. To je všechno, podle mě tohle obsahuje úplně všechno.

A: Jak vnímáš téma zodpovědnosti sám u sebe?

B: Já jsem hodně zodpovědný. Já chodím všude načas, možná i dřív, zařizuju všechno za všechny kamarády. Já prostě žiju tak, jak si představuju, že bych měl žít no.

A: Co si představuješ pod pojmem svoboda?

B: Nevím no... tak úplně ta základní poučka, že moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda ostatních. Akorát, že je to dobrý na papíře, ale prostě ve skutečnosti to tak nefunguje. Svoboda se prostě mění postupem doby. Prostě svoboda v komunismu byla, že jsem si mohl zajet do zahraničí. Svoboda dneska je, že nemusím pracovat pět dní v týdnu.

A: V souvislosti s tou dospělostí, vidíš tam nějakou souvislost?

B: Myslím si, že mám dost omezenější svobodu, než když jsem byl dítě. No protože jsem měl o dost víc času a mohl jsem si s ním dělat, co jsem chtěl. Teďka mám v podstatě, já nevím, 4 hodiny denně, že si můžu dělat, co chci a to je čím dál míň no. Akorát že jako, stejně když teďka začínám pracovat v podstatě, tak se dopracovávám nějakých svobod, že jo. Prostě něco za něco no. Já si myslím, že jsem byl nejvíc svobodnej na gymplu a představuju si, že budu nejvíc svobodnej v důchodu. A to mezi tím se mi zdá takový utlumený.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

B: Můžu si koupit to, co chci. A takhle, ještě druhá věc je, že můžu si koupit to, co potřebuju. Ne to co chci, protože... já nevím, třeba jachtu, protože to si jako nekoupim,

protože prostě je to blbost. No spíš jako tak, že si jako dokážu zajistit jídlo na každé den a střechu nad hlavou na každé den a pak mi něco zbyde. To je asi ta... anebo čím víc ti zbyde, tím víc jsi svobodná, podle mě.

A: Co dospělost a finanční nezávislost? Vidiš tam nějakou souvislost?

B: No jako mělo by to jít ruku v ruce no. To je jako na začátku, jak jsem to říkal, že jo, tak finanční nezávislost je podle mě jako druh svobody.

A: A myslíš to, jako že vyděláš spoustu peněz, nebo že k těm penězům přijdeš nějakým jiným způsobem... třeba od rodičů?

B: No podle mě finanční nezávislost by jako měla být obnovitelná, ale zas na druhou stranu jako když dostanu peníze od rodičů, že jo, tak tam podle mě jde o to, že je dostávám pravidelně nebo je dostanu naráz. Když je dostanu naráz, tak v podstatě to je dar, to je jako v pohodě, ale když jako dostávám měsíční rentu, tak tam to může přestat. Ten dar už je dokončenější, ale ta renta může přestat.

A: A jak to máš u sebe?

B: Ne. Vůbec. No, tak z poloviny možná. Jako kdybych se uskromnil, tak bych to asi zvládl, jenže... mně se nechce.

A: V současné době bydlíš u rodičů, mohl bys popsat, co ti na tom vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

B: No tak mamka mi pere, je to bezva. Pak ještě i dělá jídla, tak to je taky bezva. No, vyhovuje, je to... 5000,- platím nájem a je to jako za všechno, prostě sakumprásk. Takže to je no... skoro zadarmo no. Není to úplně zadarmo, jako mám kamarády, co bydlí zadarmo a jako to mě štvalo, ale co se dá dělat no. Já si neurčuju pravidla. A to mi tam vadí, ta kontrola no. Když jako chci jít do hospody, tak se jako musím zeptat no... A taky je to takový, že prostě musím brát nějak ohled, taky tam nemůžu dělat kravál do dvou do rána no a tak.

A: Je to u vás doma otevřeným tématem, že bydlíš s rodiči, bavíte se o tom?

B: No občas jo. Nebo jako... dvakrát, třikrát do měsíce se o tom pobavíme, ale jako... není to... Jako oni by byli asi radši, abych vypadl, ale zas na druhou stranu jako... maj velkej barák a ten prázdněj barák vypadá prostě blbě. No, že je na prd. Proto se kupoval, protože jsme prostě velká rodina. A když tam nikdo nebude, tak ztrácí smysl.

A: Jak to máte se starostí o domácnost? Domácí práce?

B: No když je něco potřeba, tak to prostě udělám no. Jako musím to teda dostat příkazem. Že jako nedělám něco pravidelně, ale že prostě se řekne, že teďka se poseká tráva, teďka utřeš prach, teďka vysaješ, jo. Ale mamka hodně ráda uklízí, takže jako... moc se to po mně nechce.

A: Jak bys popsal tvůj vztah s rodiči?

B: No... s mamkou... tak mamka se mě snažila hodně kontrolovat, ale to už teďka přestává a jsme si o dost blíž, než jsme si bývali a s tatškou je to naopak... že jsme si dřív byli blíž a teďka se postupně oddalujeme, protože tam je ten syndrom těch dvou kohoutů na stejném hnojišti takže... no a já se nenechám moc todle, takže vyjadřuju moc často svůj názor na jeho vkus. Ale on tatka není moc doma, jo, takže to si ani nevšímneš. Ale prostě když je tam nějak dýl a jako začne rýpat, tak to je... tak tak.

A: Podnikáte nějaké společné aktivity?

B: No... jako s tatškou víc, mamka moc nikam nejezdí, takže to spíš jako takovej oběd. Jo a hrajem hry, jako kostky nebo karty, to jako hrajem no.

A: Baví tě to? Děláš to rád?

B: No... jako teď už moc ne, no, protože mi pořád hrajem to samý. Ale ze začátku mě to baví. Tak já si k tomu otevřu pivo, že jo. A u mě je rodina na prvním místě, takže jako já o tom nemám prostě pochybnosti, že to se mi vrátí. Jako... radši bych byl s kamarádama, jenže to jako tolik neovlivňuju.

A: Máš nějaké sourozence?

B: Ano.

A: Žijí také s rodiči?

B: No tak sestra i brácha bydlí v Praze no. Takže jsou odstěhovaný a já jsem tam sám. Jako maj tam věci, že kdyby potřebovali, tak se tam můžou kdykoliv vrátit, jo, třeba sestra tam má polovinu šatníku a brácha věci, který se mu nechtěli stěhovat... a můžou se tam kdykoliv vrátit.

A: Jaký máte vztah s bráchou a se sestrou?

B: No... ono se to furt mění no... jako teďka s bráchou dobrý a se sestrou taky asi dobrý... no... furt se to mění, jsme sourozenci, že jo.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

B: Co všechno jo? No... tyjo... finanční nezávislost, dospělý věk, navazování nových kontaktů, nová práce, zodpovědnost za někoho dalšího... jaká že byla otázka?

A: Osamostatnění.

B: Aha, tak to ne, to poslední, to není ono. Osamostatnění... no jako seš plnoprávný člen společnosti. Ale taky osamostatnění je, že jo, že si puđu támhle rubat dřevo do lesa jo, to je taky osamostatnění. A přitom, myslim, že moc jako platným členem společnosti tam jako nejsem. Ale nevím no. Jako osamostatnění se... asi jako úplně to základní osamostatnění se je, že se odstěhuju od rodičů, to je základní úplně. Pak už jsou nějaký ty finanční a zakládání si vlastní rodiny a... a tak dál.

A: Jak to máš ty? Cítíš se osamostatněný? Nebo to třeba přijde, až se odstěhuješ?

B: Ne. Ne. Myslim, že ani potom to nepříjde. Někteří se strašně moc snaží se jako odstěhovat od rodičů, aby už měli vlastní život, jo, a tohle, a to mě moc nezajímá no. Já to beru jako společenskou konvenci, kterou jsem jako nuceněj akceptovat.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

B: No tak tím, že oni taky bydlí u rodičů, tak si jako myslim, že to maj dost podobně jak já. Že ono je to jako jeden z těch faktorů, že jako hledáš v okolí, jak to jako maj ostatní a když to vidíš u třech kámošů, že to maj stejně a pořád bydlí u rodičů, tak... to ti nepřipadne tak blbý.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

B: No, tak teďka je to práce no. A s tím i... rodiče se mě snaží vykopat, takže... asi i stěhování no...

A: Co ti chybí k tomu, aby se to uskutečnilo?

B: No... no odhodlání no. Jenže mně se nechce no. Nemám moc rád změny, takže...

A: Jaký z toho máš obavy?

B: No jako... obavy... já mám prostě zaběhnutěj život, že jo, a ono se to musí prostě totálně změnit, budu muset vstávat dřív třeba, tam na mě někdo může dupat v práci, že jo, a já se nebudu moct ozvat, protože to není rodina, že jo, v práci mě můžou vyloučit z kolektivu, v rodině ne, to je jistota. Pak já nevím no... v Praze obavy, že tadydle mám

kamarády, že jo, v dojezdový vzdálenosti, v Praze to tak být nemusí, i když tam je dobrá infrastruktura no... co já vim, no... ještě jako k rodině to budu mít daleko no.

A: Chtěl bys doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

B: No tak jako ještě takové trošku zvláštní to, že já jsem vlastně nejstarší z těch třech dětí a vždycky jsem jim vyšlapával cestičku a mě vždycky strašně štválo, když po ní jako šli... a jako přebírali mi kamarády prostě a tohle... no a teďka jsem se na ně už vyprd, ať si to jako zkusí předem a myslel jsem si, že půjdu po jejich cestě... a vůbec nic... a jako ze všech stran to mám jako, že musíš mít práci, musíš se přestěhovat, musíš mít manželku, musíš mít děti, musíš mít dům... no a prostě... jako by to bylo nalajnovaný... zatím jako odmítám tu rodinu, jako to se mi ještě daří no, ale jinak prostě... jakože v podstatě nebudu mít nikdy uznání od rodiny a od příbuzných dokud prostě nesplním... no... a nikdo mě neuznává za to, že vybočuju z konvencí, ale spíš tě uznají za to, když je naplňuješ... to je prostě... na hlavu postavený.

A: To teda... Ještě něco tě napadá?

B: To je vše.

A: Tak moc děkuju za rozhovor.

Karel (24 let)

SOU s maturitou, pracuje v Německu jako CNC seřizovač, kam každý den dojíždí, žije ve vesnici v Plzeňském kraji, bydlí v domě s rodiči.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

I: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co pro tebe znamená být dospělý?

K: Takže... no, znamená to pro mě větší zodpovědnost, samostatnost... a že se můžu prostě víc rozhodovat sám za sebe.

A: Čím se podle tebe dospělý člověk zabývá? Jaké řeší problémy? Jaké má navíc třeba možnosti?

K: Myslím si, že se dospělí zajímají více o to, co bude a jak to bude... například třeba bydlení, nebo rodina a tak dále. K těm problémům se může stavět prostě sám a nepotřebuje rodiče, ale záleží teda asi i na situaci a problému. A možnosti? No... tak plnoletost otevírá možnost uděláná řidičáku, víc věcí si může člověk zařídit bez rodičů a tak no.

A: Vnímáš sám sebe jako dospělého?

K: V určitých situacích jo, ale občas tam jsou ještě takový náznaky z dětství prostě... takže tak na 70% se vnímám jako dospělý a na 30% jako dítě no.

A: Vybavíš si nějaký konkrétní moment, kde ses cítil dospělý?

K: No... tak třeba, když jsem si zařizoval práci... nebo auto... a podobný věci.

A: Co si myslíš, že ti chybí k tomu, aby ses cítil úplně jako dospělý?

K: No... tak... myslím si, že je to tím, že ještě nebydlím sám a jsem u rodičů... tak si nepříjdu prostě úplně jako dospělý... v tomhle.

A: Co si představuješ pod pojmem, být za sebe zodpovědný?

K: No, už nemůžu dělat takový kraviny prostě, jako když jsem byl mladší no... a... musím brát věci víc vážně a za svoje činy si nést prostě zodpovědnost no.

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

K: Asi mít vlastní bydlení... přece jen bydlet s rodiči nepřináší úplně takovou svobodu prostě no... jako bych měl, kdybych měl vlastní byt nebo dům. S rodičema si prostě v uvozovkách nemůžu dělat všechno, co chci prostě.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

K: No... asi finance, který mi prostě zajistí to, co potřebuju... A nemusím bejt závislej na rodičích no.

A: Jak to máš ty?

K: No... snad budu od začátku srpna, teď jsem jenom na brigádě... takže vlastně napůl jsem no.

A: V současné době bydlíš u rodičů, mohl bys popsat, co ti na tom vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

K: No... tak vyhovuje mi na tom to, že když potřebuju prostě pomoct s něčím, tak mi naši pomůžou... a vysvětlej mi třeba nějaký věci a tak... A nevýhody... to jsou asi hádky s rodičema...občas... ale kvůli hroznejm kravinám prostě.

A: Je to u Vás doma otevřeným tématem, bydlení s rodiči, nebo že by ses odstěhoval? Ptám se kvůli rodičům, ale třeba i kvůli sourozencům, prarodičům...

K: No... bavíme se o tom často, jestli bych si něco třeba postavil nebo... jestli bych si nechal jedno patro domu a předělal si ho a naši by byli ve druhym... a... nebo jestli budu bydlet u mojí holky a tak prostě no.

A: A jak na to rodiče reagují?

K: No... ono by jim nevadilo, kdybych si něco stavěl nebo tak... ale asi by byli prostě radši, kdybych si to předělal doma no, ten byt.

A: Jak to máte s rodiči teď nastavené? Třeba příspěvek na domácnost?

K: No měsíčně dávám nějakej příspěvek na domácnost.

A: A jak to máte třeba s domácími pracemi? Kdo je dělá?

K: Většinou já no. Jako takhle, mamina uklízí uvnitř a já kolem baráku no... a občas i táta.

A: Jak bys popsal tvůj vztah s rodiči?

K: Vztah s rodiči? No...takový normální no. Občas hádky, ale jinak dobrý.

A: Můžeš to prosím víc rozvést?

K: No tak s maminou se hádám víc, kvůli odvedený práci doma prostě... konkrétně, když třeba něco udělám a ona řekne, že jsem to neudělal no... ale jinak je všechno ok. A s tátou se občas prostě provokujeme, protože jsem u něj na brigádě no... a kvůli tý práci se občas pohádáme prostě.

A: Podnikáte spolu nějaký aktivity?

K: No jo. Byl jsem s nima a s mojí přítelkyní na dovolený. A nějaký výlety taky. Ale já už s nima moc nejezdím.

A: A když už jedeš, jedeš rád? Baví tě to?

K: Ano, jedu rád.

A: Máš nějaké sourozence?

K: Jo jo, mám mladší sestru.

A: Když je mladší, tak předpokládám, že také žije s tebou a s rodiči, je to tak?

K: Jo jo.

A: Jaký máte spolu vztah?

K: Jo, hezký. I když se občas nechováme k sobě, jak bysme měli no... ale tak to je asi prostě jako všude takhle.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění?

K: No že už nebudu na nikom nějak závislý prostě.

A: A jak to máš ty?

K: No... takovejch 50 na 50 no... někdy mám volnost někdy ne no.

A: Co všechno ta závislost zahrnuje?

K: Odvedena práce doma. Napřed musím udělat to, co mám prostě za povinnosti doma... no a pak si můžu jít dělat, co chci.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

K: No tak asi jak kdo no... někdo to má stejně, někdo má volnost, jak kdo no.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

K: Teď asi jen nástup do práce. Nic jinýho mě... asi...

A: Jak se na to těšíš? Nebo máš z toho i nějaké obavy?

K: No tak jako jo, docela se těším... už jsem tam byl, takže tak nějak i vím, co mě tam čeká no.

A: A napadlo by tě ještě něco dalšího?

K: No nevím... teď mě nic nenapadá.

A: Nevadí. Chtěl bys doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

K: Asi nemám nic.

A: Tak děkuji za rozhovor.

Vanda (28 let)

VOŠ, pracuje jako vizážistka, švadlena a provozuje se svými rodiči a bratrem hudební klub, žije v Praze v bytě se svými rodiči.

A: Tento rozhovor slouží pro účely mé diplomové práce, výsledky budou použity anonymně a jen pro tuto práci. Rozhovor bude nahráván na diktafon. Souhlasíš?

V: Ano.

A: Co si představuješ pod pojmem dospělost? Co to pro tebe znamená?

V: No asi jako že se musíš postarat vlastně sama o sebe, případně i o někoho jiného, musíš vydělávat, pracovat, být nějaká jako soběstačná.

A: Čím se takový dospělý člověk zabývá? Jaké řeší problémy? Jaké má navíc možnosti?

V: No tak zabývá se asi tím, co ho zajímá, takže tou prací, která ho baví nebo... ne samozřejmě vždycky, ale v ideálním případě by to tak mělo bejt. Jaké řeší problémy... tak jako každej asi řeší nějaký existenční problémy. Asi, no jako každodenní potřeby vlastně svoje, aby měl co jíst a ty základní, jak by měl zaplatit složenky, potom aby se tak nějak jakoby seberealizoval. Aby ho ten život taky nějak tak bavit. Jinak má jako možnost tý volby a vlastně už nemusí poslouchat, kdo mu co řekne, jako třeba rodiče, když mu jako nakážou „ne, musíš to dělat takhle!“. No a zároveň když je jako... když vydělává ty peníze, tak si toho může dovolit víc taky, že prostě není tak svázaný, že si nemůže něco dovolit, že na to jako nemá. Samozřejmě taky záleží prostě na tý vejšce no.

A: Vnímáš sama sebe jako dospělou?

V: Ale jo... já myslím, že jo. Ačkoliv jsem prostě pořád u rodičů, tak i tak si myslím, že jo.

A: Co se v tvém životě stalo, že se tak cítíš?

V: No... že vlastně musím spoustu věcí jako za sebe sama řešit jenom já, že se nemůžu spoléhat, že to za mě vyřeší, ať už rodiče, nebo prostě někdo jinej.

A: Co si představuješ pod pojmem být za sebe zodpovědný?

V: No... že když něco udělám, tak jsem to udělala vlastně ze svého přesvědčení nebo protože prostě jsem to tak udělala a můžu si za to vlastně jenom já sama a nikdo jinej.

A: Jak vnímáš téma zodpovědnosti u sebe?

V: Snažím se... Snažím se, ne vždycky to klapne... ale... prostě snažím se to dělat nejlíp, jak v ten daný moment můžu no. A když nemůžu, tak se snažím jakoby nějak omluvit nebo to nějak vynahradit a... nebo se na to prostě úplně vy***... prostě promiň no!

A: Co si představíš pod pojmem svoboda?

V: Zase je to takový jako hodně podobný no. Prostě jakože jsem svobodný člověk, tak jako chci jet támhle na dovolenou, tak tam prostě jako pojedu, nebo můžu tam jet. Jinak jsem svobodná, jsem asi i svobodnější, než předtím... i když tam jako nejseš úplně svázaná jako jenom těma rodičema, jako taková ta nezletilost, jo, seš pořád hlídaná i tak pravidlem tý společnosti, tak i těma rodičema no a prostě dospělej člověk už je prostě svobodnej. Prostě nemusí... záleží, jak se on rozhodne.

A: Jak svobodu vnímáš u sebe?

V: No vnímám ji jako, že i po tý práci si dokážu najít nějaký ty... jako zábavu nebo koníčky, prostě si dělám, co chci a co mě baví.

A: Co pro tebe znamená finanční nezávislost?

V: To by pro mě znamenalo, kdybych měla poplacený všechny... jak to říct... účty, dluhy a zároveň si můžu dovolit i něco navíc platit, vlastně že mám i na tu svojí zábavu a tak, na věci, který bych vlastně chtěla, aniž by mě to dostalo do nějaký krize.

A: Jak to máš u sebe?

V: No... já to já jsem ještě v jinačí situaci... prostě kvůli klubu, kterej je naše rodinný podnikání, ale psaný je to na mě... že vlastně na ty svoje záležitosti, svoje věci, tak na to já si vydělám... ale díky klubu jsem vlastně v takový situaci, že potřebuju bejt zároveň i s těma rodičema. Jako kdyby nebyl klub, tak si myslím, že jsem nezávislá.

A: V současné době bydlíš u rodičů, mohla bys popsat, co ti na tom vyhovuje a co naopak nevyhovuje?

V: Tak vyhovuje mi, že mám kde bydlet, na jednu samozřejmě, že prostě je to i forma toho mama hotelu jo, jako mám co jíst, vypere se mi oblečení, poskládá se, prostě tydlety běžný záležitosti domácích, tak jako by to nemusim úplně řešit no. Což není úplně jako... ale prostě je to tak. A co mi nevyhovuje... nevyhovuje mi, že tam mám vlastně pořád jen jeden pokoj, je průchozí, nevyhovuje mi, že je na mě jakoby neustálej dohled a jako „kde

jsi byla?“, každopádně, kdybych měla asi partnera, tak jako tam to bude asi to samý, ale prostě z pohledu těch rodičů je to takový jinačí no. Ale zase na druhou stranu nejsem zas až tak pod dohledem, že si prostě chodím, kam chci a přijdu, kdy chci a tak.

A: Je to u vás doma otevřeným tématem, že tam bydlíš? Bavíte se o tom?

V: Vyloženě se o tom nebavíme, ale právě že... nebo takhle, už několikrát jsem právě narazila na to, že vlastně v hovoru jak máma, tak táta jsou vlastně rádi, že tam jsme s nima. Vlastně oni jsou na to takhle zvyklý a počítaj s tím. Jako i do budoucna. Když se táta bavil jako o nějaký budoucim, kde bychom byli, tak pořád prostě přemýšlí, že se stěhujem jakoby všichni, nebo pořád budem jakoby bydlet všichni. A máma to samý, že jako vždycky, když odjedu někam na dovolenou a vrátím se, tak je jako prostě úplně šťastná, že jsem se vrátila. Což je jako na jednu stranu pro mě jako hezký a líbí se mi to, a na druhou stranu si říkám „ježiš mami, jako!“

A: Jak to máte s rodiči nastavený ohledně nějakých příspěvků na domácnost?

V: Jeden čas jsme s bratrem platili nějakou částku měsíčně, ale pak vlastně, když zase přišlo horší období, co se týče našeho společného podnikání v klubu, tak to zase nebylo úplně dobrý, takže se od toho jakoby upustilo. Na druhou stranu zase my s bratrem vyděláváme v klubu vlastně na celou domácnost, nebo jako z čeho se platí tyhle věci, takže si myslím, že připíváme jakoby hlavně tím.

A: Co třeba starost o domácnost? Domácí práce? Máte to nějak rozdělený?

V: Rozdělený to bohužel nemáme, jakože máma by určitě byla ráda a jako já, kdybych třeba měla volnej čas nebo takhle, volnej čas... já kdybych se doma nudila... tak bych to udělala. Ale moc to nedělám no. Někdy jakože umeju nádoby, vyklidim myčku nebo občas i uvařim, ale spíš ne no. A táta teďka jako hodně často vařil, máma se ho snažila zaměstnat, takže jako... vařil. Ale brácha, ten nedělá nic... a jinak je to všechno jako na mámě no.

A: Jak bys popsala tvůj vztah s rodičema?

V: Já si myslím, že... my máme jako dobrej vztah s obouma rodičema. S mámou to bylo asi tak nějak vždycky už od malinka a právě mě bere hodně i jako kamarádku, sice se jí tolik nesvěřuju, jako třeba kamarádkám, ale ona si má s kým popovídat aspoň, nebo jako společně. A s tátou, tak s tím jsme se dali, jakože hodně, nebo sblížili hlavně díky tomu

podnikání. Vlastně díky tomu klubu. Takže když prostě já pracuju z domova a on doteďka byl taky jako doma, tak jsme prostě fungovali úplně jako v pohodě.

A: Podnikáte společně nějaký aktivity? Kromě toho, že společně pracujete v klubu?

V: Tak s mámou jdu občas na tu procházku, nebo jdeme do divadla, nebo do kina, jakože takhle i někam ven... a teďka pojedem spolu i na dovču. A s tátou... s tátou ne. My když už, tak jdeme spolu někam na jednání, ale jinak jako nějaký volnočasový... maximálně, a to si myslím, že už je taky v pohodě, takže třeba v létě si sednem večer na zahradě a povídáme si jako všichni, nebo grilovačky, nebo u bazénu, takže jako takhle.

A: Baví tě to? Máš to ráda?

V: Jo.

A: Máš bráchu, že? Ten žije taky s vámi doma?

V: Ano.

A: A jaký máte spolu vztah?

V: Brácha je mladší, sice se chová jako starší, ale ano, máme spolu taky dobrej vztah. My když jsme byli děti, tak jsme měli společnej pokoj a dneska jsme spolu i v tý práci, takže jako rozumíme si, rozumíme si hodně. Víme o sobě spoustu věcí.

A: Co všechno si představíš pod pojmem osamostatnění se?

V: No tak vlastně jakoby kromě toho, že kromě nějaký vlastní jako práce, nebo spíš výdělečný činnosti, kde se jakoby osamostatnim na tý jako finanční rovině, tak pak osamostatnění se беру jako odstěhování se a jako ucelenej vlastní život. Jakoby už jenom já.

A: Jak to máš ty?

V: Já nad tím přemýšlím už delší čas, akorát dycky mi přišli nějaký ty životní etapy, kdy buď jsem to přehodnotila já anebo vlastně ty podmínky k tomu nebyly úplně ideální. Ale teďka už jako bych... nechci dávat jako nějaký termíny, protože ty mi nikdy neklaply a je to takový hodně svazující, ale vim, že v nějaký dohledný době, nevím, jednoho, dvou let bych se určitě chtěla odstěhovat, Rozhodně tam nechci bejt v pětatřiceti. Ať už budu mít partnera, nebo nebudu.

A: Jak to mají z tvého pohledu tvoji vrstevníci?

V: Moji vrstevníci? Tak... no vlastně... vlastně asi všichni, se kterými se teda já vídám... no... tak vlastně bydlejí sami... buď se spolubydlícíma, nebo sami. Ale na druhou stranu oni zase to mají daný tím, že většinou jsou to mimopražský, takže vlastně proto, aby mohli být tady v Praze, tak vlastně neměli jinou možnost.

A: Stojí teď před tebou nějaká velká životní změna?

V: Já ti ani nevím. Myslím si, že teď momentálně ještě úplně ne. Pořád je to všechno takový... v procesu. Nic extra velkého... spíš řeším vyloženě co... co by to mělo být. Protože vím, že aktuálně nejsem jakoby úplně spokojená a vím, že potřebuju něco změnit, ale ještě úplně nevím co.

A: Chtěla bys doplnit něco, na co jsem se nezeptala?

V: Ne, asi ne. Je to všechno.

A: Tak moc děkuju za rozhovor.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Bc. Anna Hlaváčková

Studijní program: Psychologie

Název práce: Subjektivní vnímání procesu osamostatňování se od primární rodiny u jedinců ve fázi vynořující se dospělosti

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Rok dokončení práce: 2019

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 3 221

Ostatní text: 121 767

Celkový počet znaků: 124 988

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: DP_Hlavackova_vynorujici_se_dospelost.pdf

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX:

DP_Hlavackova_vynorujici_se_dospelost.docx

Další soubory: -

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Anna Hlaváčková

Obor studia: Psychologie (NMgr.)

Název práce: Subjektivní vnímání procesu osamostatňování se od primární rodiny u jedinců ve fázi vynořující se dospělosti

Vedoucí/opponent práce: Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 83

Počet stránek příloh: 66

Počet titulů v seznamu literatury: 35

Výběr tématu

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			X	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		X		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

			X	
--	--	--	---	--

Naplnění cílů práce

		X		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		X		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěla

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			X	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			X	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Do kterého období J. Marcii uváděného na str. 15 by zařadila autorka své respondenty?

Zařadila by autorka některé ze svých respondentů do tzv. „boomerang generation“ – proč ano, proč ne?

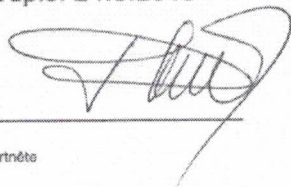
Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své práci věnuje aktuálnímu společenskému tématu a vynořující se dospělosti. V teoretické části předkládá nejnámější vývojové teorie, které se obdobím přechodu do dospělosti zabývají. Ačkoli zmiňuje podstatné teoretické vymezení, chybí mi kritický pohled a z něho vyplývající srovnání s vlastní zkušeností, či kritické porovnání teorií mezi sebou. Předkládá i nejdůležitější faktory a jejich základní rozbor, které se tohoto období týkají. Velmi kladně hodnotím zpracování „přechodového období v sociálním kontextu ČR“ (str. 23), na druhé straně se mi jako nedostatečné její zpracování kapitoly „ Demografické vymezení vynořující se dospělosti“ (str. 30), kde se téměř výhradně věnuje situaci v USA a prakticky zde není zmínka o ČR. Ocenila bych také větší rozsah kapitoly 3.6., která se zabývá bydlením s rodiči v dospělosti a to i vzhledem k tomu, že je to jedna ze základních charakteristik jejich respondentů. Autorka se opírá ve své teoretické části o výzkumné a teoretické práce, které jsou k tomuto tématu relevantní, nicméně postrádám nejnovější výzkumy v této oblasti, kterých není málo a taktéž bych ocenila zmínku o výzkumech, kterým se v masivním měřítku věnují čeští vědci (např. z Masarykovy University – nejen). Oceňuji zařazení kritického pohledu na koncept vynořující se dospělosti, ačkoli hlubší rozpracování by jistě nebylo na závadu. Přes uvedené možnosti zlepšení, je práce psaná čtivě, srozumitelně, témata na sebe navazují. V praktické části se věnuje tematické analýze deseti rozhovorů, které jsou uvedené v příloze. Rozhovory jsou vedeny v rámci předem dané struktury, nezabíhají do větší hloubky, což by někdy nebylo na škodu, ba právě naopak. Výsledky analýzy jsou zpracovány přehledně, autorka vygenerovaná témata dokládá citacemi z rozhovorů. Metodiku tematické analýzy zvládla dobře a zdá se, že z rozhovorů vytěžila to podstatné. Více prostoru bych také uvítala ve shrnutí výsledků a v samotné diskusi k výzkumu. Přes zmíněné výhrady však práce předkládá smysluplný náhled na jednu z významných etap ve vývoji člověka a nabízí témata, kterým je potřeba se věnovat.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: chvalitebně – dobře (dle obhajoby)

Datum, podpis: 24.8.2019

* nehodící se, škrtněte

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Anna Hlaváčková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Subjektivní vnímání osamostatňování se od primární rodiny u jedinců ve fázi vynořující se dospělosti

Vedoucí/oponent* práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 3 221

Ostatní text: 121 767

Celkový počet znaků: 124 988

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x	x		
--	---	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X	x		
--	---	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neuspěl/a

Návaznosť kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverov práce (publikácie, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a námety k diskusi pri obhajobe:

Celkové hodnotenie práce (klady, nedostatky):

Diplomová práva Bc. Anny Hlaváčkovej je spracovaná dôkladne, s adekvátnou teoretickou znalosťou danej témy. Dokladá to i tým, že sa v teoretickej časti práce venuje Arnettovej teórii vynárajúcej sa dospelosti a cituje výskumy, ktoré sa tejto téme venujú. Zväšť oceňujem, že autorka k daným výskumom adekvátne uvádza i svoje kritické pripomienky. Práca nie je len výčtom najnovších výskumov.

V praktickej časti autorka realizovala 10 rozhovorov, ktoré analyzovala pomocou tematickej analýzy. K práci mám jednu pripomienku. Privítal by som bohatšie spracovanú diskusiu vzhľadom na staroslivo vypracovanú teóriu i analýzu, v ktorej by sa autorka venovala prepojeniu teórie a výsledkov s vlastným kritickým pohľadom.

Prácu odporúčam k obhajobe s výsledkom výborne.

Doporučení k obhajobe: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: výborne

G. Hlaváčková

Datum, podpis: 28.8.2019

* nehodící se, škrtněte